

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Metka Cejan

TEŽAVE IN PROBLEMI SODOBNE VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Metka Cejan

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

TEŽAVE IN PROBLEMI SODOBNE VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

ZAHVALA

*Na tem mestu bi se rada zahvalila svojim staršem, sestrama ter fantu,
ki so mi vso študijsko pot stali ob strani,
me bodrili v času najtežjih trenutkov
ter me podpirali z vsemi svojimi močmi.*

*Hkrati pa se zahvaljujem nekaterim sošolcem,
za prijateljstvo in nesebično pomoč,
brez katerih študij obramboslovja ne bi bil to, kar je.*

KAZALO VSEBINE

1	<u>UVOD</u>	1
2	<u>METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL</u>	4
2.1	<u>PREDMET PROUČEVANJA</u>	4
2.2	<u>CILJI PROUČEVANJA</u>	4
2.3	<u>HIPOTEZE</u>	5
2.4	<u>UPORABA METOD</u>	5
2.5	<u>TEMELJNI POJMI</u>	6
2.5.1	<u>Vojaška družina</u>	6
2.5.2	<u>Vojaški način življenja</u>	6
3	<u>PREGLED RAZVOJA VOJAŠKIH DRUŽIN V ZDA SKOZI ZGODOVINO</u>	7
3.1	<u>ZAČETEK EVOLUCIJE VOJAŠKE DRUŽINE</u>	7
3.1.1	<u>Revolucionarna vojna (1775–1783) in po njej</u>	7
3.1.2	<u>Državljska vojna (1861–1865) in čas po njej</u>	8
3.2	<u>VOJAŠKE DRUŽINE V ČASU PRVE IN DRUGE SVETOVNE VOJNE</u>	10
3.2.1	<u>Obdobje prve svetovne vojne</u>	10
3.2.2	<u>Obdobje med prvo in drugo svetovno vojno</u>	10
3.2.3	<u>Obdobje druge svetovne vojne in po njej</u>	11
3.3	<u>VOJAŠKE DRUŽINE V ČASU KOREJSKE IN VIETNAMSKE VOJNE</u>	12
3.3.1	<u>Korejska vojna 1950–1953 in po njej</u>	12
3.3.2	<u>Vietnamska vojna 1963–1973</u>	13
3.4	<u>VOJAŠKE DRUŽINE PO VPELJAVI POKLICNIH OBOROŽENIH SIL</u>	13
3.5	<u>VOJAŠKE DRUŽINE PO KONCU HLADNE VOJNE</u>	14
4	<u>SODOBNA VOJAŠKA DRUŽINA V ZDA</u>	16
4.1	<u>OSNOVNE POTEZE VOJAŠKE DRUŽINE</u>	16
4.2	<u>OBLIKE VOJAŠKIH DRUŽIN</u>	17
5	<u>DEMOGRAFSKI TRENDI VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA NA PREHODU V 21. STOLETJE</u>	19
5.1	<u>DRUŽINSKE ZNAČILNOSTI PRIPADNIKOV AKTIVNE SESTAVE AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL</u>	19
5.1.1	<u>Zakonske značilnosti pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil za leto 2002</u> ..	19
5.1.2	<u>Družinski člani pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002</u>	20
5.2	<u>DRUŽINSKE ZNAČILNOSTI PRIPADNIKOV REZERVNE SESTAVE AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL</u>	23
5.2.1	<u>Zakonske značilnosti pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002</u> ..	23
5.2.2	<u>Družinski člani pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002</u>	24
6	<u>VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA TER UGODNOSTI DRUŽIN V ZDA</u>	27
6.1	<u>VPETOST DRUŽINE V VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA</u>	27
6.1.1	<u>Življenje vojaške družine v vojaški bazi</u>	27
6.2	<u>UGODNOSTI, DO KATERIH SO UPRAVIČENE VOJAŠKE DRUŽINE</u>	28

6.3	<u>ZADOVOLJSTVO PRIPADNIKOV VOJSKE IN NJIHOVIH CIVILNIH ZAKONSKIH PARTNERJEV Z VOJAŠKIM NAČINOM ŽIVLJENJA IN UGODNOSTMI</u>	35
7	<u>TEŽAVE IN PROBLEMI VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA</u>	37
7.1	<u>TEŽAVE IN PROBLEMI VOJAŠKIH DRUŽIN, KI JIH PRINAŠA VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA</u>	38
7.1.1	<u>Vpoklic pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša na dolgotrajno mirovno ali vojaško operacijo</u>	38
7.1.1.1	<i><u>Težave in problemi pred odhodom pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša na dolgotrajno vojaško operacijo</u></i>	39
7.1.1.2	<i><u>Težave in problemi v času, ko je pripadnik vojske – zakonski partner, starš na dolgotrajni vojaški operaciji</u></i>	41
7.1.1.3	<i><u>Težave in problemi v času vrnitve pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša v družinski krog</u></i>	45
7.1.2	<u>Selitve vojaške družine</u>	47
7.1.2.1	<i><u>Težave in problemi, ki jih prinašajo selitve vojaškim družinam</u></i>	48
7.2	<u>TEŽAVE IN PROBLEMI, S KATERIMI SE SREČUJEJO VOJAŠKE DRUŽINE PRI IZKORIŠČANJU NEKATERIH UGODNOSTI</u>	52
7.2.1	<u>Bivanje vojaške družine v vojaški bazi ali izven nje</u>	52
7.2.1.1	<i><u>Težave in problemi bivanja v državnih stanovanjih in hišah v vojaški bazi in izven nje</u></i>	52
7.2.1.2	<i><u>Težave in problemi bivanja v zasebnih stanovanjih in hišah</u></i>	54
7.2.2	<u>Varstvo vojaških otrok</u>	54
7.2.2.1	<i><u>Problemi v sistemu varstva otrok</u></i>	55
7.2.3	<u>Zdravstvena oskrba družinskih članov</u>	57
7.3	<u>FINANČNE RAZMERE VOJAŠKIH DRUŽIN VOJAKOV NAJNIŽJIH ČINOV</u>	57
7.4	<u>NASILJE V VOJAŠKI DRUŽINI</u>	60
8	<u>POSLEDICE ZA AMERIŠKE OBOROŽENE SILE</u>	62
8.1	<u>RAZPETOST PRIPADNIKA VOJSKE MED DVEMA INSTITUCIJAMA: DRUŽINA VS. VOJSKA</u>	62
8.2	<u>ZAHTEVE DRUŽINSKIH ČLANOV IN ODHOD PRIPADNIKA VOJSKE IZ AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL</u>	63
9	<u>ZAKLJUČEK</u>	65
10	<u>VIRI IN LITERATURA</u>	70
10.1	<u>KNJIGE IN UČBENIKI</u>	70
10.2	<u>SLOVARJI</u>	70
10.3	<u>ČLANKI V REVIJAH IN ZBORNIKIH</u>	71
10.4	<u>INTERNETNI VIRI</u>	72

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CDC – Child Development Center (center za otrokov razvoj)

CHAMPUS – Civilian Health and Medical Program of the Uniformed Services (civilni zdravstveni program uniformirane vojske)

CONUS – Continental United States (kontinentalne ZDA)

FCC – Family Child Care (varstvo otrok na domu)

KOV – kopenska vojska

OCONUS – Outside of the Continental United States (izvenkontinentalne ZDA)

PCS – Permanent Change of Station (trajna sprememba delovnega mesta)

TDY – Temporary Duty (začasna dolžnost)

UCDP – United Concordia Dental Plan (združeni zobozdravstveni načrt)

VL – vojno letalstvo

VM – vojna mornarica

ZDA – Združene države Amerike

1 UVOD

Po vojni za neodvisnost od Združenega kraljestva Velike Britanije so ZDA kot samostojna država ustanovile svoje oborožene sile. Od prve svetovne vojne dalje so se ZDA začele množičneje vključevati v vojaške naloge, ki so potekale izven državnih meja. To je posledično vplivalo tudi na vojaške družine, saj so prvič okusile dolgotrajnejšo ločenost od svojih najdražjih. Sprva so vojaške družine za vojsko predstavljale veliko breme. Po letu 1973, ko so ZDA naznanile prehod na poklicne oborožene sile, pa se je izkazalo, da ravno vojaške družine predstavljajo temelj vojaške učinkovitosti in pripravljenosti ameriških oboroženih sil. Od tega spoznanja dalje je začelo obrambno ministrstvo množičneje vlagati sredstva v blaginjo vojaških družin.

Pomemben mejnik za ZDA in vojaške družine je predstavljal tudi konec hladne vojne. Slednji je prispeval k spremembi poslanstva, strukture in nalog ameriških oboroženih sil. V ospredje vseh vojaških operacij so bile postavljene nove, mirovne operacije, ki so od držav zahtevale povečano in dolgotrajnejše vključevanje njihovih oboroženih sil. V ospredje pa so bili postavljeni tudi novi viri ogrožanja, med katere sodijo tudi teroristični napadi. Žrtev takih napadov so enajstega septembra 2001 postale tudi ZDA. Da bi ZDA skupaj z drugimi državami skušale izkoreniniti ta vir ogrožanja, so v vojaške posege v Afganistanu ter kasneje v Iraku vključile velik del pripadnikov vojske.

Vse te okoliščine pa so pustile pečat tudi življenjskim sopotnicam/sopotnikom ter otrokom pripadnikov vojske, saj so morali za narodov blagor žrtvovati tako sebe kot tudi svojega bližnjega – pripadnika vojske. Dolgotrajnejše in pogostejše vojaške operacije namreč vojaškim družinam nalagajo še dodatno breme. V času udeležbe njihovega bližnjega na teh operacijah se pred družinske člane postavljajo različne težave in problemi. To pa niso edini izzivi, s katerimi se sooča družina. Dodaten ogenj v strehi lahko za družinske člane pomeni tudi ponoven prihod pripadnika vojske v družinski krog.

Edinstvenost ameriških vojaških družin se danes kaže tudi v soočanju z drugimi izzivi, ki jih narekuje vojaški način življenja. Taki izzivi pa družine prej ali slej vodijo v težave in probleme. Ker imajo ZDA pod svojim okriljem velik del vojaških baz, so ameriške vojaške družine podvržene tudi selitvam iz ene vojaške baze v drugo. Večina teh baz je nameščena

znotraj ZDA, obstajajo pa tudi vojaške baze, ki so zunaj državnih meja ZDA. Selitev oz. menjavanje bivalnega okolja tako zahteva odrekanje najboljšim prijateljem, znancem, sošolcem, domu ter zaposlitvi. Drug izziv pa za družinske člane predstavlja tudi prilagajanje na vse razmere v novem okolju. Vendar pa to niso edini primeri, zaradi katerih se ameriška vojaška družina sooča s problemi in težavami. Zgodi se namreč, da nekatere družine kljub dobro urejeni družinski politiki ter vsem ugodnostim, ki jih ponuja vojaška organizacija, zaidejo v finančne probleme. Kot da to še ne bi bilo dovolj, se lahko te družine srečujejo tudi s preglavicami pri izkoriščanju nekaterih ugodnosti, kot so varstvo otrok, bivanjske ugodnosti ter zdravstvena oskrba. Le-te namreč ne funkcionirajo po vseh pravilih. Za nameček pa se lahko izzivi vojaškega načina življenja udejanjijo tudi v nasilju znotraj družinskega kroga.

Vse to vodi ameriške vojaške družine do mnogih stresnih situacij, zaskrbljenosti in negotovosti ter hkrati nezadovoljstva z vojaškim načinom življenja, tako s strani pripadnika vojske, kot njegove družine. Zaradi tega obrambno ministrstvo namenja velik delež sredstev za razvoj različnih programov, organizacij ter zakonodaje, ki bi pomagala ameriškim vojaškim družinam pri soočanju z vojaškim načinom življenja. Tako ZDA v primerjavi z drugimi državami danes slovijo po najbolje urejeni politiki, ki jo obrambno ministrstvo namenja vojaškim družinam (Moelker & Kloet, 2003: 210). V razreševanje problemov in težav ameriških vojaških družin pa se vključujejo tudi druge za to primerne organizacije.

Kljub vsej pomoči pa se pogostokrat zgodi, da problemov in težav, s katerimi se soočijo družine v vojaškem življenju, ne morejo vedno v celoti odpraviti. To ima za oborožene sile velike posledice, saj se njeni pripadniki, včasih tudi zaradi pritiska svojih družinskih članov, odločijo za odhod iz ameriških oboroženih sil.

Vojaška družina ni edina, ki izstopa po svoji edinstvenosti, saj ne smemo pozabiti na »civilne družine«, katerih člani so zaposleni v diplomaciji ali delajo na naftnih ploščadih ter v prevozništvu. Te družine so lahko prav tako dlje časa ločene od svojih bližnjih ali pa so podvržene pogostim selitvam ter menjavanju bivalnega okolja. Pri tem se srečujejo s podobnimi težavami in problemi kot vojaške družine. V takih situacijah tudi za temi

družinami stoji podpora in pomoč organizacije, v kateri so zaposleni njihovi bližnji (Moelker & Kloet, 2003: 210).

Kot pove že naslov diplomske naloge, se bom v njej osredotočila samo na vojaške družine v ZDA in tako ne bom primerjala stanja družin zaposlenih v vojski s stanjem družin zaposlenih v drugih civilnih poklicih. Vsebino diplomskega dela sem tako razdelila na devet tematsko zaokroženih poglavij. Prvo poglavje, uvod v diplomsko nalogo, se na kratko dotika rdeče niti, o kateri bo govorila moja naloga. V drugo poglavje bom umestila metodološko-hipotetični del, kjer bom opredelila predmet in cilje proučevanja, uporabljene metode ter temeljne pojme. V tem delu bom zastavila tudi hipoteze ter tako do neke mere načrtala miselni okvir. Tretje poglavje bo namenjeno predvsem opisu razvoja vojaške družine v ZDA skozi zgodovino oz. problemov, s kakršnimi so se družine soočale v preteklosti, ter kako se je vojaško vodstvo oz. vojno ministrstvo na te družine odzivalo. V četrtem poglavju bo nekaj besed namenjenih osnovnim potezam in oblikam ameriške vojaške družine. Nato se bom v petem poglavju osredotočila na trenutne demografske trende teh družin. Šesto poglavje bo osredotočeno predvsem na opis vpetosti družin v vojaški način življenja ter na ugodnosti, do katerih so te družine upravičene. V tem delu bom predstavila tudi raven zadovoljstva pripadnikov ameriške vojske ter njihovih zakonskih partneric/partnerjev z vojaškim načinom življenja ter ugodnostmi. Nato sledi najpomembnejše in najboljše poglavje, ki bo podrobneje opredeljevalo težave in probleme ameriške vojaške družine. Težave in probleme bom razdelila na tiste, ki jih prinaša sam način vojaškega življenja, ter na tiste, s katerimi se družine soočajo pri izkoriščanju ugodnosti. Hkrati pa bom nekaj besed namenila tudi finančnim problemom ter pojavu nasilja v teh družinah. Pri vsem tem bom skušala proučiti tudi programe ter organizacije, ki so pri razreševanju problemov in težav v pomoč vojaškim družinam. Predzadnje poglavje bo namenjeno posledicam, ki jih lahko ameriškim oboroženim silam pusti nezadovoljstvo njenih pripadnikov ter njihovih družinskih članov z vojaškim načinom življenja ter ugodnostmi. V zadnjem poglavju bom skušala s strnitvijo celotne vsebine naloge verificirati hipoteze ter predstaviti najpomembnejše zaključke.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL

2.1 PREDMET PROUČEVANJA

Družina danes še vedno velja za eno izmed najpomembnejših družbenih institucij, kar potrjuje tudi njena vloga v ameriških oboroženih silah. Vojaška družina namreč pomembno vpliva na pripravljenost in učinkovitost pripadnikov vojske – zakonskih partnerjev oz. staršev pri izvajanju določene naloge. Ker pa vojaški način življenja ni vedno v skladu z družinskim življenjem, pogosto prihaja do težav in problemov, s katerimi se soočita pripadnik vojske in njegova družina. Zato so temeljni predmet proučevanja diplomske naloge težave in problemi, s katerimi se srečuje sodobna vojaška družina v ZDA. Ob tem bom proučila tudi posamezne organizacije ter programe, ki so v okviru vojaškega sistema na razpolago vojaškim družinam, ko se soočajo s temi problemi. Pri proučevanju problemov in težav vojaških družin ne bom posebej ločevala družin vojakov, častnikov ter podčastnikov, ampak bom družine ločila glede na to, ali so zakonski partnerji oz. starši zaposleni v aktivnem delu oboroženih sil ali pa so v rezervnem sestavu ameriških oboroženih sil.

2.2 CILJI PROUČEVANJA

Vojaške družine v ZDA se danes kljub dobro urejeni družinski politiki še vedno srečujejo z mnogimi problemi in težavami, zato je cilj diplomske naloge predvsem ugotoviti, katere so te težave ter problemi. Skušala bom tudi ugotoviti, s kakšnimi sredstvi oz. s katerimi programi in organizacijami skuša obrambno ministrstvo te probleme razrešiti ter ali imajo ti problemi kakšne posledice za ameriške oborožene sile. Zanimal pa me je tudi zgodovinski pregled razvoja ameriške vojaške družine ter demografski trendi vojaške družine v ZDA.

Ker je Slovenska vojska danes poklicna vojska, bo zelo verjetno v prihodnosti vključevala vse več poročenih pripadnikov. Slednji pa se bodo srečevali s podobnimi problemi, kot jih imajo pripadniki ameriške vojske danes. Zato naj bo to diplomsko delo namenjeno tudi v razmislek vsem tistim, ki se v Sloveniji odločajo za vojaško kariero; po drugi strani pa naj bo to delo namenjeno tudi slovenskemu vojaškemu vodstvu, da bo lažje identificiralo probleme in jih tudi lažje razrešilo.

2.3 HIPOTEZE

V svojo diplomsko nalogo sem vključila naslednje hipoteze predlagane teme:

1. *»Vojaške družine v ZDA se kljub zelo dobro urejeni družinski politiki, ugodnostim in programom danes še vedno spopadajo z različnimi težavami in problemi.«*
2. *»Kljub zahtevnosti vojaškega načina življenja se iz leta v leto vse več pripadnikov oboroženih sil ZDA odloča za vzpostavitev družine.«*
3. *»Nezadovoljstvo pripadnika vojske in njegove družine z vojaškim načinom življenja oz. s problemi in težavami, ki jih prinaša vojaški način življenja, posledično privede do odhoda teh pripadnikov iz ameriških oboroženih sil.«*

2.4 UPORABA METOD

Pri izdelavi diplomske naloge sem uporabila različne neempirične metode. Glavna metoda, s katero sem se lotila naloge, je metoda deskriptivne analize in interpretacije sekundarnih virov. Pri tem sem pregledovala vsebino slovenskih, predvsem pa tujih, ameriških knjig, člankov iz zbornikov in strokovnih revij ter raziskovalnih poročil. Največ relevantnih podatkov sem našla na medmrežju. Pri tem sem se osredotočila predvsem na področja, ki se navezujejo na ameriške vojaške družine in probleme, s katerimi se te družine danes soočajo. Na metodo zgodovinsko-razvojne analize sem se naslonila, ko sem skušala ugotoviti, s kakšnimi problemi so se ameriške vojaške družine soočale v preteklosti ter kako se je na to takrat odzivalo vojaško vodstvo. Pri demografskih podatkih sem za grafični prikaz trendov uporabila metodo analize statističnih podatkov. Pri primerjanju deleža družinskih članov ter poročenih pripadnikov vojske po posameznih letih pa sem uporabila primerjalno analizo.

Podatke o problemih in težavah ameriških vojaških družin sem najprej skušala pridobiti z empirično metodo intervjujev z ameriški partnerji ter otroci pripadnikov vojske preko elektronske pošte. Na žalost se intervjuji niso posrečili, zato sem se morala usmeriti na analizo različnih raziskav in poročil o težavah in problemih ameriških vojaških družin.

2.5 TEMELJNI POJMI

2.5.1 Vojaška družina

Van den Engh je vojaško družino opredelil kot družino, ki jo sestavljata poročena moški in ženska, ki živita v skupnem gospodinjstvu z otroki ali brez njih, vključno s posvojenimi otroci, in izmed katerih vsaj eden od partnerjev opravlja vojaški poklic. Za sodobne zahodne družbe pa je danes značilen še drug tip vojaške družine, ki jo sestavljata neporočena moški in ženska, ki živita v skupnem gospodinjstvu z otroki ali brez njih, vključno s posvojenimi otroci. Izmed teh dveh partnerjev mora biti vsaj eden zaposlen v oboroženih silah, da lahko govorimo o vojaški družini (Engh v Moelker in Kloet, 2003: 207).

2.5.2 Vojaški način življenja

Vojaški način življenja je opredeljen kot način življenja, ki pred pripadnike vojske in njihove družine postavlja velike izzive in velik del žrtvovanja. Hkrati pa tak način življenja prinaša tudi mnoge težave in probleme, s katerimi se morajo vsakodnevno soočiti vojaške družine. Vojaški način življenja označujejo pogoste udeležbe pripadnikov vojske na vojaških misijah ter posledično dolgotrajno ločeno življenje tega pripadnika in njegove družine. Edinstvenost vojaškega življenja se kaže tudi v ponavljajočih se selitvah vojaške družine v druga mesta ali države zaradi premestitve pripadnika vojske v drugo vojaško bazo. To pa posledično vodi do nestalnih nastanitev vojaške družine ter brezposelnosti civilnega partnerja. Tako življenje pa lahko vodi v nezadovoljstvo, negotovost in stres (<http://www.mfrc-dodqol.org/socialcompact/pdfs>, 28. 3. 2004).

3 PREGLED RAZVOJA VOJAŠKIH DRUŽIN V ZDA SKOZI ZGODOVINO

Ko govorimo o vojaški družini, moramo najprej preučiti razvoj dogodkov, ki so vplivali na današnjo podobo družine v ZDA. Poseben poudarek v tem delu je namenjen problemom in težavam, s katerimi so se soočale ameriške vojaške družine v preteklosti ter odziv vojaškega vodstva na te probleme. Če pogledamo obdobje pred 60-imi leti dvajsetega stoletja, lahko že takoj ugotovimo, da je bilo področje vojaške družine slabo raziskano. Možen vzrok tega dejstva je, da po takem preučevanju ni bilo nobene realne potrebe. V tem obdobju je namreč prevladovala podoba tradicionalnega pripadnika vojske, za katerega je bilo značilno, da je bil samski, brez otrok in nikoli poročen. Z nastopom sodobnega »družinskega pripadnika vojske« pa se je to spremenilo. Številne ameriške raziskave so tako pokazale, da:

- imajo vojaške družine velik vpliv na vojaško pripravljenost,
- bo družina tudi v prihodnje nedvomno igrala pomembno vlogo v vojski in zato bo tu tudi ostala.

Zaradi teh spoznanj dajejo vojaški voditelji, raziskovalci, psihiatri ter sociologi veliko prednost preučevanju evolucije vojaške družine. Zato je to danes ena izmed najširše preučevanih tem in bo takšna ostala tudi v prihodnje (Manos, 1994: 1–2).

3.1 ZAČETEK EVOLUCIJE VOJAŠKE DRUŽINE

3.1.1 Revolucionarna vojna (1775–1783) in po njej

V tej vojni je na strani Američanov sodelovala milica, ki je bila sestavljena predvsem iz prostovoljcev. To je tudi obdobje, ko so prve skupine žensk začele spremljati svoje može – pripadnike vojske na vojnih pohodih. Tako so se žene teh pripadnikov prvič v zgodovini vojaških družin spoprijele z vojaškim načinom življenja, z vrsto potovanj ter ločitev po odhodu svojih mož na bojno polje. V tem obdobju je vojaški tabor tem ženskam predstavljal dom, moževa vojaška plača pa je postal edini vir prihodka. *Zaradi tega so družinski člani predstavljali samo še eno izmed mnogih ovir pri učinkovitosti vojske in zato niso bili priznani kot del vojske. V tem času namreč ni obstajala nobena zakonodaja, ki bi ženam prepovedovala spremljanje njihovih mož.* Da bi se vojska razbremenila »dodatnega

bremena«, je nekatere žene pripadnikov vojske najela za pranje vojaških uniform. Za to storitev so žene namesto denarnega plačila prejemale dnevni obrok hrane. Drugače pa so morali pripadniki vojske sami poskrbeti za svojo družino, saj vojska v takratnih razmerah zanje ekonomsko ni bila sposobna skrbeti. Ekonomski problemi vojske so prišli celo tako daleč, da je general Washington leta 1777 ukazal odstraniti vse ženske iz tabora, razen peric. Kljub temu se žene za ta ukaz niso menile in so še naprej ostajale v taboru. Še bolj ironično pa je bilo dejstvo, da je ravno žena generala Washingtona s pomočjo drugih žena v taborih pomagala pri oblikovanju posebnega kluba »Officers Wives Club« ter posebnega programa »Family Service Program«, ki je bil namenjen vojaškim družinam. Članice tega kluba so ponavadi kuhale, čistile barake, šivale in krpale vojaške uniforme ter skrbele za bolne in ranjene pripadnike vojske.

Leta 1794 so postale družine padlega moža – častnika upravičene do njegove pokojnine, leta 1802 pa so bile do te pokojnine upravičene tudi družine višjih podčastnikov, saj je bila od tega leta dalje tudi višjim podčastnikom dovoljena poroka. Njihove žene so tako lahko kot perice za dodaten zaslužek delale v vojaškem taboru.

Po vojni za neodvisnost se je iz enot milice ustanovila redna uniformirana vojska. Leta 1847 je vojska še vedno prepovedovala mirnodobno novačenje poročenih mož in očetov (Manos, 1994: 2–3; Cline, 1998: 21; Švajncer, 1998: 212, 214, 217; Albano, 1994: 284–285).

3.1.2 Državlјanska vojna (1861–1865) in čas po njej

V tej vojni so najprej sodelovali prostovoljni pripadniki vojske, leta 1862 pa je bila na jugu uvedena vojaška obveznost, posledično je do slednje prišlo leto kasneje tudi na severu. Tudi med državljansko vojno vojska ni sprejemala nobene odgovornosti za družine svojih pripadnikov. Tako je položaj žena – peric častnikov in podčastnikov ostal podoben kot v revolucionarni vojni. V tem času so bile za družinske člane pripadnikov vojske razmere še vedno izredno slabe, kljub temu pa je število družin začelo naraščati.

Leta 1861 je več tisoč žensk z Elizabeth Blackwell na čelu ustanovilo posebno združenje za ženske »Womens Central Association for Relief«, v okviru katerega je bil ustanovljen program bolniške nege za pripadnike vojske. S tem je bilo ženam pripadnikov vojske v

vojaških bolnišnicah omogočeno novo delovno mesto medicinskih sester. Medicinske sestre so bile ponavadi ovdovele žene pripadnikov vojske, ki so za svoje delo dobivale plačilo. To pa je bilo tudi edino denarno sredstvo, s katerim so lahko vzdrževale sebe in svoje otroke.

V drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja so ZDA ohranile poklicno popolnjevanje oboroženih sil (Kotnik, 1994: 44). Častniki in podčastniki ter njihove žene so začeli vojno ministrstvo opozarjati na zelo slabe razmere, v katerih živijo vojaške družine. Vojno ministrstvo je na to opozorilo odgovorilo, da ni odgovorno za skrb družinskih članov, saj so slednji samo civilne osebe.

Ker je vojska še vedno sledila odredbi iz leta 1847, po kateri naj se ne bi novačili poročeni moški, se večina pripadnikov, predvsem iz vrst podčastnikov, ki služijo v vojski, odloči, da vojsko zapusti. Razlog za to odločitev podčastnikov je bil v želji, da si ustvarijo družino. Posledično je leta 1890 prišlo že tako daleč, da so ameriško vojsko zaradi množičnega odhoda podčastnikov iz vojske poimenovali kar »vojska dezertorjev«.

Za razvoj vojaške družine so v tem času okoliščine še vedno slabe, saj kongres oz. zakonodaja še vedno ni na strani poročenih; družinski člani pripadnikov vojske pa so za vojsko še vedno predstavljali breme. Edina ugodnost za takratni čas so bile pokojnine padlih mož oz. očetov. Kljub temu pa je to veljalo samo za tiste družinske člane, ki so imeli može oz. očete v častniških ter višjih podčastniških vrstah. Podobno je bilo s stanovanji za družine; le-ta so bila dodeljena samo družinam častnikov. Družinski člani vojakov pa so za vojsko še vedno predstavljali breme. Končno je leta 1890 po več pritožbah z vojnega ministrstva, po pritožbah častnikov, vojaških družin ter širše javnosti v kongresu le prišlo do začetka razprav o življenjskih in delovnih razmerah vojaških družin. Ugotovili so, da vojaške družine živijo v za življenje neprimernem okolju. Kljub temu se kongres ni zavzel za nobene izboljšave življenjskih razmer vojaških družin, saj jim takratna ekonomska politika tega ni dovoljevala. Kljub nemogočim življenjskim razmeram pa so vojaške družine še naprej rasle tako po velikosti kot po številu (Manos, 1994: 4–7; Cline, 1998: 21; Švajncer, 1998: 266).

3.2 VOJAŠKE DRUŽINE V ČASU PRVE IN DRUGE SVETOVNE VOJNE

3.2.1 Obdobje prve svetovne vojne

Leta 1913 skušajo vojaški predpisi še vedno prepričati poroko prostovoljnih pripadnikov vojske, saj naj bi le-ta negativno vplivala na učinkovitost opravljanja vojaške dolžnosti. Leta 1917 ZDA z zakonom o splošni vojaški obveznosti preidejo iz sistema novačenja na sistem splošne vojaške obveznosti (Kotnik, 1994: 45).

Kongres je začel končno formalno priznavati obstoj vojaških družin in leta 1917 z zakonom na vojaške družine častnikov in vojakov razširil določene privilegije (Manos, 1994: 8–9; Cline, 1998: 21; Albano, 1994: 287).

3.2.2 Obdobje med prvo in drugo svetovno vojno

ZDA se takoj po prvi svetovni vojni vrnejo k mešanemu sistemu poklicne vojske in miličniških sil, ki so bile popolnjene s prostovoljci. Imele so armado, sestavljeno iz stalne armade, nacionalne garde (milice posameznih federalnih držav) in organizirane rezerve častnikov in vojakov, ki so zaključili s službo v stalni armadi (Kotnik, 1994: 47).

Leta 1920 je kongres začasno zvišal plače častnikov. Dve leti pozneje pa je bila določena tudi nova plačilna lista, kjer so bili častniki upravičeni do osnovne plače, denarnega nadomestila za hrano, določene denarne podpore za stroške stanovanja ter nadomestilo za potovanje zaradi vojaških obveznosti. Take ugodnosti pa še vedno niso bile urejene za vojake, zato se je od njih pričakovalo, da tudi v bodoče ostanejo samski. Tisti vojaki, ki so se lahko vseeno poročili s privolitvijo vojaškega vodstva, pa so s svojimi družinami večinoma živeli v revščini.

Medtem ko je kongres skušal izboljšati življenjske razmere, v katerih so živele vojaške družine, pa se je začelo v ameriški javnosti vse bolj porajati nasprotovanje obstoju vojske ter kakršnemukoli nadaljnjemu vključevanju ameriških oboroženih sil v bodoče vojne. Od leta 1923 dalje se je začel trend številčnega zmanjševanja vojske ter trend povečevanja potreb po častnikih na aktivni dolžnosti. Slednji so bili že izpostavljeni pogostejšim selitvam iz ene v druge vojaško bazo. Kar nekaj družinskih članov vojakov pa je še vedno živelo v nesprejemljivih življenjskih razmerah. To je vojaško vodstvo leta 1939 vodilo v

spremembo vojaške politike. Tako so bili vsi vojaki, ki so se poročili brez dovoljenja vojaškega vodstva, odpuščeni iz vojske (Manos, 1994: 8–9).

3.2.3 Obdobje druge svetovne vojne in po njej

Da bi ZDA zagotovile množičnost oboroženih sil in njihovo številčno stanje, so ponovno uvedle splošno vojaško obveznost (Kotnik, 1994: 48). Med drugo svetovno vojno je bilo v vojsko vpoklicano veliko število poročenih moških, zato je kongres k plači vojakov odobril še mesečni denarni dodatek za njihove družinske člane. Slednji so bili upravičeni tudi do nekaterih zdravstvenih ugodnosti, vključno s porodništvom in pediatrijo. Kljub temu pa je bila vojska še vedno nepripravljena, da bi svojim pripadnikom in njihovim družinskim članom pomagala razrešiti nekatere probleme, kot so finančni problemi, problemi v primeru odhoda njihovega najbližjega na določeno vojaško misijo ter drugi problemi. Zato je manjšo, vendar za družinske člane nezadostno pomoč, ponudil tudi ameriški Rdeči križ.

Leta 1942 je kongres sprejel zakon št. 490, ki je določal, da se vojaški obvezniki lahko poročijo, medtem ko je za prostovoljne vojake veljala prepoved sklepanja zakonskih zvez. Istega leta je bila ustanovljena posebna agencija »Army Emergency Relief«, katere namen je bil finančno pomagati vojaškim družinam, ki so zabredle v finančno krizo. Vojaški voditelji so bili sedaj prepričani, da se bo s pravo oskrbo družinskih članov dvignila morala pripadnikov vojske. Od leta 1942 so tako začele vojaške družine prejemati številne ugodnosti kot npr. določeno denarno podporo, omejene zdravstvene ugodnosti, dostop do posebnih trgovin, ki so ponujale blago po znižanih cenah, ter ugoden pokojninski sistem za pripadnike vojske. Med drugo svetovno vojno ter po njej pa so v ospredju še vedno ostajali bivanjski problemi. Žene pripadnikov vojske so namreč, da bi bile bliže svojim možem, v bližini vojaške baze postavile zasilne šotore ali pa so živele kar na zapuščenih bencinskih črpalkah, v kurnikih ter kletih. Takoj po drugi svetovni vojni pa je kongres pripadnikom vojske in njihovim družinskim članom odvzel tudi vse ugodnosti (Manos, 1994: 9–10; Albano, 1994: 288).

3.3 VOJAŠKE DRUŽINE V ČASU KOREJSKE IN VIETNAMSKE VOJNE

3.3.1 Korejska vojna 1950–1953 in po njej

Za to vojno se je izvedla delna mobilizacija moških. Tako je bilo preko procesa selektivne vojaške obveznosti v to vojno vključenih 1,5 milijona moških. Tudi tokrat jih je bila velika večina poročenih. Zaradi tega se je vojska znova soočala s problemom, kako poskrbeti za njihove družinske člane, saj je bila večina žena nezaposlenih in je zato edini vir prihodka predstavljal možev denar. Zato so družinskim članom ponovno obnovili ugodnosti, ki so jim bile odvzete po drugi svetovni vojni. Uvedli pa so tudi sistem, ki je določal, da se del osnovne vojakove plače nameni ženam vojakov.

Leta 1952 so prišli do ugotovitve, da za razrešitev določenih družinskih problemov primanjkuje primernih služb. Tako so leta 1954 začeli za vojaške družine uvajati določene programe. Ti programi so vključevali zdravstvene ugodnosti, posebne trgovske storitve ter nastanitev v vojaški bazi. Leta 1957 je bil pod imenom »Serviceman's and Veteran's Survivor Act« sprejet zakon, ki je bil namenjen oskrbi vojaških družin v primeru smrti pripadnika vojske (Manos, 1994: 11; Cline, 1998: 21).

Leta 1956 je bil potrjen zakon o zdravstveni oskrbi družinskih članov («Dependent's Medical Care Act»). S tem so bili družinski člani vojakov upravičeni do celotne zdravstvene oskrbe. Tem vojakom pa so tudi povečali povprečno letno plačo. Zaradi tega se je število pripadnikov v ameriških oboroženih silah povečalo. *Prvič v zgodovini ameriške vojske pa so leta 1960 družinski člani številčno prekosili vojaško osebje.*

V zgodnjih 60-ih letih so se pri ameriških vojaških družinah, ki so bile nastanjene v Evropi začeli pojavljati nekateri problemi. Zato se je začelo ministrstvo za zunanje zadeve pritoževati nad pomanjkanjem primernih organizacij in zakonodaje, ki bi razrešila te probleme. *Tako so leta 1962 ustanovili nov program »Family Service Program« (Manos, 1994: 11–12).*

3.3.2 Vietnamska vojna 1963–1973

Leta 1965 je bila ustanovljena posebna organizacija »Army Community Service«. Namenjena je bila koordinaciji naraščajočega števila programov in posebnih organizacij, ki so bile razvite v okviru programa »Family Service Program«.

Vojno ministrstvo je začelo izdajati navodila za razvoj centrov za podporo tistim družinam, katerih moške so bili vpoklicani na aktivno vojaško dolžnost. Leta 1966 so razvili program pod imenom »Civilian Health and Medical Program of the Uniformed Services« – CHAMPUS, v okviru katerega so bili družinski člani pripadnikov vojske upravičeni do zdravstvene oskrbe (Manos, 1994: 11–12; Cline, 1998: 21).

3.4 VOJAŠKE DRUŽINE PO VPELJAVI POKLICNIH OBOROŽENIH SIL

S prehodom vojske s splošne vojaške obveznosti na prostovoljno popolnjevanje leta 1973 se spremeni tudi vojaška miselnost o samih družinah. Vojska se je počasi začela premikati od institucije, ki je zavračala novačenje poročenih pripadnikov, k instituciji, ki se je za družine vse bolj zavzemala. Tako se je notranja struktura vojske preoblikovala iz čiste militaristične institucije v institucijo družinskosti. *Vrhovno zvezno sodišče je leta 1973 odločilo, da so tudi soprogi, katerih žene delajo v vojaški službi, upravičeni do enakih ugodnosti kot soproge pripadnikov vojske. Dve leti kasneje je bil sprejet zakon, ki je določal plačevanje preživnine za otroka.*

Poleg organizacij »Army Community Service«, ki so se razširile po skoraj vseh vojaških bazah, sta bili v letu 1978 vključeni še posebni službi za otroke »Child Advocacy Services« in »Child Support Services«. S programom »Army's Quality of Life« pa se je morala vojska zavezati, da bo v bodoče skrbela za blaginjo svojega pripadnika in njegove družine. Po tem letu se je v korist vojaških družin začela razvijati cela vrsta programov, zakonov ter služb. Glede na potrebe vojaških družin so se razvili še drugi programi, kot so »Exceptional Family Member Program«, »Consumer Affairs« ter »Family Advocacy«.

V začetku 80-ih so se na treh posvetovanjih pod skupnim imenom »Family Symposium« začele razprave o vseh vidikih ameriških vojaških družin. V okviru teh posvetovanj so ustanovili pisarno »Family Liaison Office«. Prišli so tudi do ugotovitve, da poročeni

pripadniki vojske predstavljajo večino (to je 52,81 %) od celotnega deleža pripadnikov vojske. Leta 1984 je bil ustanovljen center za pomoč družinam z imenom »Community and Family Support Center«, izdan pa je bil tudi prvi delovni načrt »Army Family Action Plan«, v okviru katerega naj bi skušali razrešiti vse probleme, s katerimi so se takrat soočale vojaške družine.

Do leta 1992 je bilo na temo vojaških družin v okviru delovnega načrta izvedenih deset konferenc. Tako so uzakonili 28 zakonodajnih del, prenovili ali na novo izdali čez 85 pravilnikov ter izboljšali ali sprejeli čez 80 programov, od katerih jih je 65 še vedno v veljavi (Manos, 1994: 13–14; Cline, 1998: 21–22).

3.5 VOJAŠKE DRUŽINE PO KONCU HLADNE VOJNE

Pomembnem mejnik za ZDA in druge velesile predstavlja konec hladne vojne v Evropi, ki je prinesel drastične spremembe tako v strukturi kot tudi nalogah vojske. Od takrat dalje se je začelo tudi obdobje zmanjševanja števila pripadnikov oboroženih sil,¹ hkrati pa so se pojavile tudi nove naloge in operacije, ki po naravi niso bile podobne tradicionalnim.² Te misije so stresno vplivale na družine pripadnikov vojske, saj so pripadniki, še zlasti pripadniki enot lahke pehote, zaradi teh in drugih operacij veliko časa preživeli ločeno od svojih družin. Da bi te enote vsaj delno razbremenili, so se ZDA pri izvajanju teh operacij oprle še na druge enote kot npr. enote vojaške policije, enote logistične podpore ter še nekatere druge enote, ki so bile za take operacije najbolj primerne. Vse večje vključevanje v take operacije pa je za vojaške družine pomenilo še večje breme, saj sta bila pripadnik vojske in njegova družina za dlje časa, lahko tudi po več mesecev, ločena drug od drugega. Da bi razbremenili pripadnike aktivnega dela oboroženih sil in njihove družine, so začeli za te operacije množično uporabljati pripadnike rezervne sestave oboroženih sil. S

---

¹ Tako se je struktura ameriških oboroženih sil zmanjšala za tretjino (z 2,1 milijona na 1,4 milijona uniformiranega aktivnega vojaškega osebja), poleg tega pa se je za 40 % zmanjšal tudi obrambni proračun. Za 300 % pa se je povečala uporaba ameriških oboroženih sil izven državnih meja ZDA (Segal & Segal, 2003: 228–229).

² Za ZDA se je začelo novo obdobje, v katerem se je začela ameriška vojska pogosteje udeleževati v netradicionalnih oz. nevojnih vojaških operacijah. Po koncu hladne vojne pa so tudi Združeni narodi postali aktivnejši organizator večnacionalnih operacij ohranjanja miru, katerih pogostejši udeleženec postanejo tudi ZDA. Tako se je ameriška vojska v začetku devetdesetih let vključila v več kot 45 operacij, ki so se izvajale na območjih Paname, Iraka, Kuvajta, Savdske Arabije, Somalije, Haitija, Ruande, Bosne in Makedonije (Segal & Segal, 2003: 229).

pošiljanjem rezervistov na te operacije pa so se odprli povsem novi in edinstveni problemi in težave, s katerimi so se začele soočati družine rezervistov.

Od terorističnega napada na ZDA leta 2001 pa se je začela tudi globalna vojna proti terorizmu, ki je v mnogih pogledih spremenila življenje ameriške populacije, hkrati pa tudi ameriških vojaških družin. Z vključevanjem ameriškega vojaškega osebja v vojaške operacije v Afganistanu ter Iraku so se začele pogostejše in dolgotrajnejše ločitve pripadnikov vojske in njihovih družin, ki so slednjim prinesle nove težave in probleme (Segal & Segal, 2003: 228–231).

4 SODOBNA VOJAŠKA DRUŽINA V ZDA

Družina je zagotovo ena izmed temeljnih oblik vsakdanjega življenja ljudi, neizbežen del človeške družbe in zato velikega pomena za človeka in človeštvo. Človek živi družinsko življenje, odkar obstaja. To velja vsaj za vso našo človeško vrsto, ki jo delno upravičeno, a delno morda preveč samohvalno imenujemo homo sapiens; sapiens, to nedvoumno velja. Že od samih začetkov je družinsko življenje pomembno in nujno za obstoj človeške vrste. Družina tvori osnovno enoto družbene organizacije. Sestava družine je lahko različna, zato obravnavamo takšne razlike kot različice istega pojava. Družino lahko obravnavamo na splošno kot univerzalno družbeno institucijo, saj znotraj nje potekajo vzreja in vzgoja otrok ter urjenje otrok za družbeno sprejemljivo vedenje. Velja za nekaj dobrega tako za posameznika kot za družbo kot celoto (Slokan & Barle, 1999: 194).

Vse te značilnosti so pripisane tudi vojaškim družinam, edinstvenost slednjih pa se kaže v načinu življenja, ki ga te družine preživljajo. Prav vojaški način življenja je namreč tisti, ki pred vojaške družine postavlja mnoge izzive.

4.1 OSNOVNE POTEZE VOJAŠKE DRUŽINE

Danes se pripadniki ameriške vojske udeležujejo v različnih mirovnih in drugih operacijah, hkrati pa se bojujejo tudi proti novim virom ogrožanja, kot je terorizem. V teh operacijah junaki ali junakinje s svojim pogumom, močjo ter drznostjo vedno znova tvegajo svoja življenja za narodov blagor, svobodo ter mir. Za takšna junaška dejanja si upravičeno zaslužijo odlikovanje. Nikoli pa ne smemo pozabiti, da za vsakim takim junakom stoji velika podpora ekipe družinskih članov, brez katerih vojaški junaki in junakinje ne bi zmogli opravljati svojega dela. Lahko bi rekli, da so ti družinski člani »skriti junaki« na domači fronti, ki se znajo spopasti s skoraj vsemi zahtevami, ki jih nalaga vojaški način življenja. Zato zanje velja deset najpomembnejših značilnosti:

1. Smisel za humor: da bi se ti člani izognili prevelikemu stresu, ki ga zahteva tak življenjski stil, je pomembno, da življenje včasih gledajo s svetle, zabavne oz. prisrčne strani.
2. Fleksibilnost: družinski člani se sproti prilagajajo spremembam, ki jih prinaša vojaški način življenja.

3. Pogum: pripravljenost družinskih članov, da včasih tvegajo tudi dejanja, ki bi lahko vodila v težave. Partner lahko že takoj po poroki odide na vojaško misijo, kar pomeni da se mora žena sama takoj soočiti z novimi razmerami. Za to pa je potrebno veliko poguma.
4. Smisel za nove pustolovščine: označujejo ga nenehne selitve družinskih članov v novo okolje, kjer sta jim jezik in kultura povsem nepoznana.
5. Moč: pri spopadanju z vojaškim načinom življenja družinski člani ohranjajo »mirne živce«.
6. Domoljubnost: družinski člani so zvesti svoji domovini in zato v času vojaških misij »žrtvujejo« življenja svojih partnerjev oz. staršev.
7. Zvestoba: družinski člani so zvesti Bogu, domovini ter partnerju.
8. Neodvisnost: družinski člani so v času ločenosti sposobni sami opravljati dela, ki jih drugače opravlja partner – pripadnik vojske, ko je doma.
9. Strokovnjaki v dešifriranju kratic: družinski člani so tudi strokovnjaki v branju oz. dešifriranju triznakovnih kratic, kot so TDY, PCS idr.
10. »Superjunaki«: družinski člani so sposobni »osvojiti« novo deželo, ohraniti stike s starimi znanci oz. prijatelji ter hkrati ohraniti duh družinskosti (Kay, 2002: 11–13, 22–23).

4.2 OBLIKE VOJAŠKIH DRUŽIN

Vojaške družine v ZDA so skozi leta v veliki meri spremenile svoj značaj. Zato so se poleg tradicionalne vojaške družine začele vse bolj uveljavljati tudi nove oblike vojaških družin. Tako so za ameriško vojaško skupnost danes značilne naslednje oblike vojaških družin:

1. *Enostarševske vojaške družine*, ki jih predstavljajo predvsem matere z otroki, bodisi so razvezane ali pa neporočene; razlog pa je lahko tudi smrt enega od partnerjev ali ločitev. Vse do leta 1980 samski starši v vojski dejansko sploh niso obstajali. Povečan delež ločitev ter sprejemljivost zunajzakonskih rojstev pa sta prispevala k povečanemu številu teh družin v vojaški skupnosti. Neposredno to pomeni, da je povečan obseg teh družin tudi rezultat sprememb v vojaški politiki, ki je neporočenim staršem z majhnimi otroki dovoljevala, da lahko ostanejo v vojski.

2. *Reorganizirane oz. združene vojaške družine* (*»blended family«*), v katerih ponavadi otroci živijo z očimom ali mačeho, s polsestrami in/ali polbrati.
3. *Dvokarierne vojaške družine*; tu govorimo o družini, v kateri sta oba starša zaposlena v oboroženih silah. Te družine so velikokrat obremenjene, saj sta starša zaradi vojaškega poklica velikokrat odsotna od doma, zato je v takih okoliščinah zelo težko skrbeti za otroke.
4. *Vojaške družine, v katerih je ženska zaposlena v oboroženih silah, njen življenjski sopotnik pa je civilni uslužbenec*. Takih družin z otroki je zaenkrat še zelo malo, saj predstavlja za ženske starševstvo oviro v poklicni karieri, zato se večinoma odločajo, da ostanejo brez otrok.
5. *Vojaške družine, v katerih je moški zaposlen v oboroženih silah, njegova življenjska sopotnica pa se zaposli v civilnem sektorju*. Ta oblika družine v osnovi predstavlja tradicionalno vojaško družino, vendar pa se tu pojavlja nov fenomen, to je zaposlovanje žensk. To velja predvsem za tiste ženske, ki bi si rade zagotovile kariero. Včasih pa lahko pride tudi do tega, da vojaška družina ne more preživeti z eno vojaško plačo. Zato si partnerice, ki niso zaposlene v vojaški organizaciji, ponavadi poiščejo delo na civilnem področju. S tem se za družino zagotovi dodaten vir prihodka (Carr in drugi, 2002; Manos, 1994: 17–19, 22; Švab, 2001: 59–62, 66–67).

5 DEMOGRAFSKI TRENDI VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA NA PREHODU V 21. STOLETJE

Da bi ameriško obrambno ministrstvo imelo vpogled v skoraj vse vidike življenja pripadnikov vojske, je začelo leta 1890 izvajati prve raziskave. Takrat so raziskave izključevale podatke o zakonskem statusu teh pripadnikov. Od leta 1952 pa so se začela množična zbiranja podatkov tudi na področju zakonskega statusa pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil. Leta 1984 so v raziskave o zakonskem statusu in družinskih članih vključili celotno vojaško osebje (<http://www-ari.army.mil/trends.htm>, 2. 11. 2003).

Zadnje demografsko poročilo vključuje podatke o pripadnikih vojske in njihovih družinah v vojaški skupnosti za leto 2002.³ Tega leta je oborožene sile ZDA sestavljalo preko skupno 3,2 milijona pripadnikov aktivne in rezervne sestave.⁴

5.1 DRUŽINSKE ZNAČILNOSTI PRIPADNIKOV AKTIVNE SESTAVE AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL

5.1.1 Zakonske značilnosti pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil za leto 2002

Več kot polovica pripadnikov aktivne sestave (56,2 %) je poročenih, 32,8 % pa se ni nikoli poročilo. V primerjavi z letom 1980 (50,3 % poročenih) smo priča manjšemu povišanju deleža poročenih pripadnikov. Med poročenimi pripadniki aktivne sestave delež poročenih moških znaša kar 87,5 % in je torej mnogo večji kot delež poročenih pripadnic vojske, ki znaša le 12,5 %. Večina častnikov (68,9 %) je poročenih, medtem ko je poročenih podčastnikov in vojakov manj kot polovica (48,5 %). 6,1 % sestavljajo pripadniki aktivne sestave, ki so poročeni z drugim partnerjem, ki je tudi zaposlen v vojski. Tako imata VM

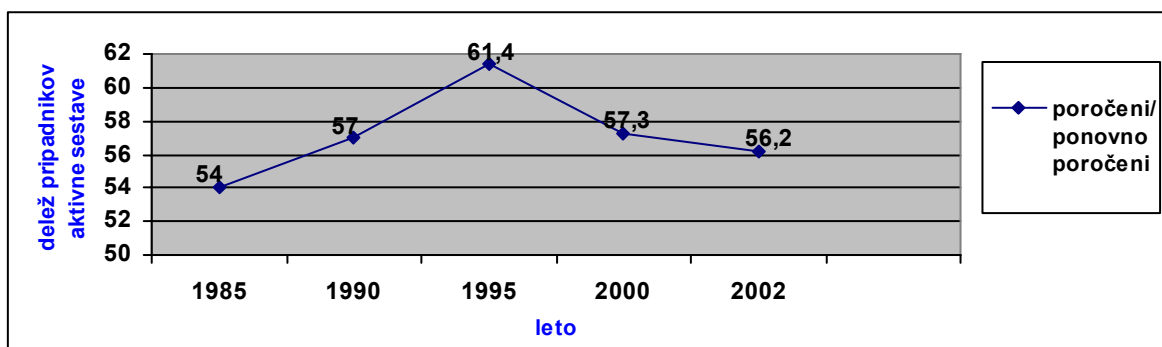
---

³ Pri preučevanju demografskih trendov o vseh pripadnikih ameriške vojske in njihovih družinah so upoštevana samo tista leta (večinoma so to leta 1980, 1985, 1990, 1995, 2000 ter 2002, ponekod pa od leta 1995 do leta 2002), ki so bila na razpolago na internetni strani <http://www.mfrc-dodqol.org>.

⁴ V demografsko poročilo so bili vključeni samo pripadniki *izbrane rezerve* (»Selected Reserve«) v okviru *Rezerve prvega ešalona* (»Ready Reserve«) ameriških oboroženih sil ter rezervni pripadniki obalne straže.

(3,5 %) ter korpus mornariške pehote⁵ (3,7 %) najnižji delež le-teh, višji delež pa je v KOV (5,7 %) ter VL (10,4 %) (<http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Intro-Materials.pdf>, 15. 4. 2004).

Graf 1: Zakonski status pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil od leta 1985 do leta 2002 (v %)

Vir: prirejeno po <http://www.army.mil/cfsc/documents/research>, 19.2.2004; http://www.mfrc-dodqol.org/wordfiles/Demographics_1999_2.doc, 15. 4. 2004.

Glede na graf 1 lahko ugotovimo, da se je delež poročenih pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil iz leta 1985 (54 %) povečal na 61,4 % v letu 1995. Od tega leta dalje pa se je delež teh poročenih oz. ponovno poročenih pripadnikov začel zmanjševati in je upadal vse do leta 2002, ko je delež znašal 56,2 %.

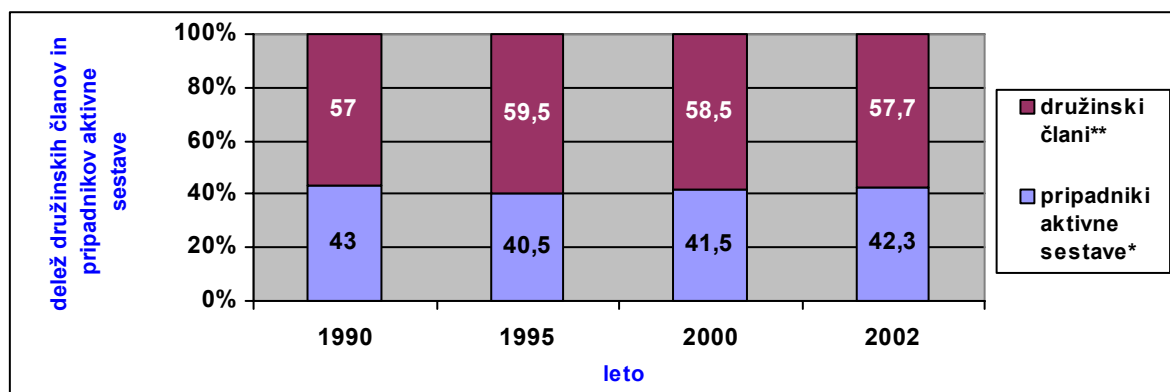
5.1.2 Družinski člani pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002

Če primerjamo število vseh pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil s številom vseh družinskih članov pripadnikov aktivne sestave, ugotovimo, da slednji predstavljajo večji delež (1.916.056) v vojaški skupnosti v primerjavi s pripadniki (1.402.120). Povprečno število otrok v vojaški družini z otroki je 2 otroka. Ena tretjina pripadnikov aktivne sestave predstavljajo dvostarševske družine (37,4 %), enostarševske družine predstavljajo manjši odstotek (6,4 %). Večji delež le-teh imajo KOV, VM in VL, najmanjši delež pa ima korpus mornariške pehote. Večina otrok je starih do 11 let (870.736), od 12. do 18. leta pa je 300.972 otrok. Od 19. leta dalje pa so t. i. polnoletne

⁵ Korpus mornariške pehote je v sestavi ameriške mornarice in je skoraj posebna zvrst oboroženih sil, namenjena za izvajanje pomorsko desantnih operacij (Grizold & Ferfila, 2000: 70).

osebe, ki jih je 54.242 (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-1_DoD-Total-Force.pdf, 28. 4. 2004).

Graf 2: Primerjava med deležem družinskih članov ter pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil v vojaški skupnosti od leta 1990 do leta 2002 (v %)

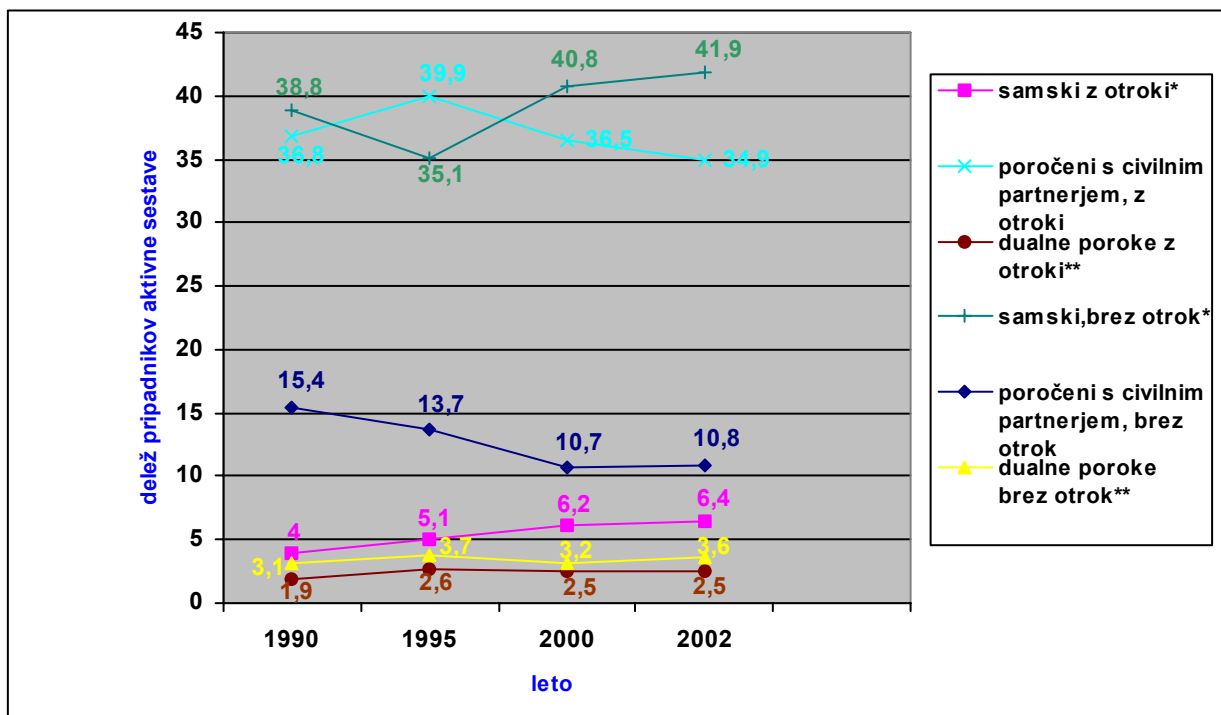
* Sem so vključeni tako poročeni kot tudi samski pripadniki aktivne sestave oboroženih sil.

** Sem so vključeni partnerji ter otroci pripadnika aktivne sestave oboroženih sil.

Vir: prirejeno po http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004.

Glede na zgornji graf je delež pripadnikov aktivnega dela vojske ter družinskih članov skozi leta ostal skoraj nespremenjen, iz grafa pa je tudi razvidno, da družinski člani po deležu vseskozi presegajo delež pripadnikov aktivne sestave. Najvišji delež družinskih članov je bil leta 1995 (59,5 %), potem pa se je postopno zniževal vse do leta 2002 in je znašal 57,7 % kljub povišanju števila pripadnikov aktivne sestave iz leta 2000 (1.370.678 pripadnikov aktivne sestave) na 1.402.120 pripadnikov v letu 2002. Možen razlog za ta trend je lahko v tem, da v ameriške oborožene sile vstopa vse več takih pripadnikov vojske, ki si ne želijo družine (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-1_DoD-Total-Force.pdf, 28. 4. 2004).

Graf 3: Družinski status pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil od leta 1990 do leta 2002 (v %)

* Pod samske štejejo tudi vse tiste, ki so ovdoveli ali so se ločili.

** Pod dualno poroko je mišljena poroka med dvema pripadnikoma vojske.

Vir: prirejeno po http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004.

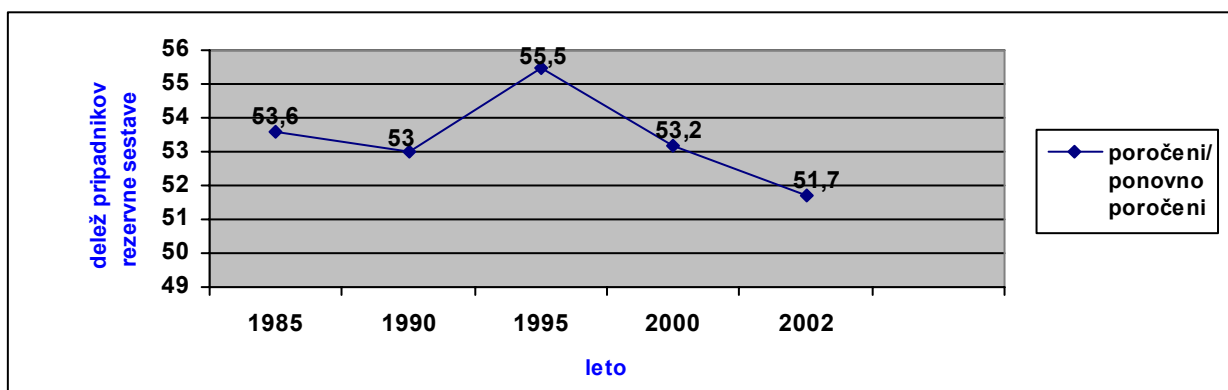
Kot je razvidno iz grafa 3, se je zmanjšalo število vseh pripadnikov aktivnega dela vojske z otroki. Tako je bil leta 1995 največji delež pripadnikov z otroki, to je 47,6 %, potem pa se je začel zniževati ter leta 2002 dosegel samo še 43,8 % pripadnikov z otroki. To pomeni, da se pripadniki aktivne sestave zaradi prevelikih pritiskov vojaškega življenja ne odločajo več za otroke ali pa so za to še premladi. Iz grafa je tudi razvidno, da se je povečal delež samskih pripadnikov aktivne sestave z 42,8 % v letu 1990 na 48,3 % v letu 2002, kjer je povečan delež samskih z otroki (s 4 % v letu 1990 na 6,4 % v letu 2002). To pomeni, da se delež enostarševskih vojaških družin povečuje. Delež poročenih pripadnikov brez otrok se je zmanjšal z 18,5 % v letu 1990 na 14,4 % v letu 2002. Zanimivo je tudi dejstvo, da se je od leta 1990 (1,9 %) naprej povečal delež pripadnikov aktivne sestave z otroki v okviru dualne vojaške poroke na 2,5 % v letu 2002.

5.2 DRUŽINSKE ZNAČILNOSTI PRIPADNIKOV REZERVNE SESTAVE AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL

5.2.1 Zakonske značilnosti pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002

Več kot polovica rezervnih pripadnikov vojske (51,7 %) je poročenih, izmed teh je 37,7 % žensk ter 54,4 % moških. V primerjavi z letom 1980 (59,2 %) smo priča zmanjšanju deleža poročenih rezervnih pripadnikov. Dobra desetina častnikov (11,1 %) je poročenih, medtem ko je poročenih podčastnikov ter vojakov manj kot polovica (40,5 %). 4,8 % predstavljajo pripadniki rezervne sestave, ki so poročeni z drugimi pripadniki/pripadnicami vojske (dualne vojaške poroke) (<http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Intro-Materials.pdf>, 15. 4. 2004).

Graf 4: Zakonski status pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil od leta 1985 do leta 2002 (v %)

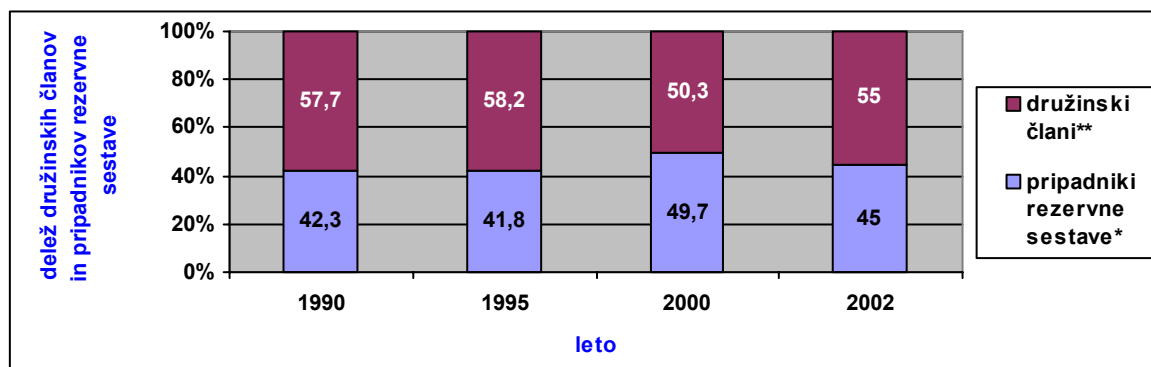
Vir: prirejeno po http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Members.pdf, 28. 4. 2004.

Glede na graf 4 lahko ugotovimo, da pri zakonskem statusu rezervni pripadniki vojske sledijo podobnim trendom kot pripadniki aktivne sestave vojske. Leta 1995 zasledimo najvišji delež poročenih rezervnih pripadnikov (55,5 %), ki je potem upadel na 51,7 % v letu 2002.

5.2.2 Družinski člani pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil v letu 2002

Če primerjamo vse rezervne pripadnike ameriške vojske s številom družinskih članov rezervnega vojaškega osebja, ugotovimo, da slednji predstavljajo večji delež (1.076.663) v vojaški skupnosti v primerjavi z rezervnimi pripadniki vojske (882.142). Skoraj ena tretjina (31 %) poročenih pripadnikov ima otroke, manjši pa je delež (7,3 %), ki ga predstavljajo enostarševske družine. Povprečno število otrok v vojaški družini z otroki je 1,95 otroka. Večina otrok (458.859) je starih do 14 let, od 15. do 18. leta pa 119.603 otrok. Od 19. leta dalje pa so t. i. polnoletne osebe, ki jih je 81.878 (<http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Intro-Materials.pdf>, 15. 4. 2004).

Graf 5: Primerjava med deležem družinskih članov ter pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil od leta 1990 do leta 2002 (v %)

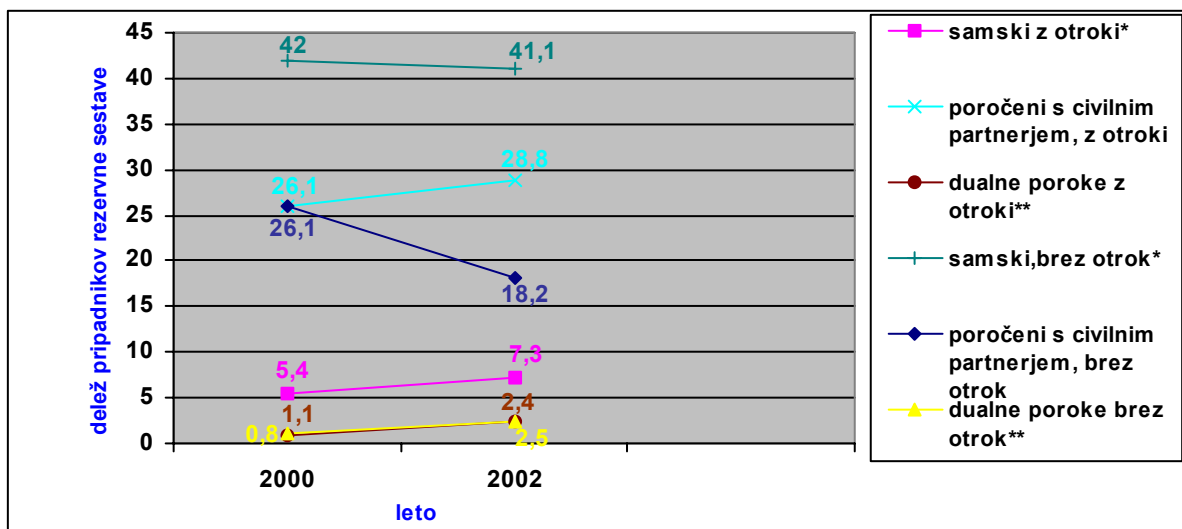
* Sem so vključeni tako poročeni kot tudi samski pripadniki rezervne sestave.

** Sem so vključeni partnerji ter otroci rezervnega pripadnika vojske.

Vir: prirejeno po http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Families.pdf, 28. 4. 2004.

Glede na zgornji grafikon je delež rezervnih pripadnikov vojske ter družinskih članov skozi leta ostal skoraj nespremenjen, razen po letu 2000, ko se je začel delež družinskih članov zmanjševati (50,3 %), leta 2002 pa je ponovno narasel na 55 %. Najvišji delež družinskih članov je bil leta 1995 (58,2 %). Možen razlog za ta trend je v povečanju števila vpoklicanih rezervnih pripadnikov iz leta 2000, ko je bilo 865.242 pripadnikov, na 874.326 rezervnih pripadnikov vojske v letu 2002. Iz grafa 5 ter grafa 2 pa je razvidno, da družinski člani po deležu vseskozi presegajo delež pripadnikov vojske. (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-1_DoD-Total-Force.pdf, 28. 4. 2004).

Graf 6: Družinski status pripadnikov rezervne sestave ameriških oboroženih sil od leta 2000⁶ do leta 2002 (v %)

*Pod samske štejejo tudi vse tiste, ki so ovdoveli ali se ločili.

** Pod dualno poroko je mišljena poroka med dvema pripadnikoma vojske.

Vir: prirejeno po http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/Section_5_Reserve_and_Guard_Families.pdf, 15. 4. 2004; http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Families.pdf, 28. 4. 2004.

Kot lahko razberemo iz zgornjega grafa, se je v dveh letih povečal delež rezervnih pripadnikov z otroki, saj je leta 2002 znašal 38,6 % vojaških staršev, leta 2000 pa 32,3 %. Če to primerjamo z grafom 3 pa lahko ugotovimo, da je pri pripadnik aktivne sestave ravno nasproten trend, saj se je delež pripadnikov z otroki zmanjšal. Možen vzrok za nasprotujoča si trenda je lahko v povečanju števila rezervnih pripadnikov vojske zaradi vse večjih potreb po njih. Drugi vzrok pa bi lahko bil v starosti pripadnikov oz. vse večjega števila mlajših generacij pripadnikov aktivne sestave, ki so premladi za vzpostavitev družine.⁷

⁶ Na voljo so bili samo podatki za leto 2000 in 2002.

⁷ Tako je bila v letu 2002 skoraj polovica, to je 47,1 % pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil mlajših od 25 let. V letu 1995 pa je bilo s to starostjo 42 % pripadnikov. Podoben trend zasledimo tudi pri pripadnikih rezervne sestave, saj se je iz leta 1995 ter leta 2000 (pri obeh letih je delež pripadnikov, mlajših od 25, let znašal 28 %) rahlo povečal delež pripadnikov, mlajših od 25 let, in je bil leta 2002 29,1 % (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Members.pdf, 28. 4. 2004; http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/demo2002/Section-2_Active-Duty-Members.pdf, 28. 4. 2004).

Ti podatki nakazujejo na dejstvo, da se je povečal delež pripadnikov vojske, ki so mlajši od 25 let in so zato še premladi, da bi imeli svoje otroke. Kljub temu pa so bili pripadniki aktivne sestave, ki so v letu 2002 imeli prvega otroka, povprečno stari 24,4 leta. V letu 1997 so bili ti pripadniki povprečno stari 24,7 leta. Drugače je za pripadnike rezervne sestave, saj so se za prvega otroka v letu 2002 odločili pri starosti 28 let. Zato

Glede na vse te grafe lahko ugotovimo, da je najvišje deleže pri vseh trendih kazalo leto 1995. Možen razlog za največji delež družinskih članov pripadnikov vojske ter največji delež pripadnikov vojske z otroki lahko iščemo v morebitnih novih ugodnostih, programih ter organizacijah za vojaške družine, ki jih je začelo ameriško obrambno ministrstvo množičneje vpeljevati po letu 1990 (Cline, 1998: 22).

---

starost pripadnikov vojske nima konkretne povezave z zmanjševanjem števila pripadnikov z otroki (http://www.mfrc-dodqol.org/wordfiles/Demographics_1999_2.doc, 15. 4. 2004; http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004; http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/Section_5_Reserve_and_Guard_Families.pdf, 15. 4. 2004).

6 VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA TER UGODNOSTI DRUŽIN V ZDA

Vojaške družine imajo danes velik učinek na vojaško učinkovitost ter pripravljenost »družinskih« pripadnikov vojske. Hkrati pa vojaški družinski člani lahko v veliki meri vplivajo na odločitev svojega bližnjega – pripadnika vojske o odhodu iz oboroženih sil v primeru, ko postanejo razmere v vojaški skupnosti za družino neznosne. Zato je začelo ameriško obrambno ministrstvo s povečanim preučevanjem in izboljševanjem življenja vojaških družin. Tako danes vlaga veliko navora v obstoj vojaške družine in v večjo kvaliteto družinskega življenja (Manos, 1994: 1).

6.1 VPETOST DRUŽINE V VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA

Vojaški način življenja pred družinske člane postavlja visoko ceno in precejšen del žrtvovanja. Družinski člani se soočajo z različnimi izzivi od večmesečnega ločenega življenja pripadnika vojske in njegove družine, ponavljajočih se selitev družine, menjavanja bivalnega okolja ter prijateljev do menjavanja zaposlitve partnerja, ki ni zaposlen v vojski. Ti izzivi pa včasih vodijo tudi do napetosti, zaskrbljenosti ter negotovosti.

Kljub negativnim stranem takšnega življenja pa vojaške družine uživajo tudi pozitivne strani vojaškega načina življenja. Dobra stran takšnega življenja je v poznavanju novih krajev oz. sveta na sploh, spoznavanju novih ljudi in sklepanju novih prijateljstev. Ameriško obrambno ministrstvo pa družinskim članom ponuja tudi različne ugodnosti, da bi tako lažje prebrodili vse težave vojaškega življenja. Navadno se med vojaškimi družinami razvije tudi neformalna podpora oz. občutek skupne pripadnosti, prijateljstva ter medsebojne pomoči, ki je v takem načinu življenja še kako pomembna. To je tudi eden izmed pglavitnih dejavnikov za lajšanje napetosti oz. kriznih situacij (<http://www.mfrc-dodqol.org/socialcompact/pdfs>, 28. 3. 2004; Kay, 2002: 32, 64, 124).

6.1.1 Življenje vojaške družine v vojaški bazi

Za ameriško vojaško bazo bi lahko rekli, da je družbeno, izobraževalno, bivalno ter rasno integrirano okolje. Vojaška baza pa je tudi okolje, v katerem se med vojaškimi družinami

razvije neke vrste skupnost, medsebojna pomoč in povezanost. Da bi vojaškim družinam čimbolj olajšali življenje v vojaški bazi, je ameriško obrambno ministrstvo znotraj vojaških baz poskrbelo tudi za številne storitve.

Temelj vseh ameriških vojaških baz so stanovanjski objekti, zdravstvene ustanove ter šole. Bivališča so ponavadi dodeljena glede na vojaški čin. Srednje in visoke šole v vojaški bazi se v veliki meri razlikujejo od civilnih šol, saj je močno poudarjen pomen skupnosti; tu pa se goji tudi družbena kohezija ter predanost skupnim idealom. Te šole so ponavadi tudi manjše, zato lahko učitelji namenijo posameznim učencem več pozornosti.

Družinskim članom pa udobnejše življenje v vojaški bazi omogočajo še druge storitve. Družine imajo tako v vojaški bazi dostop do trgovin z živili, restavracij s hitro prehrano, bank, pošt, knjižnic, cerkva, gledališč, rekreacijskih centrov, igrišč za košarko in nogomet, telovadnic ter pokritih kegljišč. Nekatere vojaške baze pa vključujejo tudi konjušnice, igrišča za golf ter bazene (Smrekar in drugi, 2001).

6.2 UGODNOSTI, DO KATERIH SO UPRAVIČENE VOJAŠKE DRUŽINE

Ker predstavlja vojaška družina pomemben člen v vojaški organizaciji, še zlasti ko govorimo o vojaški učinkovitosti in pripravljenosti »družinskih«
pripadnikov vojske, mora vojaško vodstvo zagotoviti take pogoje, ki bodo družinskim članom olajševale življenje. Tako je obrambno ministrstvo v ZDA ustanovilo posebne organizacije⁸, v okviru katerih se izvajajo različni programi, ki naj bi bili v pomoč vojaškim družinam. Hkrati pa so vojaški družinski člani upravičeni tudi do številnih ugodnosti, izmed katerih so najpomembnejše naslednje:

Identifikacijska kartica

Vsakemu partnerju, ki se poroči s pripadnikom vojske, pripada posebna izkaznica, ki predstavlja osnovo za vse nadaljnje ugodnosti ter storitve, ki jih ponujajo v vsaki vojaški bazi in izven nje. Ta kartica pa je tudi neke vrste legitimacijsko potrdilo za neomejeno prehajanje ljudi iz vojaške baze in vanjo. Do te izkaznice so upravičeni pripadniki aktivne

sestave, vojaški upokojenci, rezervisti na aktivni dolžnosti ter družinski člani vseh naštetih, soproge in otroci preminulih pripadnikov aktivne sestave ter rezervnih pripadnikov na aktivni dolžnosti. V primeru, da oseba posodi svojo kartico drugi osebi, lahko vojska to kartico zaseže. Zaradi takega dejanja lahko prva oseba za vedno izgubi pravico do te kartice (Swartz, 1988: 416; Cline, 1998: 22–23).

Posebne trgovine »Exchange« in »Commissary«

V ameriških vojaških bazah obstajata dve vrsti trgovin, t. i. Exchange in Commissary. Le-te so izključno namenjene samo tistim, ki imajo identifikacijsko izkaznico. Obe sta med seboj ločeni in imata popolnoma različne naloge.

V prvo vrsto trgovin sodijo vse trgovine na drobno, ki se raztezajo od velikih nakupovalnih centrov do manjših prodajaln na ladjah. Njihova naloga je predvsem v oskrbovanju s kakovostnimi in cenovno ugodnimi dobrinami in storitvami. Ker kongres ne nadzoruje pritoka njihovega denarja, lahko poslovodja upravlja s trgovino po svoji volji. Tako so lahko trgovine odprte tudi dlje časa. V teh trgovinah se ponavadi prodajajo oblačila, barve za hišo, nakit, igrače, orodje, pripomočki za peko kruha, hladilniki, videokamere, kuhinjski pripomočki, naprave za telesno vadbo ter drugi večji pripomočki. Za družine z majhnimi otroki obstajajo tudi otroške trgovine. V ameriških vojaških bazah izven ZDA pa lahko prodajajo tudi avtomobile, izdelke iz krzna ter zlatnino. V primerjavi s civilnimi trgovinami na drobno so te trgovine veliko cenejše, ker ne vključujejo prometnega davka. Tisti, ki ne živijo v bližini teh trgovin, lahko izdelke naročajo preko posebnih polletnih katalogov, kjer lahko izbirajo med oblačili, kuhinjskimi pripomočki ter izdelki eksotičnih dežel. Večkrat letno pa izhajajo tudi priloge (Cline, 1998: 23–26).

Druga vrsta trgovin »Commissary« prodaja živilske izdelke. Ker so to nepridobitne trgovine, so ponavadi cene izdelkov za 25 % nižje kot v veleblagovnicah. Večinoma se tu prodajajo morska hrana, sladkarije, zelenjava, delikatesni izdelki, kruh in pecivo. Občasno pa po zelo ugodnih cenah pripravijo tudi razprodaje.

---

⁸ Organizacije ter pomembnejši programi, ki so namenjeni za razreševanje težav in problemov vojaških družin, so v nadaljevanju podrobneje obravnavani v poglavju »Težave in problemi ameriških vojaških družin«.

Rezervisti in njihovi družinski člani so upravičeni do nakupov v teh dveh vrstah trgovin v času, ko rezervist opravlja aktivno dolžnost, pripada pa jim tudi maksimalno dvanajst obiskov letno. To je odvisno od udeležbe rezervista na aktivni dolžnosti. V času dvotedenskega urjenja ter ob vikendih imajo le-ti v teh trgovinah neomejen obisk (Cline,1998: 26–27).

Zdravstvena oskrba – »Civilian Health and Medical Program of the Uniformed Services«

Prva naloga te najbolj cenjene ugodnosti je služiti vojaškemu osebju na aktivni dolžnosti. Drugi po seznamu pacientov so družinski člani tega osebja, kot tretji sledijo upokojenci ter kot četrti upokojeni družinski člani.

Vsak družinski član se mora najprej vpisati v poseben vojaškozdravstveni seznam, s katerim lahko vojska preverja, ali zdravstvene storitve uporabljajo samo pooblaščne osebe. Nato jim je dodeljena zdravstvena izkaznica ter zdravstveni karton. Rezervisti, ki niso na aktivni dolžnosti, lahko svoje družinske člane vpišejo predhodno. Ta ugodnost pa se jim aktivira takrat, ko je rezervist na aktivni dolžnosti prisoten več kot 30 dni in ko družina nima nobenega drugega zdravstvenega zavarovanja. Primarno rutinsko oskrbo prejmejo družinski člani v vojaški bolnišnici. Tu imajo dostop do posebnega svetovalnega programa, poleg tega pa jim je dodeljen tudi osebni zdravnik. Vsaka vojaška bolnišnica ima tudi zdravstvenega svetovalca, na katerega se lahko obrnejo v primeru kakršnihkoli vprašanj glede zdravstvenih ugodnosti. Nanj pa se lahko obrnejo tudi v primeru, ko se pri sami zdravstveni oskrbi pojavijo problemi.

Vojaške bolnišnice so različno velike. Večje vojaške bolnišnice nudijo celostno zdravstveno oskrbo, medtem ko so manjše klinike namenjene samo osnovni zdravstveni oskrbi. Na splošno pa vojaške bolnišnice nudijo vse zdravstvene storitve: od zdravljenja kroničnih in nalezljivih bolezni do duševnih bolezni, opravljanja operacij, rutinskih pregledov, ginekologije in pediatrije, predpisovanja zdravil, rentgenskega slikanja, laboratorijskih izvidov, zobozdravstvenih in okulističnih uslug, izposoje invalidskih vozičkov in bolnišničnih postelj ter drugih zdravstvenih pripomočkov. Če določena

zdravstvena storitev ni na voljo, lahko osebo prepeljejo v drugo vojaško bolnišnico, kjer se ta storitev izvaja.

Vojaški družinski člani se lahko odločijo tudi za zdravstveno oskrbo v civilnih zdravstvenih ustanovah. Tako možnost jim ponuja poseben zdravstveni program »Tricare«. To je program, ki vojaško zdravstveno oskrbo dopolnjuje z oskrbo v civilnih zdravstvenih ustanovah. V okviru tega programa se s civilnimi zdravstvenimi ustanovami podpiše pogodba o medsebojnem sodelovanju. Ta program vojaškemu osebju in njihovim družinskim članom ponuja dve možni izbiri za zdravstveno oskrbo. Prva možnost pod imenom »Tricare Prime« pacientu ponuja obsežne zdravstvene ugodnosti po najnižji možni ceni. Ta svojim strankam zagotavlja zdravstveno oskrbo v vojaških bolnišnicah ali v civilnih zdravstvenih ustanovah, s katerimi je podpisana pogodba. Poleg tega jim je dodeljen primarni zdravstveni oskrbnik, ki lahko pacienta napoti tudi na preiskave oz. na specializirano zdravstveno oskrbo. Družinskim članom pripadnika aktivnega sestava za to možnost ni potrebno plačevati pristojbine, medtem ko so drugi k temu primorani. Druga možnost je veliko dražja od prve, vendar pa se lahko tu družinski člani po svoji lastni presoji odločijo za zdravnika iz civilnega dela. V okviru te možnosti obstajata dva programa »Tricare Extra« in »Tricare Standard«. Slednji ponuja največjo izbiro civilnih zdravnikov, tudi tistih, ki niso pogodbene stranke v okviru »Tricare«. Zaradi tega morajo pacienti plačati tudi večjo vsoto denarja. Program »Extra« je podoben »Standardu«, vendar pa je ta veliko cenejši, saj pacientom nudijo dodatne popuste ter tako cenejšo zdravstveno oskrbo iz civilnega dela. Oba programa pa ne vključujeta primarnih zdravstvenih oskrbovalcev. V primeru, ko je pripadnik vojske napoten v določeno bolnišnico zaradi resnih poškodb, operacij ali zdravljenja, lahko njihovi družinski člani ob obisku izkoristijo možnost do krajšega bivanja v posebnih hišah, imenovanih »Fisher House«, ki se nahajajo v neposredni bližini bolnišnice. Zanje je potrebno odšteti le manjšo dnevno pristojbino (Rush, 1999: 344–347; Cline, 1998: 28–35).

Exceptional Family Member Program

Do tega programa so upravičene tiste vojaške družine, ki imajo člane s fizičnimi ter duševnimi motnjami oz. motnjami v razvoju. Ta program omogoča otrokom s posebnimi

potrebami posebno nego, prevoze, posebno izobraževanje ter zdravljenje v vojaških in civilnih zdravstvenih ustanovah (Kaslow, 1993: 17).

Zobozdravstvena oskrba – »United Concordia Dental Plan«(UCDP)

Ta vrsta oskrbe za družinske člane ni dostopna v vsakem zobozdravstvenem domu, kot to velja za zdravstveno oskrbo, saj kongres določa število zobozdravnikov glede na število aktivnega vojaškega osebja in ne glede na družinske člane.

»United Concordia Dental Plan« je poseben zobozdravstveni program za družinske člane v okviru sistema »Tricare«. To je prostovoljni program, preko katerega lahko plačajo zavarovanje za civilno zobozdravstvo tisti družinski člani aktivnega vojaškega osebja, ki živijo v ZDA, Kanadi, na Deviških otokih in v Portoriku. Družinski člani, ki so vključeni v ta zavarovalni program, plačajo manjšo mesečno pristojbino za enega ali več članov. Da so družinski člani do tega zavarovanja upravičeni, morajo biti njihovi partnerji oz. pripadniki aktivne sestave na dolžnosti več kot 30 dni ter več kot 24 mesecev v vojaški službi, razen če se vračajo iz tujine. Rezervisti morajo biti na aktivni dolžnosti vsaj 24 mesecev, da so lahko njihovi družinski člani upravičeni do zobozdravstvenih uslug po tem programu. V okviru UCDP je za družinske člane pripadnika vojske na voljo celotna zobozdravstvena oskrba.

Pacienti lahko izbirajo svojega zobozdravnika s seznama, kamor so vključeni tisti zobozdravniki, ki so sporazumno podpisali, da bodo svoje storitve opravljali po ceni, ki je določena v UCDP. Lahko pa zobozdravstveno pomoč poiščejo v tistih zobozdravstvenih ustanovah, ki niso pogodbene stranke v okviru UCDP. Ta možnost je cenovno dražja, saj je potrebno plačati celotno pristojbino oz. razliko med dovoljenim zneskom, ki ga določa UCDP, in zaračunanim zneskom. Rezervistom, a ne njihovim družinskim članom, so namenjene zdravstvene in zobozdravstvene storitve le v času urjenja ali aktivne dolžnosti, ki traja 30 dni ali manj. V primeru aktivne dolžnosti, ki traja več kot 30 dni, pa so v te storitve vključeni tudi njihovi družinski člani (Rush, 1999: 349; Swartz, 1988: 423; Cline, 1998: 44–45).

Pravna pomoč

V večini vseh vojaških baz so tudi pravne pisarne, ki vojaškim pripadnikom in njihovim družinam ponujajo brezplačne pravne nasvete in pomoč. Ponujajo različne usluge od sestavljanja oporok, pravice do odvetnika, razreševanja podnajemniških problemov do izvajanja posvojitve otrok, ločitev ter drugih pravnih poslov (Cline, 1998: 45–46).

Potovanja

Družinski člani pripadnikov vojske lahko v tuje države potujejo tudi brezplačno. To ugodnost lahko izkoristijo v primeru, ko so na določenih poletih, ki so ponavadi namenjeni preselitvi pripadnikov vojske in njihovih družin v drugo vojaško bazo izven ZDA, še na voljo prosta mesta. Na tak način si lahko vojaške družine privoščijo počitnice po skoraj celem svetu, kjer se nahajajo ameriške vojaške baze. Za nastanitev v različnih počitniških objektih, ki so v lasti obrambnega ministrstva, je potrebno plačati samo manjši del denarja. Tako se vojaška družina lahko odloči za počitnice v luksuznih hotelih s prelepimi plažami ali pa si privošči smučanje ter tako dopust preživi v gorskih počitniških kočah (Cline, 1998: 46–47, 64).

Varstvo otrok

V ameriški vojski danes vse bolj prevladujejo enostarševske vojaške družine ter dvokarierne vojaške družine. Zaradi tega je varstvo vojaških otrok postalo nuja. Obstajata dve različni obliki varstva otrok. Prva oblika varstva pod imenom »Child Development Center« izvaja dnevno varstvo otrok. Država za to varstvo otrok prispeva del denarja, preostalo pa morajo plačati starši –pripadniki vojske. Vsota plačila za varstvo otrok je odvisna od dohodka staršev. Večina centrov CDC je odprtih od 6. zjutraj do 18:30 popoldne, vključno z urami ob koncih tedna. V nekaterih vojaških bazah, kjer se izvajajo izredne naloge, pa so centri CDC odprti 24 ur dnevno. Ker je potreba po varstvu velika, so uvedeni čakalni sezname otrok, kjer prednost dobijo otroci iz enostarševskih in dvokariernih vojaških družin.

Druga oblika varstva pod imenom »Family Child Care« pa se izvaja na domu, kjer živi otrok. Navadno se za to obliko varstva odločijo tiste družine, ki živijo v bližini vojaške baze. Plačilo za to varstvo je odvisno od tega, kakšno ceno postavi vzgojitelj sam. Kljub visokim cenam pri FCC pa so ti vzgojitelji veliko bolj fleksibilni, saj se lahko starši z njimi

dogovorijo tudi za dodatne ure varstva. To varstvo pride najbolj prav v primeru, ko mora eden od staršev nenadoma oditi na določeno vojaško dolžnost. Nekatere vojaške baze pa izvajajo tudi programe, ki so namenjeni varstvu šolskih otrok do 12. leta starosti. Izvajajo pa se tudi mladinski programi, poletni tabori ter klubi za dekleta in fante (Cline, 1998: 59–61; Harrel, 2000: 28).

Šole

Večina vojaških otrok obiskuje državne šole v okviru lokalne skupnosti, ki se nahajajo v neposredni bližini vojaške baze. V primeru, da je vojaška baza večja od mesta in ko šola v lokalni skupnosti ne more sprejeti še dodatnega števila šolajočih se vojaških otrok, so v nekaterih vojaških bazah ustanovljene tudi osnovne, srednje in visoke šole. Tako je izven ZDA ustanovljenih 164 šol, znotraj ZDA pa 65 šol. Te šole nudijo vojaškim otrokom brezplačno in zelo kakovostno izobraževanje. Število učencev v določeni šoli je različno, saj lahko določeno šolo obiskuje npr. le 15 otrok. Stroške teh šol navadno pokriva obrambno ministrstvo. Te šole ustrezajo vsem zahtevam, ki veljajo za državne šole. Kljub temu pa je lahko učni načrt v šoli ene vojaške baze povsem različen od tistega v drugi vojaški bazi (Cline, 1998: 61, 223).

Dejavnosti v prostem času

Vojaški člani in njihove družine so upravičeni tudi do različnih storitev in dejavnosti, ki so jim na razpolago v prostem času. Zanje morajo plačati določeno pristojbino, ki pa je še vedno cenejša od tiste v civilnem delu. Vsaka vojaška baza ponuja različne dejavnosti od tečajev ročnih spretnosti ter slikarske umetnosti do dejavnosti v fitnes centrih. Lahko pa si vojaške družine privoščijo plavanje v plavalnih bazenih, jahanje v jahalnih klubih, poleg tega so jim na razpolago še kegljišča, igrišča za golf in tenis, knjižnice ter gledališča. V najem lahko dobijo tudi športno opremo, opremo za taborjenje, šotore, čolne ter opremo za ribolov. Najbolj priljubljeno mesto za vojaške družine so restavracije, gostilne, bari ter druga zabavna in družabna mesta v vojaški bazi. Večina vojaških baz ima za vojaške otroke tudi posebne centre. V okviru tega centra so za otroke od šestega do devetnajstega leta organizirani določeni izleti, ekskurzije ter dejavnosti; vse pa se izvaja pod nadzorom odraslih. Vojaškim družinam ponujajo tudi cenovno znižane vstopnice za ogled filmov v

lokalnem kinu, obisk koncertov in kulturnih dogodkov, turističnih znamenitosti ter drugih zabavnih dogodkov (Cline, 1998: 62–63).

6.3 ZADOVOLJSTVO PRIPADNIKOV VOJSKE IN NJIHOVIH CIVILNIH ZAKONSKIH PARTNERJEV Z VOJAŠKIM NAČINOM ŽIVLJENJA IN UGODNOSTMI

Pod vodstvom obrambnega ministrstva je bila leta 2002 med pripadniki aktivnega dela ameriških oboroženih sil izvedena raziskava⁹ o zadovoljstvu z različnimi vidiki vojaškega življenja. Vprašanim so bila zastavljena različna vprašanja. Med njimi so bila tudi vprašanja o zadovoljstvu z ugodnostmi, ki jih družinam ponuja vojaška institucija. Kot prvo je bilo vprašanje o zadovoljstvu z vojaško plačo in denarnimi nadomestili. Izkazalo se je, da je okoli polovica anketirancev nezadovoljna z osnovno vojaško plačo ter denarnimi nadomestili. Najbolj nezadovoljni z vojaško plačo pa so bili vojaki. Skoraj polovica anketirancev je tudi odgovorila, da ni zadovoljna z vojaškimi stanovanji in hišami. Zastavljena so bila tudi vprašanja, ki so se nanašala na samo družinsko življenje anketiranca. V tem primeru se je izkazalo, da jih je bilo samo 46 % zadovoljnih z zdravstveno in zobozdravstveno oskrbo, ki je namenjena vojaškim družinam, 41 % jih je bilo nezadovoljnih glede časa, ki ga preživijo s svojo družino, 34 % anketirancev pa je menilo, da so nezadovoljni z možnostmi, ki jih imajo na razpolago njihovi partnerji pri iskanju zaposlitve. Poleg tega pa se je 33 % anketirancev opredelilo za zelo nezadovoljne z otroškim varstvom. Na splošno pa so bili zadovoljni s trgovinskimi storitvami ter podporo, ki je namenjena vojaškim družinam. Podobno so se leta 2001¹⁰ glede različnih vidikov vojaškega življenja in ugodnosti opredelili tudi civilni zakonski partnerji pripadnikov ameriške kopenske vojske. Tu se je pokazalo, da se je v primerjavi z letom 1995 leta 2001 zmanjšal delež partnerjev, ki so zadovoljni z bivanjem v stanovanjih znotraj vojaške baze. Zmanjšal se je tudi delež zadovoljnih partnerjev glede programov, ki urejajo selitveno politiko. Partnerji pripadnikov kopenske vojske so bili tudi manj zadovoljni z vojaškim

---

⁹ V tej raziskavi pod skupnim imenom »2002 Active Duty Status of Forces Survey« je sodelovalo več kot 38.000 ameriških častnikov, podčastnikov ter vojakov iz vseh zvrsti aktivnega dela oboroženih sil. Izvajala se je z anketnim vprašalnikom, ki je bil razposlan na elektronske naslove teh pripadnikov po vseh ameriških vojaških bazah znotraj in zunaj ZDA.

¹⁰ Raziskava kot četrta po vrsti z naslovom »Survey of Army Families IV« je vključevala 6.759 anketiranih civilnih zakonskih partnerjev vojakov kopenske vojske.

načinom življenja. Izkazalo se je tudi, da so bili partnerji nezadovoljni predvsem glede otroškega varstva, plače, ki jo dobi njihov partner –pripadnik kopenske vojske, in družinskih doklad ter količine časa, ko je pripadnik odsoten od doma in od svoje družine zaradi vojaške operacije. Večina partnerjev pripadnikov kopenske vojske pa je bila v letu 2001 zadovoljna z varnostjo oz. stabilnostjo vojaške službe, trgovskimi storitvami («Commisary» in »Post Exchange«), zdravstvenimi in zobozdravstvenimi ugodnostmi, možnostjo potovanja ter vojaško službo, v kateri je zaposlen partner. Če pogledamo oba, pripadnika vojske ter partnerje pripadnika kopenske vojske, lahko ugotovimo, da se določena področja zadovoljstva/nezadovoljstva med seboj prekrivajo (Peterson, 2002; http://www.dmdc.osd.mil/psape/sofa0207_overview_briefing.pdf, 19. 2 .2004).

7 TEŽAVE IN PROBLEMI VOJAŠKE DRUŽINE V ZDA

Ameriško obrambno ministrstvo vlaga veliko napora, da bi družine čim lažje prebrodile kakršenkoli izziv, ki ga prinaša vojaški način življenja. Veliko denarnih sredstev namenja za številne raziskave, s katerimi skuša odkriti, kje tičijo vzroki za težave in probleme vojaške družine. Znotraj vsake vojaške zvrsti pa je ustanovilo tudi posebne organizacije¹¹ (»Army Community Services«, »Navy Family Services«, »Air Force Family Support Center«, »Marine Family Services« ali »Coast Guard Work Life Center«), ki bi bile vojaškim družinam v pomoč pri soočanju z vsemi izzivi, ki jih prinaša vojaški način življenja. V okviru teh organizacij se izvajajo različni programi.¹²

Poleg teh organizacij so v veliko pomoč vojaškim družinam tudi druge organizacije, kot so npr. »Emergency Aid«,¹³ Rdeči križ,¹⁴ »United Services Organization«¹⁵ ter še nekatere druge organizacije (Cline, 1998: 68–69).

---

¹¹ To so organizacije, ki so izključno namenjene vojaškim družinam. Skupni namen teh organizacij pa je v posredovanju:

- informacij,
- pomoči pri reševanju določenih problemov,
- podpore v situacijah in trenutkih stresa.

V teh organizacijah so zaposleni izurjeni vojaški in civilni delavci ter prostovoljci (Cline, 1998: 68–69).

¹² Najpomembnejše programe, ki jih je za delno razrešitev težav in problemov vojaških družin ustanovilo ameriško obrambno ministrstvo, bom podrobneje navedla ter opisala spodaj.

¹³ »Army Emergency Relief«, »Air Force Aid«, »Navy Relief Society«, »Coast Guard Mutual Assistance« so zasebne organizacije, ki so v tesni povezavi z vojaškimi službami, uradno pa niso del teh služb. Denar, ki se uporablja za pomoč vojaškim družinam, izhaja izključno iz prostovoljnih prispevkov. Naloga teh organizacij je omogočiti finančno pomoč pripadnikom vojske in njihovim družinam še posebno takrat, ko jo najbolj potrebujejo (visoki stroški zdravljenja, stroški v času potovanja, prevozni stroški, stroški za najemnino, stroški pogreba, stroški popravila avtomobila, stroški zaradi nepričakovanih selitev). »Navy Relief« poleg tega družinskim članom nudi še druge usluge: nega za novepečene matere, proračunsko svetovanje, pomoč pri stanovanjskih vprašanjih ter informacije o ugodnostih, oblikah podpore, zavarovalnih pogojih ter pokojnini (Cline, 1998: 72–74).

¹⁴ To je večja humanitarna organizacija, katere storitve so v veliki meri podobne dejavnostim, ki jih nudijo organizacije v okviru vojaškega sistema. Vojaškim družinam pa ponuja predvsem naslednje storitve: svetovanja, odgovore na pravna, zdravstvena, družinska vprašanja; vzpostavitev komunikacije med vojaškim pripadnikom ter njegovo družino v nujnih primerih ali ob rojstvu otroka; finančno pomoč v obliki brezobrestnih posojil ter druge oblike pomoči (Cline, 1998: 75–76).

¹⁵ To je zasebna nepridobitna organizacija, ki vključuje civilne prostovoljce, ki služijo duhovnim, socialnim ter izobraževalnim potrebam oboroženih sil in s tem povečujejo kvaliteto vojaškega življenja. Posreduje informacije o vojaški bazi ter lokalni civilni skupnosti, ki se nahaja v neposredni bližini vojaške baze. Organizira nekatere dejavnosti, kot so določena izobraževanja, potovanja po deželi, na voljo pa so tudi poštno usluge, pralnice, rekreacijske programe, službe za prevajanje, informacije o voznem redu vlakov in avtobusov, tečajnih listah ter storitvah, ki so v novi državi, v kateri se pripadnik vojske in njihova družina nahaja, pomembne (Cline, 1998: 75–76).

Kljub vsem naporom ameriškega obrambnega ministrstva, da bi ugodilo vojaškim družinam pa se je vseeno izkazalo, da ugodnosti, organizacije ter programi včasih družinam niso v veliko pomoč. Edinstven način življenja, v katerega so vpete vojaške družine, v različnih situacijah doprinese k številnim težavam in problemom, katerim tudi vojaška institucija ni kos. Vse to pa vojaške družine nadalje vodi do stresov ter v najhujšem primeru do travm. Po nekaterih raziskavah se težave in problemi največkrat pojavijo pri mladih novopečenih vojaških družinah, kjer sta zakonca poročena manj kot pet let. S težavami se spopadajo tudi zakonski pari, v katerih ima partner nižji vojaški čin oz. je šele postal poklicni vojak. Večje tveganje za nastop teh težav se pojavi tudi pri družinah, ki niso nastanjene v bližini vojaške baze ali pa so geografsko razpršene. Prizadenejo tudi družine, ki z vojaškim načinom življenja še nikoli niso imeli nobenih izkušenj. Prizadete pa so tudi družine z otroki, ki so stari manj kot pet let. V zadnjih časih pa se z večjimi izzivi soočajo tudi družine rezervistov (Scott, 2003; Booth, 2003).

7.1 TEŽAVE IN PROBLEMI VOJAŠKIH DRUŽIN, KI JIH PRINAŠA VOJAŠKI NAČIN ŽIVLJENJA

7.1.1 Vpoklic pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša na dolgotrajno mirovno ali vojaško operacijo

Za vojaško službo v ZDA je značilno, da je to edinstven poklic, ki se v mnogih pogledih razlikuje od civilnih poklicev. Eden od aspektov, ki potrjuje to trditev, je tudi dolgotrajnejša¹⁶ in pogostejša odsotnost¹⁷ pripadnika vojske od njegove družine. K temu je v veliki meri prispevalo zmanjšanje števila ameriških oboroženih sil po koncu hladne vojne, zaradi katerega je danes v primerjavi s preteklostjo skoraj vsak pripadnik pogosteje in dlje časa na različnih mirovnih in vojaških operacijah¹⁸, ki se večinoma izvajajo v tujini oz. daleč stran od njihovih družin (Cline, 1998: 235). Tako so ameriške vojaške družine že od konca zalivske vojne dalje okušale vse posledice, ki jih je v domove prinesla odsotnost

---

¹⁶ Ameriško obrambno ministrstvo je za konfliktna območja podaljšalo dobo vojaškega udejstvovanja. Tako so od leta 2001 pripadniki vojske na vojaških operacijah navadno od šest mesecev do enega leta (Baker, 2003).

¹⁷ Pogostejšim odsotnostim od doma naj bi bili danes najbolj izpostavljeni pripadniki najnižjih činov ter navadni vojaki (Orthner₂, 2002).

¹⁸ Ameriške oborožene sile so se množično vključevale v humanitarne in mirovne operacije v Somaliji, na Kubi, Haitiju, v Bosni ter na Kosovem. Po terorističnem napadu leta 2001 pa so se ZDA množičneje vključila tudi v vojaške operacije v Afganistanu in Iraku (Pincus in drugi, 2001).

družinskega člana –pripadnika vojske. Te družine so bile namreč prepuščene same sebi, zato se je velikokrat zgodilo, da so v času odsotnosti pripadnika večkrat zabredle v določene težave in probleme (Pincus in drugi, 2001). Z večjimi in drugačnimi izzivi pa se danes spopadajo tudi vojaške družine, katerih družinski člani so na vojaški operaciji v Iraku. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na vojaške družine rezervistov, saj se rezervisti v primerjavi s prejšnjimi leti danes množičneje vključujejo v operacije.¹⁹ Odsotnost od doma pa za slednje in njihove družine predstavlja edinstvene in nove izzive.

7.1.1.1 Težave in problemi pred odhodom pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša na dolgotrajno vojaško operacijo

Po izkušnjah ameriških vojaških psihologov ter po nekaterih raziskavah²⁰ so ameriške vojaške družine že v času pred odhodom svojega bližnjega, zaposlenega v vojski, podvržene različnim težavam. Tako so se v večini primerov v obdobju pred odhodom pri zakonskih partnerjih ter otroci pripadnika vojske pojavili nekateri čustveni odzivi. Večkrat se je izkazalo, da se je pri nekaterih zakonskih partnerjih najprej pojavil začetni šok/protest. Zakonski partnerji so bili prežeti z mešanimi občutki strahu ter negotovosti zaradi varnosti svojega bližnjega, ki se je odpravljal na določeno operacijo. Velikokrat pa so bili zakonski partnerji obremenjeni tudi z različnimi vprašanji (kako bo družina preživela brez tega družinskega člana, kako bodo otroci prenesli ločenost ter ali bo zakon sploh preživel). Obremenjevali pa so se tudi glede posledic, ki naj bi jih dolgotrajna ločenost pustila na področju družinskih in zakonskih odnosov. Kar nekaj žena pripadnikov vojske je izrazilo strah, da ne bodo zmogle poskrbeti za družino.²¹ Pri obeh partnerjih pa se je v nekaterih primerih pojavil tudi strah pred morebitno nezvestobo v času odsotnosti partnerja –pripadnika vojske. Nekateri zakonski partnerji so zaradi novice o odhodu izrazili jezo. Med zakoncema pa so se včasih pojavili tudi večji prepiri,²² ki so imeli v

---

¹⁹ Od konca hladne vojne so bile ameriške rezervne sile vključene v številne operacije izven ZDA. Tako so sodelovale v zalivski vojni, Somaliji, na Haitiju, v Bosni, jugovzhodni Aziji ter na Kosovem. V letu 2003 je bilo v Irak namenjenih 170.000 rezervistov (Baker, 2003; <http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/reserve.pdf>, 4. 8. 2004).

²⁰ Vir: Pincus in drugi, 2001.

²¹ To je bilo najbolj značilno za novoporočene žene, ki so se prvič soočale z ločenim življenjem ali pa so bile v času pred odhodom pripadnika noseče ali bolne. Nekatere pa so pred odhodom imele tudi probleme v zakonu (Wood in drugi, 1995: 222).

²² To je bolj značilno za mlajše nezrele zakonske pare, ki so na tak način prvič ločeni. Spor pa je pogost tudi med nosečo partnerico ter njenim partnerjem, ker se bojijo, da ne bodo zmogle preživeti v času odsotnosti svojega partnerja (Moelker & Kloet, 2003: 213; Wood in drugi, 1995: 222).

času, ko je bil eden izmed teh udeleženi v vojaški operaciji, za oba zelo resne posledice (Moelker & Kloet, 2003: 213, 214; Wood in drugi, 1995: 221–222).

Po poročilih ameriških vojaških psihologov so vojaški otroci različno sprejemali obdobje pred odhodom starša. Pri predšolskih otrocih so se navadno pojavile različne čustvene težave. Bili so zmedeni ter presenečeni nad novico, hkrati pa se je pri njih razvil občutek krivde, da so oni sami krivi za odhod starša. Zaradi tega so bili otroci ponavadi razdraženi ter otožni; poleg tega pa so skušali s svojim obnašanjem pritegniti čim več pozornosti. Šolski otroci so bili pred odhodom pripadnika vojske – starša večinoma podvrženi otožnosti, jezi ter zaskrbljenosti zaradi odhoda. Tudi mladoletniki so se tako kot šolski otroci soočali s podobnimi čustvenimi težavami (<http://hooah4health.com/deployment/familymatters/separation.htm>, 7. 4. 2004).

Da bi se na morebitne spremembe, ki jih čakajo po odhodu partnerja čim bolje pripravili, je pomembno, da družinski člani za datum odhoda izvejo vsaj tri do pet mesecev pred odhodom bližnjega. V nekaterih primerih se je namreč za najbolj stresno izkazalo tisto obdobje, v katerem so imeli družinski člani na razpolago manj ali več kot tri do pet mesecev časa za priprave (Moelker & Kloet, 2003: 213, 214).

V zadnjem času pa so zakonski partnerji soočeni tudi s pomanjkanjem pomembnih informacij.²³ Večkrat se je namreč zgodilo, da ti partnerji niso bili obveščeni o razpoložljivih možnostih komuniciranja z odsotnim partnerjem (telefoni, elektronska pošta), datumom odhoda njihovega partnerja ter dolžino časa partnerjeve odsotnosti. Poleg tega pa so se s pomanjkanjem pomembnih informacij o ugodnostih soočale tudi družine rezervistov. Večina teh družin namreč ni bila seznanjena z informacijami glede prehoda iz civilne zdravstvene oskrbe na zdravstveno oskrbo v okviru sistema »Tricare«. Večina partnerjev pripadnikov rezervne sestave vojske je tudi poročala, da v tem času ni zmogla

---

²³ »Navy Compass program«, »Army Family Team Building«, »Air Force Heart Link program« ter »Marine Corps LINKS program« so namenjeni zakonskim partnerjem pripadnikov vojske. V okviru teh programov se izvajajo različna predavanja, ki partnerje pripravijo na izzive vojaškega življenja, vključno z izobraževanjem o pripravah na odsotnost partnerja (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

urediti otroškega varstva. Zaradi tega je bilo slovo od partnerja še toliko težje (Booth, 2003).

7.1.1.2 Težave in problemi v času, ko je pripadnik vojske – zakonski partner, starš na dolgotrajni vojaški operaciji

Po večini raziskav ter izkušnjah psihologov²⁴ se z odhodom pripadnika vojske življenje zakonskih partnerjev v veliki meri spremeni. Velikokrat se je namreč izkazalo, da se je pri partnerjih teh pripadnikov pojavila čustvena dezorganizacija. Večina družinskih članov se je spopadala s čustvenimi problemi (Rohall in drugi, 1999: 49). Ponavadi so se pojavljali žalost in obup, včasih tudi jok, potrtnost, neprespane noči ter problemi z življenjskim ritmom (kot npr. motnje hranjenja). V končni fazi pa so se pri nekaterih partnerjih pojavili tudi znaki depresije ter občutki osamljenosti in zapuščenosti.²⁵

Zakonski partnerji so se v tem času soočali še z drugimi problemi, kot so npr. problemi pri opravljanju hišnih opravil ter vzdrževanju avtomobila. Nekateri so se sporekli s sosedi ali sorodniki ter tako ostali še brez tiste podpore in pomoči, ki so jo v tem času najbolj potrebovali. Nekatero noseče soproge pripadnikov vojske so v prvih nekaj tednih po odhodu svojega partnerja celo splavile. Zakonskim partnerjem so bile naložene tudi dodatne odgovornosti ter nove vloge,²⁶ ki so bile prej pripisane sedaj odsotnemu partnerju. Zaradi tega so se partnerji spopadali še s stresom (Wood, 1995: 222).

Otroci so se na odsotnost starša odzivali različno. Po raziskavah so se pri vojaških otrocih večinoma pojavljale čustvene težave ter težave pri vedenju. Problemi so se lahko pojavili že pri dojenčku, saj so bili lahko zaradi odsotnosti partnerja podvrženi apatiji, odklanjanju hrane in posledično hujšanju.²⁷ Otroci od enega do treh let so se navadno ravnali po svojih primarnih oskrbnikih – starših. Če se je primarni oskrbnik – starš brez problemov soočil z odsotnostjo svojega najdražjega, potem je to sprejel tudi otrok. V primeru, ko se je starš

---

²⁴ Vir: Pincus in drugi, 2001.

²⁵ Nekatero soproge so bile celo tako potrte, da prve tedne po odhodu svojega soproga niso zapustile hiše (Wood, 1995: 222).

²⁶ Mlade matere so se spopadale s težavami pri vzgajanju otrok, saj je bila ta v primarni obliki prepuščena le enemu od staršev (Wood in drugi, 1995: 222).

²⁷ Da bi zagotovili nadaljnjo rast otroka, mora starš svojega otroka večkrat pripeljati na preglede, ki jih izvajajo pediatri. Določene službe, kot so »Army Community Services«, in delavci na oddelku za socialno delo pa staršem nudijo tudi posebne tečaje za nego takega otroka (Pincus in drugi, 2001).

težko soočil z odsotnostjo bližnjega, je bil ponavadi otrok podvržen slabi volji, joku, slabemu spancu ter izbruhu jeze. Nekateri predšolski otroci so bili zelo razdražljivi, potrti, agresivni ter podvrženi kroničnim boleznim. Šolski otroci pa so se vseskozi pritoževali ali pa so bili agresivni. Ponavadi so slabo spali, bili nezainteresirani za šolo in za druženje s prijatelji, nekateri pa so tudi odklanjali hrano. Mladoletniki od trinajstega do osemnajstega leta so ponavadi kazali znake razdraženosti ter upornišva. Podobno kot šolski otroci so bili nezainteresirani za šolo ter sovrstnike. Pri slednjih je bila večja nevarnost, da so zašli v promiskuiteto, pitje alkohola ter uporabo mamil²⁸ (Pincus in drugi, 2001).

Po nekaj tednih je ponavadi večina vojaških družin ponovno oživela. Čustveni problemi so počasi upadli. Kljub temu pa so lahko nove krize v družini ali počasen pritok informacij o vojaški misiji ponovno privedle do čustvene dezorganizacije²⁹ (Moelker & Kloet, 2003: 214). Včasih so bili družinski člani za svojega bližnjega zelo zaskrbljeni. Zgodilo se je namreč, da je minilo kar nekaj tednov, preden je lahko njihov bližnji – pripadnik vojske prvič poklical domov. Na nekaterih lokacijah, kjer se nahaja ameriška vojaška enota, namreč včasih ni bilo na razpolago ustreznih komunikacijskih sredstev. Zato je večkrat prišlo do tega, da družinski člani niso vedeli, kaj se dogaja z njihovimi bližnjimi, hkrati pa so se bali za njihovo varnost. Poleg tega so družinski člani o vseh novicah glede vojaške misije, na kateri se nahaja njihov bližnji, najprej obveščeni preko različnih medijev. Na uradno poročilo o vojaški misiji v okviru vojaškega sistema pa družinski člani ponavadi čakajo več ur po poročanju medijev. Včasih pa se zgodi, da so o najnovejših dogodkih obveščeni šele naslednji dan (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

---

²⁸ V času odsotnosti enega izmed staršev so otrokom namenjeni posebni programi, kot sta »Combat Care program« in »Train the Trainer program«, s pomočjo katerih se otrok lažje sooči s težavami, ki se pojavijo v tem času (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004). Poleg tega pa vojaški psihologi staršem priporočajo čim več pogovorov z otroki, najboljša pa je, da ostanejo vsakdanja opravila taka, kot so bila pred odhodom starša. Pomembno pa je tudi, da starš vzpodbuja otroka k športnim in družabnim ter navsezadnje tudi k šolskim aktivnostim. Na žalost pa imajo nekateri otroci pri prilagajanju na stresne situacije, ki jih povzroči odhod enega od staršev, velike težave. Če se niso zmožni vrniti vsaj k enemu delu svojega normalnega vsakdanjega življenja ali več tednov kažejo resne probleme, potem je edina rešitev obisk pri družinskem zdravniku ali psihologu v vojaških ali civilnih zdravstvenih ustanovah (Pincus in drugi, 2001).

²⁹ V tem času je vsakdanja rutina (kot npr. skrb za otroke, delo ter opravljanje hišnih opravil) dobrodošla. Večina družin se za določeno pomoč obrne na »Family Readiness Group«, kjer skušajo skupaj rešiti določene probleme, ki se pojavijo v času odsotnosti partnerja. Čustveno podporo družini pa nudijo tudi prijatelji, cerkev ter druge religiozne institucije (Moelker & Kloet, 2003: 214).

Komuniciranje družinskih članov z odsotnim družinskim članom je v tem času eden izmed najpomembnejših elementov, saj družinskim članom olajšuje življenje. Danes imajo vojaške družine na razpolago veliko različnih komunikacijskih sredstev od navadnega in mobilnega telefona do elektronske pošte ter telekomunikacijskih sredstev. Pripadniki vojske in njihove družine pa so poročali, da so zaradi dragih klicev še dodatno obremenjevali družinski proračun.³⁰ Poleg tega pa so nekateri partnerji tudi povedali, da prek telefonskih pogovorov niso mogli prikrivati težav, s katerimi so se soočali doma. To pa je posledično vplivalo tudi na partnerja, ki je bil daleč od svoje družine. Zaradi tega so se slednji v teh situacijah pogosto počutili nemočni, hkrati pa so bili zelo jezni, saj svojim družinskim članom niso mogli stati ob strani (Bell in drugi: 1999: 510, 514–515). Preglavice pa je partnerjem pogostokrat povzročalo tudi enosmerno telefonsko komuniciranje. To pomeni, da so morali zakonski partnerji skoraj cel dan čakati na klic svojega partnerja, ki je bil v tujini. Tako so se nekateri partnerji zaradi strahu, da ne bi zamudili klica, počutili dobesedno ujete v svojem domu. To pa je nekatere partnerje vodilo do jeze in zamere, še posebej če pripadnik vojske – partner ni poklical, kot je bilo dogovorjeno, ali če je slednji vedno znova naletel na neodgovorjen klic s strani družinskih članov³¹ (Pincus in drugi, 2001).

Kar nekaj vojaških družin je v tem obdobju zašlo tudi v finančno krizo. Kot pika na i pa je k finančni krizi družine pripomoglo še nepriznavanje pooblastila, s katerim naj bi bil zakonski partner upravičen do dviga denarnih sredstev z računa svojega partnerja – pripadnika vojske. Zgodilo se je namreč, da so določene banke ter finančni uradi notarsko overovljeno pooblastilo o dvigu partnerjevega denarja zavrnilo (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

---

³⁰ Skoraj 74 % zakonskih partnerjev je poročalo, da je imelo pri komuniciranju z odsotnim partnerjem velike probleme. Obrambna satelitska mreža zato pripadnikom vojske omogoča, da svoje družinske člane pokličejo brezplačno in tako ne obremenjujejo še dodatno družinskih računov (Pincus in drugi, 2001).

³¹ Taki problemi se danes večinoma razrešujejo z večjo uporabo interneta ter elektronske pošte. Tako je družinskim članom omogočena dvosmerna komunikacija brez potrebnih čakanj na klic (Pincus in drugi, 2001).

To pa še ni vse, saj je danes večina vojaških družin oddaljena od vojaških baz več kot 80 km.³² Zaradi tega so bile družine skoraj popolnoma odrezane od pomoči in ugodnosti, do katerih so upravičene v času odsotnosti svojega najbližjega. Dogajalo pa se je tudi, da so družine naletale na brezbriznost ali nevednost vojaškega osebja glede programov in storitev, ki naj bi bile v tem času v pomoč družinam (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

S povečanjem števila rezervistov v vojaških operacijah pa so se za njihove vojaške družine odprli novi problemi. Družine rezervistov so bile namreč manj seznanjene z vojaškimi ugodnostmi, do katerih so upravičene. Ker so te družine razpršene po celotnih ZDA, so bile navadno odrezane tudi od podpore, ki jo v času odsotnosti partnerja nudijo službe znotraj vojaškega sistema. Hkrati pa so bile odrezane tudi od pomembnih informacij glede zdravstvenih ugodnosti v okviru sistema »Tricare«.³³ Večina družin rezervnih pripadnikov vojske pa se je na področju zdravstvene oskrbe soočala še z enim problemom. Večina civilnih zdravstvenih ustanov namreč ni hotela sprejeti pacientov, ki so bili vključeni v sistem »Tricare«, zaradi prenizkih pristojbin ali nepoznavanja sistema. S podobnim problemom so se srečevale tudi družine pripadnikov aktivne sestave vojske, ki so zdravstveno oskrbo iskale v civilnih zdravstvenih ustanovah (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

Udeležba rezervistov na določenih dolgotrajnih vojaških operacijah je navadno imela za posledico še upad v dohodku in ugodnostih civilnega delovnega mesta. Še posebno to velja za tiste rezerviste, ki delajo na zelo dobro plačanih civilnih delovnih mestih. To je posledično vplivalo tudi na same družine teh rezervistov, saj so se v času odsotnosti

---

³² Od leta 2001 do 2004 je bilo v raziskavi, ki je vključevala preko 2.500 anketirancev (pripadnike aktivne in rezervne sestave oboroženih sil ter njihove zakonske partnerje) ugotovljeno, da 78 % anketirancev ne živi v vojaških bazah, 26 % pa jih je več kot 80 km oddaljenih od vojaških baz. Ker večina družin pripadnikov aktivnega in rezervnega dela ne živi v vojaški bazi, je obrambno ministrstvo namenilo poseben program pod skupnim imenom »Military One Source«. Tako se lahko vojaške družine preko posebnih spletnih strani ali preko brezplačnih telefonskih številk informirajo o vseh programih, storitvah in ugodnostih (Philpott, 2004; <http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

³³ Obrambno ministrstvo je zato tem družinam namenilo posebno informativno predavanje o sistemu »Tricare Standard« in zdravstvenih ugodnostih. Izkazalo pa se je, da se ta predavanja izvajajo v delovnem času partnerjev (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004; Philpott, 2004).

svojega bližnjega soočali tudi s finančnimi problemi.³⁴ Večina vojaških družin, katerih člani so bili kot rezervisti na aktivni vojaški dolžnosti, je zelo težko shajala z razpoložljivimi denarnimi sredstvi³⁵ (Segal & Segal, 2003: 230–231).

7.1.1.3 Težave in problemi v času vrnitve pripadnika vojske – zakonskega partnerja, starša v družinski krog

Čeprav je snidenje družinskih članov radosten dogodek, pa so se ponavadi pred ameriško vojaško družino v času, ko je skušala vrniti življenje na stare tire, postavljala različna trenja in težave. To se je izkazalo tudi pri pripadnikih vojske, ki so se vrnil iz Iraka. Nekateri so zaradi dolgotrajne ločenosti dobili občutek, da ne spadajo v družinsko okolje. Spet drugi so bili zelo razdraženi in zmedeni zaradi travm, ki so jih doživeli na bojnem polju. Posledice tega so lahko usodne, saj so pripadniki vojske s svojim zakonskim partnerjem v nekaterih primerih zašli v prepire, predajali so se pijači, vse to pa je lahko včasih vodilo tudi do nasilja v družini ter celo umorov partnerjev.³⁶ Reintegracija pripadnika vojske v njegovo družino zato ni vedno uspešna, saj se včasih pojavijo tudi druge težave. Večina partnerjev je poročala, da so postali spolni odnosi dolgočasni. Ker zakonca nista bila združena čustveno, je želja po spolnih odnosih upadla. Tako se je včasih med zakonci v postelji razvil občutek odtujenosti³⁷ (Wood in drugi, 1995: 226; <http://hooah4health.com/deployment/familymatters/SPOUSES.doc>, 7. 4. 2004). Zgodilo se je tudi to, da pripadnik vojske ni imel več nobene želje po uresničitvi načrtov, ki sta jih z zakoncem imela pred odhodom (npr. imeti otroka). Nekateri so celo zahtevali ločitev, drugi so spet domnevali, da so bili njihovi partnerji nezvesti (Zamichow & Perry, 2003). Druga težava se je pojavila, ko je poskušal pripadnik vojske kot član družine ponovno prevzeti svojo vlogo in odgovornost. Večina partnerjev je bila namreč prepričana, da v družini ni prišlo do nobenih sprememb. Kljub temu pa so pripadniki vojske naleteli tudi na

---

³⁴ Po raziskavi iz leta 2002 o rezervistih na aktivni dolžnosti je 12 % rezervistov poročalo, da je imelo zaradi udeležbe na vojaški operaciji zelo resne finančne probleme. Prišlo je celo tako daleč, da niso bili zmožni plačevati najemnine za stanovanje. 62 % rezervistov pa je tudi poročalo, da niso vedeli, da v okviru vojaškega sistema obstajajo posebne svetovalne finančne službe ter predavanja. Na splošno je 1/4 vojaških družin rezervistov poročala, da ni pripravljena na novo mobilizacijo svojih družinskih članov (Jowers, 2003).

³⁵ Zaradi tega so bili za pomoč družinam pripadnikov rezervne sestave vojske ustanovljeni posebni programi, preko katerih lahko državljani ZDA prostovoljno prispevajo denarna sredstva (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

³⁶ Leta 2002 so štirje pripadniki vojske, izmed katerih so bili trije pripadniki specialnih enot, po prihodu iz Afganistana umorili svoje žene, trije od teh pripadnikov pa so kasneje še sami naredili samomor (Zamichow & Perry, 2003).

nekatero spremembo. Partner je tako postal zaradi odsotnosti pripadnika vojske veliko bolj avtonomen, otroci pa so v tem času zrasli. V življenju družine so se spremenile tudi določene osebne prioritete. Zaradi tega so nekateri pripadniki vojske dobili občutek odvečnosti v družini, ko so uvideli, da se lahko partner znajde tudi brez njih³⁸ (Wood in drugi, 2004: 226).

Največji izziv pa so navadno za pripadnike vojske – starše predstavljala ponovna zблиžanja z otroki. Po mnenju in izkušnjah vojaških psihologov so se otroci na prihod starša odzivali različno. Velikokrat so bili otroci zaradi vrnitve starša zmedeni. Niso vedeli, kaj lahko pričakujejo od svojega starša, včasih pa so se počutili tudi nelagodno. Dojenčki, ki so se rodili v času starševe odsotnosti, so svojega starša – pripadnika vojske obravnavali kot tujca. Zato so se na »novega« starša ponavadi odzvali z jokom. Otroci od enega do treh let so se ponavadi počasi privajali na starša – pripadnika vojske, saj ga sprva niso prepoznali. V tem času so bili zelo plašni, včasih pa so tudi jokali. Nekateri pa so se vračali tudi k vedenju, ki so ga že prerasli (npr. ponovno močenje postelje, čeprav so bili že navajeni na kahlico). Predšolski otroci so bili lahko na svojega starša zelo jezni, s svojim obnašanjem pa so ponavadi skušali nase pritegniti čim več pozornosti. Šolski otroci so bili ponavadi obremenjeni s krivdo, da niso dosegli vseh pričakovanj starša. Drugače pa so bili zelo veseli svojega starša in so ga skušali čim bolj informirati o vseh novostih, ki so se zgodile v času starševe odsotnosti. Večji problem so predstavljali mladoletniki. Ti niso hoteli pokazati, da jim je mar za staršev vrnitev, velikokrat pa so bili tudi slabe volje. Skrbelo jih je namreč, ali se bodo ponovno uvedla stara pravila in navade. Starši – pripadniki vojske so se pri otrocih velikokrat soočali tudi z drugimi problemi. Ponavadi so bili otroci veliko bolj zvesti staršu, ki je skrbel zanj v času odsotnosti drugega starša. Zato so imeli starši – pripadniki vojske velikokrat težave z disciplino otrok, saj jih otroci večinoma niso ubogali (Pincus in drugi, 2001; Booth, 2003; Wood in drugi, 1995: 226; <http://hooah>

---

³⁷ Ponovna vzpostavitev intimnosti je navadno zahtevala čas, potrpežljivost ter veliko komuniciranja. (<http://hooah4health.com/deployment/familymatters/SPOUSES.doc>, 7. 4. 2004).

³⁸ Več študij je pokazalo, da je po šestih do dvanajstih tednih večina družin že reintegriranih. Med njimi se ponovno splete povezanost, toplina ter bližina, po kateri so hrepeneli cel čas ločenosti. Kljub temu pa nekaterih zadev ni več mogoče spremeniti. Nekateri problemi ostajajo nerazrešeni tudi po prihodu pripadnika vojske v družino. Včasih pa ima tudi sam pripadnik probleme s ponovnim privajanjem na staro življenje v družinskem krogu (Moelker & Kloet, 2003: 215, 220–221, 223).

4health.com/deployment/familymatters/SERVICE_MEMBER.doc, 7. 4. 2004; <http://hooah4health.com/deployment/familymatters/SPOUSES.doc>, 7. 4. 2004).

V takih primerih se ponavadi družina za pomoč obrne na posvetovalnice, v najhujšem primeru pa tudi na ustanove za duševne bolezni. Slednjih pa je, glede na potrebe, premalo³⁹ (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004). Zaradi pomanjkanja le-teh se družine v takih situacijah za pomoč obrnejo k drugim programom, v župnije ter k skupinskim terapijam (Zamichow & Perry, 2003).

7.1.2 Selitve vojaške družine

Značilnost vojaškega življenja v ZDA je tudi občasna selitev pripadnika vojske in njegove družine v drugo državo, ki je lahko nahaja znotraj (CONUS) ali izven ZDA (OCONUS). Največkrat se ameriško obrambno ministrstvo za selitev pripadnika vojske in njegove družine odloči na podlagi naslednjih dveh razlogov:

- Uspešnost ter pripravljenost vojske je v veliki meri odvisna od njenih pripadnikov. Tako pripadnik za delo, ki ga opravlja v vojski, pridobiva nove veščine in nova znanja. Včasih pa se zgodi, da delo, ki ga opravlja, ni več v skladu z veščinami, ki jih je pridobil tekom leta. Zato ga ponavadi obrambno ministrstvo pošlje v tisto vojaško bazo, kjer ima ta pripadnik več možnosti za uresničevanje pridobljenih veščin v praksi.
- ZDA imajo v svoji lasti več vojaških oporišč, ki se nahajajo tako znotraj kot tudi izven njihovega ozemlja. Ker pa je potrebno ta oporišča vzdrževati, je vzpostavljen sistem izmenjave pripadnikov vojske.

Ameriške vojaške družine se ponavadi selijo na vsaki dve do tri leta.⁴⁰ Selitev tako lahko prinese nove avanture, lep nov dom in čudovite prijatelje, ki se jih seveda »doda že dobrim starim«. Sprememba kraja bivanja pa lahko vodi tudi do prenekaterih težav in problemov, katerih je lahko deležna vojaška družina. Največkrat so težavam in problemom

---

³⁹ Pripadnik vojske ali njegovi družinski člani, ki trpijo za stresom oz. duševno boleznijo, ponavadi v okviru sistema »Tricare« ne dobijo preventivne oskrbe ter informacij glede dostopa do služb, ki izvajajo zdravljenje duševnih bolnikov (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

⁴⁰ 90 % anketiranih civilnih zakonskih partnerjev pripadnikov aktivne sestave ameriške kopenske vojske je odgovorilo, da so v zadnjih treh letih (od leta 1998 do 2001) njihovi otroci prestali vsaj eno selitev. V letu

izpostavljeni otroci, včasih pa so žrtve tudi starši (Cline, 1998: 185; Stafford & Grady, 2003: 111).

7.1.2.1 Težave in problemi, ki jih prinašajo selitve vojaškim družinam

Tako starši kot otroci so po eni strani zelo veseli novih pustolovščin, po drugi strani pa jih je strah, ker to pomeni zamenjavo domačega s popolnoma novim in tujim okoljem. To pa lahko zanje pomeni veliko družbenih in čustvenih sprememb. Po izkušnjah ameriških vojaških psihologov se problemi lahko pojavijo že pred dejansko selitvijo vojaške družine.⁴¹ Tako so bili otroci po novici o selitvi ponavadi nagnjeni k naslednjim vedenjskim vzorcem. Pogosto so bili zaradi selitve vznemirjeni, hkrati pa tudi jezni. Selitve lahko tudi prekinejo otrokov razvojni tok, saj so nekateri starši opazili, da so otroci spet obnovili že davno odpravljene vedenjske vzorce. Vsi otroci pa so bili ponavadi zelo žalostni, ko so morali za seboj pustiti svoje prijatelje ter znance. To je bilo značilno tudi za same starše.⁴² Vojaški otroci različnih starosti različno sprejemajo novico o selitvi. Dojenčki in predšolski otroci ponavadi niso razumeli pomena selitev. Šolski otroci pa so bili že zaskrbljeni, kako se bodo vključili med svoje nove vrstnike, hkrati pa so bili obremenjeni še z drugačnim šolskim sistemom. Mladoletniki so velikokrat izražali nejevoljo zaradi selitve (<http://www.militarystudent.org/> portal, 20. 7. 2004). Kljub temu pa otroci pred selitvijo in po njej niso bili podvrženi dolgotrajnejšim posledicam, ampak so okušali samo kratkotrajno stresno prilagajanje na nove razmere.

Prihod v novo okolje oz. državo je lahko za vojaško družino poln izzivov. Kmalu po priselitvi je začel večino vojaških družin prevevati občutek domotožja. Novo okolje je zanje pomenilo novo kulturo in iz nje izhajajoče nove navade, običaje ter včasih tudi jezik. Pri selitvi preko morja je potrebno včasih vložiti tudi veliko truda v učenje ter govorjenje novega jezika. Vsaka država pa ima tudi svoj dialekt, zato družinski člani včasih ne razumejo, kaj jim skušajo povedati prebivalci določene države, čeprav govorijo angleško. Ameriške vojaške družine včasih v novem okolju naletijo tudi na drugačen denarni in

---

2000 se je zaradi vojaške dolžnosti preselilo 31 % teh zakonskih partnerjev, med temi je bilo 38 % zakonskih partnerjev častnikov ter 28 % zakonskih partnerjev vojakov (Orthner₄, 2002; Orthner₅, 2002).

⁴¹ Psihologi kot najboljšo rešitev za olajšanje stresa, ki ga povzroči nenadna selitev, priporočajo, da družina že pred odhodom razišče novo lokacijo, na katero se bo preselila. S tem se znatno zmanjša otrokova zaskrbljenost ter strah pred neznanim (Kirwan, 2002).

merski sistem v trgovinah. Zaradi takih situacij se velikokrat zgodi, da družina postane razočarana in razdražena. Družinski člani imajo lahko težave tudi pri samem prilagajanju na novo okolje, še posebno, ko skušajo navezati stike z novimi prijatelji ter znanci ali se znajti v novem mestu. Lahko se pojavijo problemi že pri prilagajanju na novo okolje, klimatske razmere ali promet, onesnaženost, kriminal, hrup ali finančne probleme. To pa lahko družinske člane vodi še k dodatnemu stresu. Zaradi tega se nekatere družine vse bolj zapirajo pred novim okoljem in ljudmi. Zmanjša se stik z novo kulturo in ljudmi (Moore, 2003).

Po priselitvi v novo okolje se morajo ameriški vojaški otroci spoprijeti z novim šolskim sistemom, ki se v mnogih primerih (vsebini, pravilih in metodah učenja) razlikuje od prejšnjega. Vojaški otroci tako niso izpostavljeni samo pogostim vpadom v nove družbene skupine, ampak tudi prilagajanju novemu šolskemu sistemu, testiranjem in standardom⁴³ (Kirwan, 2002). Poleg tega pa morajo svoje osebne značilnosti prilagoditi kulturnim standardom nove skupnosti. Trčenje teh stresnih situacij pa je včasih otroka pripeljalo do različnih vedenjskih vzorcev kot npr. plašnosti ali umika, posledično pa tudi do družbene izolacije. Tako je bil npr. upad v otrokovem napredovanju v šoli največkrat rezultat izgube socialnih vezi znotraj izobraževalnega sistema ali znotraj skupnosti. Mladoletniki pri prilagajanju na novo okolje ponavadi niso imeli večjih problemov, ker lažje ohranjajo stike z bivšimi prijatelji. Pri nekaterih mladoletnikih pa se je pojavil strah, da bi bili izločeni iz skupine novih sovrstnikov. Zaradi tega so bili depresivni ali pa se jim je zmanjšala samozavest. Pojavila pa se je tudi nagnjenost k travmam ter samomoru (Kaslow, 1993: 10).

Da bi obrambno ministrstvo vojaški družini čim bolj olajšalo posledice, ki jih prinaša selitev, je za ta namen ustanovilo poseben program »Relocation Assistance Program« ter

---

⁴² Zato je zelo pomemben postopek izmenjave fotografij in naslovov prijateljev in znancev, saj je to način, ki olajša in pomiri bolečino, ki jo zadaja ločevanje od prijateljev. Vloga računalnika in elektronske pošte se pri pogostih selitvah in ločevanju od prijateljev zopet postavlja v ospredje.

⁴³ Zaradi tega se starši največkrat že pred odhodom pozanimajo glede šole ter njenih zahtev in dejavnosti, saj nekatere ameriške šole niso kvalitetne in zato ne zadostijo potrebam otroka. Če se le ponudi možnost, da se kraj nove naselitve lahko obiše že prej, jo starši izkoristijo. Danes ima velik odstotek šol že svoje internetne strani, tako da se dobra in koristna informacija najde že tam. Poleg tega pa starši ponavadi navežejo stike z otrokovo bodočo učiteljico. Da otrok ne bi bil v zaostanku s šolo, so v veliko pomoč različni izobraževalni pripomočki in delovni zvezki, ki dodatno podkrepijo otrokovo znanje. Za otroke v srednji šoli je potrebno pridobiti podatke o zahtevah, ki so določene za maturo (Kirwan, 2002).

računalniško podprt sistem »Standard Installation Topic Exchange Service«⁴⁴ (Cline, 1998: 71–72).

Za šole v ZDA, v katere zahajajo vojaški otroci, je značilno, da imajo poleg različnega učnega načrta tudi različne vpisne zahteve. Tako se ameriške vojaške družine večkrat soočijo z npr. nezadostno starostjo otroka za vključitev v osnovno ali srednjo šolo, čeprav bi v prejšnjem okolju že izpolnjeval pogoje za vstop v šolo. Ko so otroci enkrat vključeni v srednjo ali visoko šolo, se pred njimi postavljajo novi problemi. Razlike v učnem načrtu imajo lahko velike posledice pri napredovanju v višji razred ali pri opravljanju mature. Nekatere šole zahtevajo za vstop v višji letnik opravljanje izpita iz predmeta narodne zgodovine. Spet druge zahtevajo določeno število let učenja tujega jezika ali opravljanja standardnega zaključnega izpita pred napredovanjem v višji letnik. To vse pa lahko ovira otrokovo napredovanje v šoli⁴⁵ (Hull₁, 2002). Tako se je v neki raziskavi⁴⁶ izkazalo, da je več kot 2/5 dijakov, ki so spremljali svojega starša –pripadnika vojske pri selitvi od leta 1998 do 2001, v srednjih šolah naletelo na različne probleme. 71,5 % anketiranih staršev je poročalo, da so se s svojimi srednješolskimi otroci preselili enkrat v obdobju od 1998 do 2001, 22,2 % se jih je v tem obdobju preselilo dvakrat, 6,2 % anketiranih staršev pa se je s svojimi srednješolskimi otroki preselilo kar trikrat. Izkazalo se je tudi, da se je večina vojakov s svojimi otroki in zakonskim partnerjem preselila v šolskem času. Družine častnikov pa so se ponavadi selile v času poletnih počitnic. Starši, ki so bili v tej raziskavi anketirani, so poročali, da so njihovim srednješolskim otrokom zaradi menjavanja šol največ problemom povzročali naslednje situacije: težave pri družbenem prilagajanju (kot

---

⁴⁴ Delavci, ki so zaposleni v okviru tega programa, ponujajo pomoč članom vojaške skupnosti, ki odhajajo ali prihajajo iz ene vojaške baze v drugo. Delavci informirajo novoprihajajoče družine o kraju, v katerem naj bi družina v bodoče prebivala. Izvajajo različna predavanja o običajih, pravilih ter kulturi in jeziku gostiteljske države. V okviru prvega programa so bile ustanovljene tudi posebne trgovine, imenovane »thrift shop«. Tu lahko družina po izjemno ugodnih cenah nabavi vse od rabljenega pohištva, rabljenih gospodinjskih pripomočkov do rož ter drugih predmetov, ki jih ponavadi prodajo vojaške družine, ki se odselijo iz določenega kraja. Na internetu pa je v okviru drugega programa organizirana posebna spletna stran, na kateri se lahko družinski člani že pred odhodom informirajo o vseh značilnostih posameznega kraja (npr. o lokaciji knjižnic, gledališč, centrov za mlade ali o čem drugem), v katerega so namenjeni (Cline, 1998: 71–72).

⁴⁵ Da bi se temu izognili, je potrebno komunicirati s svetovalci na novi šoli, nekatere šole pa za te otroke ponujajo tudi dodatna predavanja, da bi pokrili vsaj nekatere od zahtevanih predmetov, ki jih otroci še niso imeli (Hull₁, 2002).

⁴⁶ V raziskavo iz leta 2001 z naslovom »Impact of PCS Moves on High School Students in Army Families« so bili vključeni civilni zakonski partnerji pripadnikov aktivnega dela kopenske vojske, ki so se s svojimi srednješolskimi otroki v času od 1998 do 2001 vsaj enkrat preselili (Orthner₄, 2002).

npr. sklepanje novih prijateljstev), zaostajanje v napredovanju v šoli ter občutek neznanja zaradi kvalitetnejšega izobraževanja na novi šoli. Nekateri dijaki niso bili primerni za kandidiranje na razpis za štipendije, ker niso imeli opravljenih določenih izpitov. Nekatero šole namreč ne nudijo zadostne izbire šolskih predmetov, poleg tega pa tudi ne izvajajo predmetov, ki so določeni za maturo. Zaradi različnega učnega načrta dijaki ne maturirajo pravočasno (Orthner⁴, 2002).

Veliko izzivov pa se v novem okolju postavlja tudi pred starše. Prvi problem so ponavadi predstavljal visoki stroški selitve.⁴⁷ Poleg tega pa nekateri pripadniki vojske poročajo, da so bili v novem okolju pogosto soočeni z višjimi življenjskimi stroški ter pomanjkanjem dodatnega vira prihodka,⁴⁸ ki ga je ustvarjal njegov zakonski partner. Selitev namreč velikokrat prispeva k izgubi zaposlitve zakonskega partnerja pripadnikov vojske, saj se mora le-ta v prejšnjem okolju odreči svoji zaposlitvi oz. karieri.⁴⁹ Tako se mora partner znova spoprijeti z iskanjem zaposlitve v novem okolju.⁵⁰ To pa je še eden od problemov, ki nastopi v novem okolju. Delodajalci v civilnem delu so namreč bolj neodločeni pri zaposlovanju žen ali možev pripadnikov vojske, ker so le-ti pogosto podvrženi selitvam (ponavadi na vsake tri leta). Poleg tega pa je v določenih krajih razpisanih zelo malo delovnih mest, medtem ko je iskalcev zaposlitev zelo veliko. V primeru, da zakonski partner v civilnem sektorju le dobi delo, pa je to delo ponavadi le začasno ter hkrati zelo slabo plačano. Delovna mesta v trgovinah ali vojaških pralnicah v okviru vojaških baz pa so navadno nedosegljiva. Tako obstajajo za delovno mesto v teh bazah čakalni sezname, kjer lahko iskalci zaposlitve čakajo tudi dve do tri leta. Na razpolago je veliko prostovoljnega dela, ki pa na žalost ni plačano (Harrel, 2000: 51, 69). Da bi se zaposlitev civilnih partnerjev povečala, je obrambno ministrstvo za to namenilo poseben program

---

⁴⁷ V raziskavi z naslovom »2002 Active Duty Status of Forces Survey« se je 36 % anketirancev opredelilo, da so eden izmed večjih problemov, ki ga povzroči preselitev, tudi začasni visoki stanovanjski stroški (https://www.dmdc.osd.mil/psape/sofa0207_overview_briefing.pdf, 19. 2. 2004).

⁴⁸ V raziskavi z naslovom »2002 Active Duty Status of Forces Survey« se je 48 % anketirancev opredelilo, da največje probleme pri selitvi predstavlja izguba ali zmanjšanje dohodka njihovih zakonskih partnerjev; 49 % pa je menilo, da so eden izmed večjih problemov tudi življenjski stroški. Hkrati pa je 49 % anketirancev menilo, da pomeni zaposlitev njihovega partnerja v novem okolju enega izmed večjih problemov (https://www.dmdc.osd.mil/psape/sofa0207_overview_briefing.pdf, 19. 2. 2004).

⁴⁹ Po demografskih podatkih je bilo v letu 2002 v civilnem sektorju zaposlenih le 45 % zakonskih partnerjev pripadnikov aktivnega dela vojske, 55 % zakonskih partnerjev pa je bilo brezposelnih (http://www.mfrcdodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004).

⁵⁰ Danes je žena/moževa zaposlitev izredno pomembna, ker vojaška družina ne more preživeti samo z vojaško plačo.

»Family Member Employment Assistance Program«⁵¹ (<http://www.mfrc-dodqol.org/healthyparenting/rb/rb3.cfm#2>, 20. 7. 2004; Lakhani, 1994: 118, 120).

7.2 TEŽAVE IN PROBLEMI, S KATERIMI SE SREČUJEJO VOJAŠKE DRUŽINE PRI IZKORIŠČANJU NEKATERIH UGODNOSTI

7.2.1 Bivanje vojaške družine v vojaški bazi ali izven nje

Vojaška družina ima na razpolago več možnosti za izbiro stanovanja. Najboljša in najcenejša rešitev je bivanje v hišah ali stanovanjih, ki so v lasti države. Te so blizu delovnega mesta pripadnika vojske. Zanje ni potrebno plačati najemnine, kljub temu pa je potrebno plačati določeno stanovanjsko pristojbino, kjer je vsota odvisna od tega, kakšen čin ima pripadnik vojske. Če želi vojaška družina živeti v državnih stanovanjih oz. hišah, se je potrebno vpisati na poseben seznam na uradu za stanovanjske zadeve. Mesto na seznamu je ponavadi določeno z datumom vpisa, številom postelj, ki jih prosilec zahteva ter činom prosilca –pripadnika vojske. Večina državnih stanovanj je v vojaških bazah, poleg tega pa država najema tudi zasebna stanovanja izven vojaške baze. V primeru, ko je potrebno na državna stanovanja čakati dlje časa, se vojaške družine navadno odločijo za najem zasebnih hiš ali stanovanj. Na uradu za stanovanjske zadeve je mogoče dobiti seznam najemodajalcev, ki so vzpostavili dobre odnose z vojaškimi podnajemniki (Cline, 1998: 167–169).

7.2.1.1 Težave in problemi bivanja v državnih stanovanjih in hišah v vojaški bazi in izven nje

Ameriška vojaška družina se spopada z različnimi problemi že pri samem iskanju stanovanja. Problem je v tem, da se mora večina vojaških družin najprej vpisati na poseben čakalni seznam za pridobitev stanovanja. To pa pomeni, da je potrebno počakati kar nekaj časa, preden družina dobi določeno stanovanje, saj je večina državnih stanovanjskih objektov zasedenih. Navadno traja čakalna doba od dveh tednov do dveh let. Slaba stran življenja vojaške družine v državnih stanovanjih je tudi v strogih stanovanjskih pravilih. S

---

⁵¹ Ta program je namenjen brezposelnim civilnim zakonskim partnerjem pripadnika vojske. V okviru tega se izvajajo različne dejavnosti, ki bi brezposelnim zakonskim partnerjem čim bolj olajšale delo pri iskanju zaposlitve. Tako izvajajo različne tečaje, v okviru katerih si brezposelni pridobijo veščine in znanja, ki so potrebna za določeno razpisano delovno mesto. Delavci v okviru tega programa pomagajo tudi pri pisanju življenjepisa ter prošenj za zaposlitev. Ker so uradi v okviru tega programa v stalnem stiku s civilnimi uradi

strani inšpekcije za državna stanovanja se namreč brez vnaprejšnje najave izvajajo mesečni pregledi državnih stanovanj, v katerih živijo družinski člani. Pregledajo, ali je hiša pospravljena in čista. Tako lahko inšpekcija pride kadarkoli v hišo ali stanovanje. To pa pomeni, da vojaška družina v teh stanovanjih nima nikakršne zasebnosti. Vojaška družina, ki živi znotraj vojaške baze, se ponavadi srečuje tudi z določenimi problemi, kot je npr. izoliranost od zunanjega okolja. Življenje v vojaški bazi namreč vojaški družini onemogoča stike z lokalnim prebivalstvom. Tako je vojaška družina skoraj popolnoma odrezana ter na nek način izolirana od zunanjega okolja (Cline, 1998: 168–169; Harrel, 2000: 36).

Vojaška družina, ki živi izven vojaške baze se navadno sooča še z drugimi problemi. Stanovanjski objekti se ponavadi nahajajo več kot 16 kilometrov od vojaške baze oz. od delovnega mesta pripadnika vojske ter hkrati od trgovin in drugih ugodnosti, do katerih so upravičene vojaške družine. Poleg tega ni nujno, da je soseka, v kateri živi vojaška družina, povsem varna. V sosekah se namreč pogosto zadržujejo kriminalne združbe. Vojaška družina se zaradi tega počuti veliko bolj ogrožena. Problem predstavlja tudi slaba kvaliteta javnih šol, v katere zahajajo vojaški otroci (Orthner³, 2002).

Za večino državnih stanovanjskih objektov pa je značilno, da so podstandardni. Ti stanovanjski objekti so že zelo stari in so zato tudi potrebni obnove. Večina vojaških stanovanj v vojaških bazah znotraj in izven ZDA je namreč osiromašenih in utesnjenih.⁵² Tako morajo najemniki –pripadniki vojske določen delež lastnih denarnih sredstev nameniti še za njihovo vzdrževanje, kar lahko vodi tudi v finančne probleme. Poleg tega je večina državnih stanovanj izven vojaške baze zgrajena ob glavnih prometnih povezavah, zato je gostota prometa ter onesnaženost ob teh stanovanjskih objektih toliko večja. Tretji problem pa predstavlja neenakopravna porazdelitev stanovanjskih objektov med družine

---

za zaposlovanje, lahko brezposelnim lažje svetujejo glede morebitnih delodajalcev, ki iščejo delavce na trgu delovne sile (Cline, 1998: 72).

⁵² Kot odgovor na rastoče zahteve po izboljšanju razmer v državnih stanovanjih v vojaških bazah in izven njih, je bilo nedavno razširjenih in prenovljenih veliko programov in ugodnosti. Vojaško vodstvo opaza, da so potrebe po bivalnih prostorih velike, v zadnjih desetletjih pa tudi zelo zapostavljene. Zato so posebne službe začele s prvo fazo desetletnega projekta za prenovo vojaških bivališč. Obrambno ministrstvo pa se je tudi odločilo, da bo povečalo denarne dodatke za bivanje (»Basic Allowance for Housing«). S tem bo vojaškim družinam omogočena večja izbira hiš in stanovanj tudi izven vojaške baze. Zmanjšal pa se bo tudi pritisk na državne stanovanjske objekte v vojaških bazah (<http://www.rand.org/publications/RB/RB7527>, 20. 2. 2004).

častnikov in vojakov, saj so bivališča dodeljena glede na vojaški čin. To pomeni, da so razkošni in bolj udobni domovi in dvostanovanjske hiše namenjeni častnikom in njihovim družinam, skromnejša in strjeno razporejena stanovanja pa so dodeljena družinam vojakov (Smrekar in drugi, 2001; <http://www.theundergroundfiles.com/foia/Government/Other/Annual%20Report%20to%20the%20President%20and%20Congress.pdf>, 20.2.2004).

7.2.1.2 Težave in problemi bivanja v zasebnih stanovanjih in hišah

Ker morajo vojaške družine čakati na državna stanovanja kar nekaj časa, si morajo za ta čas poiskati začasno stanovanje v civilnem okolju. Kot prvi problem, ki ga občutijo vojaške družine, so visoke najemnine, ki jih morajo plačevati najemodajalcem. Kljub denarni podpori, ki jo pripadniki vojske dobijo od obrambnega ministrstva, morajo določen del stroškov vseeno plačati iz lastnega žepa. To najbolj občutijo mlade družine vojakov z najnižjimi čini.⁵³ Drugi problem je velika oddaljenost vojaške družine od ugodnosti, ki jih ponuja obrambno ministrstvo. To pa posledično vodi tudi do slabe informiranosti o vseh vidikih vojaškega življenja. Tako so te družine popolnoma izolirane od vojaškega okolja. Slaba stran življenja v civilnem okolju je tudi manjša možnost, da bi vojaške družine navezale stike s sosedi. Zaradi tega nimajo nobene podpore in pomoči, ki bi jim bila lahko v oporo v težkih trenutkih. Tukaj se ponavadi vključi posebna agencija »Armed Forces YMCA«⁵⁴ (Orthner³, 2002; Cline, 1998: 76).

7.2.2 **Varstvo vojaških otrok**

Danes ima okoli polovica vseh pripadnikov vojske enega ali več predšolskih otrok.⁵⁵ Za več kot 60 % družin s predšolskimi otroki danes velja, da sta zaposlena oba starša. Vse

---

⁵³ Obrambno ministrstvo takim družinam namenja določena denarna sredstva, s katerimi pokrijejo vsaj del najemnine in stroškov. Uvedli pa so tudi program, v okviru katerega se bo do leta 2007 izvršilo zvišanje denarne podpore (Basic Allowance for Housing), ki je namenjena pokritju stroškov bivanja v civilnem okolju (<http://www.theundergroundfiles.com/foia/Government/Other/Annual%20Report%20to%20the%20President%20and%20Congress.pdf>, 20. 2. 2004).

⁵⁴ To je agencija, ki dopolnjuje delo vojaških služb in je osredotočena predvsem na mlade družine pripadnikov vojske. Izurjeni prostovoljci obiskujejo družine v civilnih stanovanjih, prikolicah ter na drugih območjih, ki so zelo oddaljena od vojaške baze. Informirajo in svetujejo o starševskih in denarnih zadevah ter pomagajo pri težavah, s katerimi se te mlade družine soočajo. Nekateri programi omogočajo uporabo avtobusnih prevozov do trgovin v okviru vojaške sistema (»Commissary« in »Exchange«), ponujajo pa tudi rekreacijske aktivnosti za mlade pripadnike vojske. Večina programov je brezplačnih (Cline, 1998: 76).

⁵⁵ Po demografskih podatkih o otrocih pripadnikov aktivnega dela vojske iz leta 2002 je bilo največ otrok, to je 469.001 (38,5 %), starih od nekaj tednov do pet let, sledili so otroci (460.273 oz. 37,8 %), ki so bili stari od šest do dvanajst let (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004).

večji delež pa je tudi enostarševskih ter dvokariernih vojaških družin.⁵⁶ Da bi obrambno ministrstvo vzdrževalo pripravljenost oboroženih sil, je za otroke pripadnikov vojske organiziralo varstvo. Tako se je razvil poseben sistem z imenom »Child Development System«, ki omogoča polno ali delno dnevno varstvo predšolskih in šolskih otrok od dveh tednov do 12 let starosti. To varstvo se ponavadi izvaja v vzgojno-varstvenih centrih »Child development center«⁵⁷ v vojaški bazi. Omogočeno pa je tudi neposredno varstvo na domu »Family child care«⁵⁸ (Zellman & Johansen, 1995: 639).

7.2.2.1 Problemi v sistemu varstva otrok

Kljub temu pa se starši otrok soočajo s slabo organizacijo ter kvaliteto varstva. Kot prvi problem so dolge čakalne vrste za pridobitev varstva za otroke, ker so varstveni centri zelo zasedeni. Zato morajo starši najprej vpisati otroka na čakalni seznam. Pri vpisu je potrebno plačati še pristojbino, kar za starše z že zelo nizkimi dohodki ni preveč dobrodošlo. Naslednji problem so relativno visoke cene varstva otrok. Kljub temu pa je neposredno varstvo na domu v primerjavi z varstvenimi centri veliko dražje, saj vzgojitelj sam postavi ceno varstva. Zaradi visokih cen varstva se nekatere vojaške družine, ki imajo že tako nizke dohodke, za varstvo svojega otroka obrnejo na svoje prijatelje v sami vojaški skupnosti. To pa je po vojaških pravilih prepovedano, ker za to niso usposobljeni (Harrel, 2000: 28; Smrekar in drugi, 2001; Campbell, 2004).

Varstvo v centrih se navadno začne ob petih ali šestih zjutraj ter traja do 18:30 zvečer. Do takrat morajo starši odpeljati svoje otroke domov. Ker so večinoma vsi centri odprti samo podnevi, ne pa tudi ponoči, to za samske starše, ki so zaposleni v vojski, ter starše, kjer oba delata v vojski, predstavlja velik problem. Delo v oboroženih silah pogosto ni urejeno v obliki ustaljenega urnika, ki bi omogočalo izmenično prisotnost staršev ob otrocih. Zaradi nočnega dela, dežurstev ter vojaških vaj so namreč velikokrat odsotni od doma. Problem

---

⁵⁶ Po demografskih podatkih pripadnikov aktivnega dela vojske iz leta 2002 je bilo 34.797 pripadnikov poročenih z drugim pripadnikom ali pripadnikom rezervnega dela oboroženih sil. V to število so zajeti samo tisti pripadniki, ki imajo otroke. Samskih staršev pa je bilo v tem letu 89.308 (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf, 28. 4. 2004).

⁵⁷ V letu 2002 je 900 teh centrov služilo več kot 200.000 otrokom. Centri so razporejeni po vsem svetu (na 300-tih različnih lokacijah), ter vključujejo družine iz vseh zvrsti vojske (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

⁵⁸ To varstvo izvajajo civilni partnerji pripadnika vojske, ki so za to posebej usposobljeni. Opraviti morajo poseben tečaj za varstvo otrok (Zellman & Johansen, 1995: 639).

predstavlja tudi dejstvo, da lahko oba starša vpokličejo na dolžnost pred dolžnostmi ali po dolžnostih, ki potekajo v uradnem času od okoli 6:00 do 17:00 ure. Glede na to, da je varstvo otroka v okviru centra odprto samo v času uradnih službenih ur, je za te starše zelo težko poiskati varstvo izven uradnih ur centra. Zaradi fleksibilnosti obrambno ministrstvo takim družinam priporoča neposredno varstvo na domu (Kotnik-Dvojmoč; 2002: 329–330).

Poleg nefleksibilnosti centrov pa se starši otrok v teh centrih srečujejo še z drugimi težavami, kot so npr. nekatera stroga določila centrov glede bolnih otrok ter glede doziranja zdravil otrokom, ki okrevajo po bolezni. V teh določilih je zapisano, da centri skrbijo samo za popolnoma zdrave otroke. Tako se od staršev zahteva posebno potrdilo otroškega zdravnika, ki potrjuje, da se lahko otrok, ki je bil bolan, vrne v varstveni center. Če tega potrdila ne dobijo, morajo sami poskrbeti za bolnega otroka. To pa je včasih težka naloga, saj starši, ki delajo v vojski, zelo težko dobijo dopust za bolnega otroka. Drugo določilo pa se nanaša na doziranje zdravil otrokom, ki ta zdravila potrebujejo. V nekaterih varstvenih centrih določilo vzgojiteljem prepoveduje doziranje zdravil otrokom. Zaradi tega morajo starši v času, ko delajo, sami priti v center, da bi lahko svojemu otroku dozirali zdravilo. Staršem to povzroča veliko izgubljenega časa. Zato je npr. vojna mornarica umaknila določilo, ki prepoveduje osebju varstvenega centra doziranje zdravila otrokom. V centrih v okviru kopenske vojske ter vojnega letalstva pa so za osebje centra uvedli tečajje o doziranju zdravil otrokom. S tem so omogočili, da osebje centra samo dozira zdravila otrokom. Dodaten problem, ki ga lahko centri naložijo staršem, je tudi to, da lahko v nekaterih centrih upravitelji omejijo dnevno število ur varstva otrok. Zaradi tega morajo starši dodatno varstvo poiskati še v drugem centru.

Ena izmed možnih rešitev za te probleme je v integraciji obeh oblik vojaškega varstva. Ker vojaški centri ne omogočajo varstva bolnim otrokom, bi to prevzel FCC, sem pa bi se iz centrov premaknilo tudi varstvo dojenčkov. Poleg tega bi bilo v tej drugi vojaški obliki varstva organizirano varstvo med vikendi ter v nočnih urah. Tako bi imeli centri več prostora za otroke⁵⁹ (Zellman & Johansen, 1995: 644–655).

---

⁵⁹ V okviru VL je bil ustanovljen poseben program »Air Force's Extended Duty Child Care Program«, ki v različnih krajih, po ugodnejših cenah, ponuja varstvo otrok v primeru nujnih okoliščin, varstvo v času nočnih ur in med vikendi ter varstvo otrok z blažjimi boleznimi. Vojna mornarica pa je organizirala varstvo otrok, ki

7.2.3 Zdravstvena oskrba družinskih članov

Čeprav so v večini vojaških namestitev zdravstvene klinike ter bolnišnice modernizirane ter nudijo kvalitetne storitve, pa se problem pojavlja v dostopu ter v razpoložljivosti zdravstvenih storitev. Značilne so dolge čakalne vrste ter slaba oskrba s strani zdravstvenih delavcev (Smrekar in drugi, 2001). Večina družin pripadnikov rezervne in aktivne sestave oboroženih sil se na področju zdravstvene oskrbe sooča še z enim problemom. Večina civilnih zdravstvenih ustanov namreč noče sprejeti pacientov, ki so vključeni v sistem »Tricare«; običajno zaradi prenizkih pristojbin ali nepoznavanja samega sistema. Zaradi velike udeležbe vojaškega zdravstvenega osebja v vojaških operacijah v Iraku ter večje potrebe po oskrbi ranjenih pripadnikov vojske, ki so se vrnili iz Afganistana in Iraka, pa se je zmanjšal tudi dostop vojaških družin do zdravstvene oskrbe v vojaških zdravstvenih ustanovah. Poleg tega pa je zdravstveno osebje v vojaških zdravstvenih ustanovah za družinske člane pripadnikov aktivnega in rezervnega dela vojske uvedlo čakalne vrste, ni pa jih napotilo v civilne zdravstvene ustanove, ki delujejo v okviru sistema »Tricare« (<http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

7.3 FINANČNE RAZMERE VOJAŠKIH DRUŽIN VOJAKOV NAJNIŽJIH

ČINOV

Po oceni Pentagona iz leta 2003 na tisoče mladih vojaških družin pripadnikov aktivnega dela ameriških oboroženih sil živi v revščini. To velja predvsem za družine vojakov z najnižjimi čini, katerih vojaške plače so neprimerljivo nižje od častniških plač. Večina družin o revščini noče govoriti, ker naj bi revščina veljala za veliko sramoto, zato jim je toliko težje zaprositi za pomoč, saj bi s tem izgubili del dostojanstva. Vojaki z najnižjim činom ponavadi skupaj z vsemi dodatki zaslužijo okoli 1.300 \$ mesečno, kar ni dovolj za plačilo najemnine, nakup hrane ter drugih za preživetje družine pomembnih dobrin.⁶⁰ Še

---

neprekinjeno traja 72 ur. Tudi KOV je na 85 vojaških lokacijah organizirala ure podaljšanega varstva otrok v varstvenih centrih ter v okviru FCC oz. varstva na domu. Takšni domovi lahko organizirajo do 60 dni varstva otrok. Na nekaterih lokacijah, kjer se nahajajo pripadniki korpusa mornariške pehote, pa so zagotovili, da ne smejo varstveni centri pod nobenim pogojem zavrniti vojaških otrok (<http://www.nmfa.org/programs/family supportanalysis/index.php>, 28. 7. 2004).

⁶⁰ Iz podatkov iz leta 2002 je bilo za poročenega vojaka z dvema otrokoma izveden izračun vseh stroškov, ki jih mora plačevati vojak mesečno. Tako naj bi vojak z vsemi dodatki dobil neto 2.071 \$. Pri tem se je upoštevala najvišja možna plača ter vsi dodatki, ki naj bi jih dobil vojak, ki je na 3. mestu plačilne liste. Stroški znašajo skupno 1.967 \$ (597 \$ najemnina; 180 \$ za dobrine široke potrošnje, 250 \$ plačilo posojila za avtomobil, 200 \$ za pralnice, 90 \$ za avtomobilsko zavarovanje, 50 \$ za gorivo za avtomobil, 450 \$ za

težje pa je s tako plačo preživeti otroka. Tudi denarni dodatek za stanovanje ter dodatni zaslužek pomembneje ne prispevata k izboljšanju finančne situacije vojaške družine. Kljub temu, da obrambno ministrstvo pripadnikom vojske vsako leto poveča plačo za okoli 4 %, so za vojaške družine te plače še vedno nezadostne. Zaradi tega se velikokrat zgodi, da zaposlitev poišče tudi drug zakonski partner. Tako naj bi se z dodatno plačo pokrili vsaj del stroškov (Mann, 2003).

Večina teh vojakov s svojimi družinami živi v prikolicah, ker si boljšega bivanjskega prostora zaradi finančnih težav ne morejo privoščiti. Veliko vojakov in vojakinj pa poroča, da si včasih ne morejo privoščiti celo osnovnih dobrin, ki so nujno potrebne za preživetje družine. Zato večina družin živetari iz dneva v dan; plača, ki jo dobijo, pa gre ponavadi za plačilo položnic za elektriko, vodo ter druge pomembnejše zadeve. Še vedno pa kar nekaj položnic ostane neplačanih. Raziskava⁶¹ iz leta 1999 je pokazala, da ima kar 56 % vojakov, ki so najnižji po činu, velike finančne probleme. Finančne probleme predstavljajo predvsem visoki stroški najemnine, stroški za avtomobil (zavarovanje ter vzdrževanje), visoke obresti posojila, stroški varstva otrok ter stroški selitev. Zaradi tega veliko teh družin najame posojilo, ki pa ga ne morejo odplačati. Nezmožnost sprotnega odplačevanja posojila prinese še visoke zamudne obresti, kar še dodatno obremenjuje vojaške družine. Obrambno ministrstvo družinam, ki zaidejo v hudo finančno krizo, ponuja tudi posojila brez obresti. Velikokrat pa se zgodi, da nekatere družine do tega posojila niso upravičene, saj ministrstvo samo presodi, kaj je izreden primer in kaj ne. Še predvsem pa se izmika tistim družinam, ki so na robu preživetja, saj vedo, da posojila ne bodo zmožni odplačati. Problem predstavlja tudi dejstvo, da gre velika večina vojaške plače za potrebe, ki jih ima pripadnik vojske, ko odide na urjenje ali na določeno vojaško misijo. Določeni denarni dodatki, ki jih dobi pripadnik vojske, so namenjeni nakupu vojaške uniforme ter drugih pomembnih dodatkov (Harrel, 2000: 18–29; http://www.dodtransportal.org/.../LSN/dodtransportal/conf_readaheads/Military_Spouses_--_A_Workforce_in_Waiting.pdf, 9. 8. 2004).

živila, 150 \$ stroški iz kreditnih kartic). To pomeni, da ostanejo za preživetje samo še 104 \$ (http://www.dodtransportal.org/.../LSN/dodtransportal/conf_readaheads/Military_Spouses_--_A_Workforce_in_Waiting.pdf, 9. 8. 2004).

⁶¹ Raziskava »1999 Active Duty Survey«.

Kar nekaj dni ob koncu vsake plačilne dobe nekateri živijo skoraj brez hrane, včasih celo čisto brez nje. Tako se v zadnji sili obrnejo na ljudske kuhinje za reveže, ker jim dobesedno zmanjka denarja za nakup hrane. Tu dobijo brezplačne tople obroke hrane. Velikokrat so odvisni od pomoči, ki jo ponuja ministrstvo za socialne zadeve. Pomoč je ponavadi v obliki otroške hrane ter vitaminov za otroke. Obrambno ministrstvo je za vse tiste družine, ki so zašle v hudo finančno krizo, ustanovilo poseben program z imenom »Community Food Locker«.⁶² Ministrstvo tem družinam pomaga tudi z razdeljevanjem kuponov za hrano, včasih pa vojakova plača preseže cenzus, ker pri dodelitvi kuponov upoštevajo neto plačo in ne bruto plače. Včasih so kuponi celo neenakopravno porazdeljeni, saj npr. častnik z dvema otrokoma dobi kupone, medtem ko navaden vojak, ki že tako komaj preživi družino, do take pomoči ni upravičen (Harrel, 2000: 18–29; Mann, 2003).

Vojaško vodstvo se zaveda, da se določen del pripadnikov vojske spopada z revščino, zato skuša obrambno ministrstvo ta problem čim boljje razrešiti. Tako se je začel v različnih vojaških zvrsteh izvajati nov program »Consumer Affairs and Financial Counseling«,⁶³ s katerim naj bi predvsem mlade družine naučili, kako najbolje razpolagati z denarjem. Po raziskavi⁶⁴ iz leta 2001 so bili najpogostejši uporabniki tega programa družine vojakov z najnižjimi čini ter družine z vsaj enim predšolskim otrokom. Te so bile tudi najbolj izpostavljene finančnemu tveganju. Za družine, ki so že zašle v krizo, pa je obrambno ministrstvo uvedlo denarno podporo, ki je namenjena vojaški družini. Podpora znaša okoli 500 \$ mesečno (Orthner₁, 2002; Mann, 2003).

---

⁶² V primeru, da je družina zašla v finančne težave in si ne more privoščiti niti osnovnih živil, ki jih potrebuje za vsakdanje preživetje, program omogoča brezplačno tridnevno oskrbo z najosnovnejšimi živili. Tipična osnovna živila so mleko v prahu, konzervirana živila, kruh, meso, margarina, otroška hrana, plenice ter vitamini za otroke. Upravičenost do teh živil pa mora vojaška družina izkazati s priporočilom, ki ga ponavadi izdajajo socialni delavci, poveljniki, vojaški duhovniki, finančni svetovalci ali delavci v družinskih centrih. Da bi razrešili problem pomanjkanja hrane, včasih vojaške družine napotijo na druge urade, kot so »Financial Planning«, »Emergency Relief« ali program za pridobitev bonov za hrano (Cline, 1998: 71).

⁶³ Ta program vojaškim družinam pripadnikov aktivnega dela oboroženih sil ponuja pomoč v primeru finančnih problemov, hkrati pa jim pomaga pri upravljanju z denarjem, oblikovanju proračuna ter vodenju računov. Posreduje pa tudi določene nasvete glede varčevanja. S tem skušajo preprečiti morebitno ponovno finančno krizo vojaške družine (Cline, 1998: 71).

⁶⁴ Raziskava z naslovom »ACS Program and Adjustment among Army Non-military Spouses« v okviru SAF IV Survey Report je vključevala civilne partnerje pripadnikov kopenske vojske.

7.4 NASILJE V VOJAŠKI DRUŽINI

Zasebno življenje vojaške družine v ZDA danes vse bolj spremlja tudi nasilje, ki navadno izhaja iz preobremenjenosti pripadnikov vojske z načinom življenja, ki ga narekuje vojska. To nasilje pripadnika vojske – družinskega člana pripelje posledično do čustvenega trpljenja ter fizičnih poškodb, ki jih povzroči svojim družinskim članom. Ponavadi so žrtve nasilja otroci, žene ali možje pripadnika vojske. Pripadniki vojske lahko nad svojimi družinskimi člani izvajajo različne oblike nasilja od verbalnega nasilja do spolnih zlorab ali napadov, groženj s smrtjo ter pretepanja. Nasilje največkrat prizadene mlade in nezrele vojaške družine, kjer so zakonski partnerji navadno stari okoli 26 let. Le-ti so namreč šele na začetku svojega družinskega življenja, zato se toliko težje prilagajajo spremembam, ki jih prinaša zakonsko življenje, starševstvo ter za nameček še edinstvenost vojaškega življenja. Dodatno pa vojaške družine obremenjujejo še finančne stiske, saj so plače vojakov z najnižjimi čini izredno nizke (Kozaryn, 1997; Hull₂, 2002).

Po poročilu⁶⁵ ameriškega obrambnega ministrstva so tako žene, možje kot tudi otroci najbolj podvrženi zmernemu nasilju, od čustvenih zlorab do pretepev z manjšimi poškodbami. Nekaj pa je tudi zelo resnih nasilnih incidentov, kjer so v ospredju fizični pretepi z resnimi posledicami, prihaja pa tudi do spolnih zlorab. Največkrat izvajajo nasilje nad svojimi zakonskimi partnerji soprogi, ki so zaposleni v vojski, včasih pa se med osebami, ki izvajajo nasilje nad svojim soprogom, najdejo tudi soproge – pripadnice vojske. Prihaja pa tudi do primerov, ko se tudi soprog/soproga, ki ni zaposlen v vojski, znese nad svojim zakonskim partnerjem. Največkrat izvajajo nasilje nad otroki starši, ki so zaposleni v vojski, včasih pa tudi tisti od staršev, ki ni zaposlen v vojski, ali nekdo, ki ni član družine, npr. oseba, ki pazi na otroka.

Po poročilu obrambnega ministrstva je bilo na 1.000 zakonskih parov v letu 1997 prijavljenih 22 % nasilnih incidentov, medtem ko je bilo v letu 2001 16,5 % nasilnih incidentov na 1.000 zakonskih parov. Če pogledamo žrtve nasilja na 1.000 zakonskih parov, jih je bilo v letu 1997 19,8 % žrtev, v letu 2001 pa 14,1 %. Nasilnih incidentov, ki so jih bili deležni otroci, je bilo v letu 1997 7,6 % incidentov na 1.000 otrok, v letu 2001

---

⁶⁵ Zadnji podatki o nasilju v družini so iz leta 2001 in se nanašajo na družine pripadnikov aktivnega dela ameriških oboroženih sil.

pa 6,8 % incidentov. V letu 1997 je bila žrtev nasilja 7 % otrok na 1.000 otrok, v letu 2001 pa 5,8 % otrok na 1.000 otrok. Primeri nasilja v vojaških družinah so se od leta 1997 do leta 2001 precej zmanjšali (http://www.mfrc-dodqol.org/domestic_violence/word/fapannual report01.doc, 1. 4. 2004). K temu je v veliki meri prispeval tudi dober program »Family Advocacy Program«,⁶⁶ ki ga je sprejelo obrambno ministrstvo, da bi v čim večji meri odpravilo taka dejanja. Najboljši izhod žrtve nasilja iz trpljenja, ki ga povzroči nasilno dejanje, pa je, da se žrtev po pomoč zateče na urad župnije, ki se nahaja v vojaški bazi kot tudi na center za pomoč družinam »Family Support Center«. Le-ti svetujejo žrtvam v primeru nasilja, nudijo pa tudi pomoč pri iskanju zatočišča. Obrambno ministrstvo pa je uvedlo tudi poseben program »Foster Care Program«⁶⁷, namenjen zlorabljenim otrokom. Poleg tega obstajajo še brezplačne svetovalne telefonske številke kot npr. »Crisis Line«,⁶⁸ ki so namenjene žrtvam nasilja (Hull₂, 2002).

---

⁶⁶ Ta program je namenjen preprečevanju fizičnih ter spolnih zlorab oz. nasilja med družinskimi člani. V okviru tega programa so fizično zlorabljenim družinskim članom omogočene zdravstvene storitve ter po možnosti tudi zdravljenje. Za žrtve nasilja ali tiste osebe, ki so izvajale nasilje, se ponavadi organizirajo različni individualni ali skupinski posveti pri za to ustreznih in izurjenih delavcih. V okviru tega programa se izvajajo tudi različna preventivna izobraževanja o pojavu nasilja. Ta izobraževanja so ponavadi namenjena pripadnikom vojske. Vse te dejavnosti se izvajajo s pomočjo vojaških duhovnikov, psihiatrov, psihologov ter ustanov za duševne bolezni. Socialni delavci sodelujejo s poveljniki ter so z njimi v stalnem stiku. Tudi poveljniki imajo pristojnost, da po vsaki vojaški dolžnosti, ki terja daljšo ločenost pripadnika vojske od njegove družine, nadzorujejo pripadnike vojske. Če opazijo vedenje, ki bi utegnilo voditi k nasilju, ima poveljnik pristojnost, da lahko pošlje pripadnike vojske na zdravljenje. Zlorabe je mogoče prijaviti tudi vojaški policiji, ki je družinskim članom na razpolago 24 ur dnevno (Kozaryn, 1997; Kaslow, 1993: 18).

⁶⁷ Ta program se izvaja v povezavi s programom za preprečevanje zlorab med družinskimi člani in je namenjen predvsem zlorabljenim otrokom. Izurjeni delavci zlorabljenim otrokom pri krušnih starših priskrbijo začasno varno zatočišče. Priskrbijo pa tudi dodatna oblačila, igrače ter hrano, ki jih otroci potrebujejo in tako še dodatno pomagajo krušnim staršem, da ne bi bili preveč obremenjeni z nakupom le-teh (Cline, 1998: 70).

⁶⁸ V primeru, da vojaška družina zabrede v katerekoli druge težave ali probleme, ki jih ni mogoče razrešiti na noben način, se navadno družina obrne na to telefonsko linijo, ki jo pod nadzorom socialnih delavcev običajno vodijo prostovoljci (Cline, 1998: 71).

8 POSLEDICE ZA AMERIŠKE OBOROŽENE SILE

Vojaška družina v ZDA danes velja za temelj učinkovitosti in pripravljenosti oboroženih sil. Zato si ameriško obrambno ministrstvo na vse načine prizadeva, da bi te družine ostale znotraj vojaške skupnosti. Kljub vsem naporom, ki jih je ministrstvo že vložilo v življenje pripadnikov vojske, pa se je kar nekaj teh pripadnikov odločilo, da zapusti ameriške oborožene sile.

8.1 RAZPETOST PRIPADNIKA VOJSKE MED DVEMA INSTITUCIJAMA: DRUŽINA VS. VOJSKA

Usklajevanje zasebnega družinskega življenja v prostem času in institucionaliziranega življenja v delovnem okolju je pogosto težka in včasih celo nerešljiva naloga. Težko je namreč najti zadovoljiv kompromis med zahtevami delodajalca in delojemalca, še posebej, ko govorimo o razmerju med zahtevami civilnega in vojaškega okolja. Tako vojaško kot tudi družinsko življenje pa zahteva veliko predanosti, lojalnosti, časa in energije (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 327).

Lahko bi rekli, da sta danes tako družina kot tudi vojska dve »pohlepni instituciji«,⁶⁹ ki vsaka zase tekmujeta za predanost, lojalnost, čas in energijo svojih članov. Bolj ko se bo vojaška institucija prilagajala družinskim potrebam, bolj ji bodo njeni pripadniki in njihove družine naklonjeni. K povečanemu tekmovanju med vojaško institucijo in družino sta prispevala dva pomembna in med seboj povezana družbena trenda:

- a) hiter vzpon deleža žen in mater na trgu delovne sile, kar za vojsko pomeni, da se je povečal delež vojakinj in poveljnic;
- b) spremembe kulturnih norm, ki nalagajo moškim, da več časa vložijo v svojo družinsko vlogo.

Zaradi teh dveh trendov se ženske vse bolj upirajo tradicionalni družinski vlogi, ki jim je pripisana. To pa lahko poveča možnost konflikta med delom in družinskimi zahtevami.

---

⁶⁹ Lewis Coser definira pohlepno institucijo kot institucijo, v kateri so ji njeni člani popolnoma vdani in naklonjeni. Temnejša stran pohlepne institucije je v tem, da lahko za svoje namene preveč izrablja svoje člane (Coser v Moelker & Kloet, 2003: 208).

Vojska kot organizacija je v ugodnem položaju takrat, ko identificira in odgovori na družinske potrebe svojih zaposlenih. Nekatere raziskave namreč poudarjajo, da imajo različni programi in zakonodaja, ki je namenjena družinam, pozitivno vlogo za pripadnika vojske – družinskega člana pri produktivnosti, zadovoljstvu z delom, porabljenim časom za delo ter pri predanosti organizaciji. Kljub temu pa uradna politika ni vedno zadovoljiva, zato je včasih potrebno imeti tudi razumno vodstvo, ki nastopa v nekakšni vlogi podpornika. Slednji lahko doprinese k povečanju zadovoljstva z delom ter hkrati k zmanjšanju stresa (Bourg & Segal, 1999: 633–635).

8.2 ZAHTEVE DRUŽINSKIH ČLANOV IN ODHOD PRIPADNIKA VOJSKE IZ AMERIŠKIH OBOROŽENIH SIL

Pritisk družinskih članov oz. nezdružljivosti vojaškega ter družinskega življenja je velikokrat pobuda za veliko večino pripadnikov vojske, da se odloči za odhod iz ameriških oboroženih sil. Velikokrat se je namreč zgodilo, da je bila odločitev teh pripadnikov o tem, ali naj ostanejo ali zapustijo vojaško službo, odvisna predvsem od zadovoljstva njihove življenjske sopotnice oz. njihovega življenjskega sopotnika z vojaškim načinom življenja. Stopnja partnerjevega zadovoljstva je bila največkrat odvisna od tega, koliko pozornosti je obrambno ministrstvo namenjalo razreševanju problemov in težav vojaških družin (Bourg & Segal, 1999: 636–637). Tako je na vprašanje »Ali vaša življenjska sopotnica oz. vaš življenjski sopotnik želi, da ostanete ali zapustite vojaško službo?« v letu 2002 kar 33 % pripadnikov aktivnega dela ameriških oboroženih sil odgovorilo, da jih njihove sopotnice oz. njihovi sopotniki podpirajo pri odhodu iz vojaške službe (https://www.dmdc.osd.mil/psape/sofa0207_overview_briefing.pdf, 19. 2. 2004). Tako je po zadnjih podatkih iz leta 2002 ameriške oborožene sile zaradi družinskih razlogov zapustilo skupno 7.378 pripadnikov vojske oz. 0,5 % pripadnikov vojske glede na celotno število pripadnikov aktivnega dela oboroženih sil. Od tega sta bila 102 častnika ter 7.276 vojakov. Za odhod zaradi istih razlogov se je odločilo tudi 78.392 rezervistov oz. 9 % rezervnih pripadnikov glede na celotno število pripadnikov rezervnega dela. Od teh je bilo 761 častnikov ter 77.631 vojakov (http://www.mfrc-dodqol.org/pdf/files/demo2002/Section-1_DoD-Total-Force.pdf, 28. 4. 2004).

Pripadniki vojske tudi poudarjajo, da so družinski člani obremenjeni s prevelikimi izzivi, ki jih predstavlja vojaški način življenja. Težave jim predstavljajo predvsem selitve ter ločenost družine v času, ko je njihov bližnji udeležen v dolgotrajni operaciji. Poleg tega pa ameriške vojaške družine pesti tudi slaba kvaliteta življenja (bivanjske razmere, zdravstvena oskrba, varstvo otrok, finančne težave ter posledično nasilje v družini) v sami vojaški skupnosti (Matthews, 1999).

Dokler ne bo obrambno ministrstvo v celoti razrešilo problemov in težav vojaških družin, se bo trend odhoda pripadnikov iz ameriških oboroženih sil nadaljeval tudi v bodoče.

9 ZAKLJUČEK

Začetki razvoja ameriške vojaške družine segajo že v 18. stoletje, v obdobje revolucionarne vojne oz. obdobje nastanka ZDA kot samostojne države. Od tega dogodka dalje se je vojaška družina spopadala z različnimi težavami in problemi. Takratno vojno ministrstvo namreč zanje ni hotelo prevzeti odgovornosti, saj so te družine za ameriške oborožene sile predstavljale veliko breme. Po drugi strani pa ministrstvo zaradi finančnih kriz, v katere je zašla vojska, zanje ni bilo zmožno skrbeti. Tako je večina takratnih vojaških družin živela v zelo slabih življenjskih pogojih, nekatere vojaške družine pa so se poleg tega spopadale še s hudo revščino. Od prve svetovne vojne dalje je vojno ministrstvo postopoma začelo priznavati obstoj vojaških družin v vojaški skupnosti. Kljub določenim privilegijem in ugodnostim pa so nekatere vojaške družine, predvsem družine vojakov z nižjimi čini, leta 1937 še vedno živle v slabih življenjskih pogojih. Zato so večkrat za te vojake uporabljali zakon o prepovedi sklepanja zakonskih zvez. Kljub slabim razmeram se je število vojaških družinskih članov v vojaški skupnosti iz leta v leto povečevalo. Leta 1960 so tako prvič v ameriški vojaški zgodovini družinski člani številčno prekosili pripadnike vojske znotraj vojaške skupnosti. Po letu 1973, ko so se ZDA odločile za poklicne oborožene sile, so se za ameriške vojaške družine začeli boljši časi. Po tem letu so namreč številne raziskave ugotovile, da družine predstavljajo temelj vojaške učinkovitosti ter pripravljenosti celotnih oboroženih sil. Zaradi tega spoznanja je začelo obrambno ministrstvo množično uvajati posebne programe ter zakonske akte, ki bi bili družinam v pomoč pri vsakdanjem soočanju z izzivi vojaškega načina življenja. Tako so bile v vsaki vojaški zvrsti za pomoč vojaškim družinam ustanovljene tudi posebne organizacije ter službe. Obrambno ministrstvo je posebej za ameriške vojaške družine vpeljalo tudi številne ugodnosti. Tako so vojaške družine postale upravičene do oskrbe v vojaških ali civilnih zdravstvenih in zobozdravstvenih ustanovah, pravne pomoči, cenovno ugodnih ali včasih tudi brezplačnih potovanj, organiziranega varstva otrok, vojaških šol, številnih rekreacijskih dejavnosti, ugodnih stanovanjskih pogojev, posebnih trgovin, ki ponujajo cenovno zelo ugodne izdelke, ter drugih ugodnosti. Notranja struktura vojske se je tako iz čiste militaristične institucije prelevila v čisto institucijo družinskosti. S tem so skušali v vojaško skupnost pridobiti in v njej obdržati čim več vojaških družin. To poskuša doseči vojaško vodstvo tudi danes.

Demografski trendi pripadnikov ameriške vojske ter njihovih družinskih članov pa na žalost kažejo drugačno podobo. Izkazalo se je namreč, da se delež poročenih pripadnikov/pripadnic tako v aktivnem kot tudi v rezervnem delu ameriških oboroženih sil zmanjšuje. Od leta 1995, ko je bilo poročenih kar 61,4 % vseh pripadnikov aktivnega sestava oboroženih sil, je začel delež poročenih pripadnikov postopno upadati in leta 2002 dosegel samo še 56,2 % poročenih pripadnikov aktivnega sestava vojske. Podobno se je zgodilo tudi s pripadniki rezervnega sestava ameriških oboroženih sil. Največji delež poročenih rezervistov je bilo zaslediti leta 1995, ko je znašal 55,5 %. Od tega leta dalje do leta 2002 se je tako delež spustil na 51,7 % poročenih rezervistov. Pri vojaških družinskih članih pa v primerjavi z obema sestavama ameriških oboroženih sil zasledimo drugačne trende. Leta 1995, ko je bilo v aktivni sestavi ameriških oboroženih sil največ poročenih pripadnikov, je s tem sovpadalo tudi število družinskih članov teh pripadnikov. Le-teh je bilo takrat 2.209.454 oz. 59,5 %, nato pa je začelo število postopoma upadati vse do leta 2002, ko je bilo število družinskih članov 1.916.056 oz. 57,7 %. Drugačen trend števila oz. deleža družinskih članov pa zasledimo pri rezervni sestavi. Tu se je najprej število družinskih članov iz leta 1995, ko je znašal delež 1.324.625 oz. 58,2 %, v letu 2000 znižal na 883.272 oz. 50,3 %, potem pa je čez dve leti število družinskih članov rezervnih pripadnikov ponovno naraslo na 1.076.663 oz. na 55 %. Če pogledamo še delež pripadnikov vojske z otroki, lahko ugotovimo, da se med obema sestavama ameriških oboroženih sil kažejo različni trendi. Tako se je zmanjšal delež pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil, ki imajo otroke. Leta 1995 je bil tako delež pripadnikov z otroki največji (47,6 % pripadnikov z otroki), potem pa se je začel zniževati ter leta 2002 znašal samo še 43,8 % pripadnikov z otroki. To pomeni, da se pripadniki aktivne sestave zaradi prevelikih pritiskov vojaškega življenja ne odločajo več za otroke. Drugačen trend pa je značilen za pripadnike rezervne sestave oboroženih sil. Tako se je od leta 2000 (32,3 % pripadnikov z otroki) povečal delež pripadnikov z otroki in znašal leta 2002 38,6 % pripadnikov z otroki. Možen vzrok razlik med tema dvema sestavama oboroženih sil v deležu družinskih članov ter pripadnikov z otroki lahko iščemo v povečanju števila rezervnih pripadnikov zaradi potreb, ki jih danes narekujejo nevojne vojaške operacije ter vojaški posegi v Afganistanu ter Iraku. Kljub temu da se je do leta 2002 povečalo število pripadnikov, mlajših od 25 let, pa starost nima nobene zveze z zmanjševanjem družinskih članov ter pripadnikov z otroki.

Na podlagi zgoraj navedenih dejstev, lahko prvo hipotezo, ki se glasi »*Kljub zahtevnosti vojaškega načina življenja se iz leta v leto vse več pripadnikov oboroženih sil ZDA odloča za vzpostavitev družine*«, zanikam samo delno oz. jo delno potrdim. Izkazalo se je namreč, da se je delež družinskih članov pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil oz. delež pripadnikov z otroki z leti zmanjšal. Tega pa ne moremo reči za družinske člane pripadnikov rezervne sestave oboroženih sil.

Kljub vsem naporom ameriškega obrambnega ministrstva, da bi v čim večji meri odpravilo probleme in težave, s katerimi se soočajo vojaške družine, pa so vojaške družine soočene z vedno novimi problemi in težavami. K temu je v prvi meri prispevala spremenjena vloga ameriških oboroženih sil. Začeli so jih množičneje in pogosteje uporabljati za dolgotrajnejše mirovne, humanitarne in druge vojaške operacije. Hkrati pa so se začeli krepiti nekateri viri ogrožanja, kot je npr. terorizem. Tako se danes ZDA udeležuje tudi operacij, ki so usmerjene proti terorizmu. Zaradi udeležbe družinskega člana – pripadnika vojske na vseh teh operacijah oz. njegove dolgotrajne odsotnosti od svojih družinskih članov so njihovi družinski člani danes večkrat prepuščeni sami sebi. To pa vodi družinske člane do različnih čustvenih in vedenjskih problemov zaradi spopadanj s finančnimi problemi, težav pri komuniciranju z odsotnim partnerjem, problemov pri opravljanju hišnih opravil, pri vzdrževanju avtomobila ter vzgoji otrok. Nekatere družine, predvsem družine pripadnikov rezervnega dela ameriških oboroženih sil, pa so danes zaradi geografske razpršenosti odrezane še od pomoči ter pomembnih informacij o vseh ugodnostih, programih, organizacijah, ki jih nudi vojaški sistem. Ne smemo pa pozabiti, da se ameriške vojaške družine srečujejo s problemi in težavami tudi po vrnitvi pripadnika vojske – partnerja oz. starša z vojaške naloge.

Ameriška vojaška družina je edinstvena tudi zaradi pogostih selitev. Selitve pa so drugi razlog, zaradi katerih se pojavijo problemi in težave. Vojaške družine so namreč obremenjene s prilagajanjem na novo okolje, kulturo, ljudi ter jezik. Poleg tega pa morajo za seboj pustiti tudi najboljše prijatelje, znance, zaposlitev ter šolo. Otroci imajo velike težave pri prilagajanju na različne šolske sisteme, partnerji pripadnikov vojske pa imajo probleme pri iskanju nove zaposlitve. Večkrat se v novem okolju pojavijo tudi višji življenjski stroški, ki še dodatno obremenijo družinski proračun. Poleg problemov in težav, ki jih prinaša vojaški način življenja, vojaške družine naletijo tudi na probleme pri uporabi

nekaterih ugodnosti, ki jim jih sicer namenja obrambno ministrstvo. Tako večina ameriških vojaških družin pri iskanju državnega stanovanja v prvi vrsti naleti na dolge čakalne vrste, slabo kvaliteto državnih stanovanj ter izoliranost od civilnega okolja v primeru, ko vojaška družina živi v vojaški bazi. V primeru, da ameriške vojaške družine ne živijo v državnih stanovanjih, pa se spopadajo še z visokimi stroški najemnine, nizko ravno varnosti, odrezanostjo od informacij in ugodnosti, ki so na razpolago znotraj vojaške baze, ter še mnogimi drugimi problemi.

Vojaške družine z otroki so še dodatno obremenjene s težavami in problemi, ki jih predstavljajo predvsem centri za varstvo otrok, ki jih je organiziralo obrambno ministrstvo za potrebe varstva vojaških otrok. Tako so starši soočeni s slabo organizacijo, nefleksibilnostjo, strogimi določili, dolgimi čakalnimi vrstami varstvenih centrov za varstvo otrok ter včasih tudi visokimi stroški varstva. Nadalje družinske člane omejuje še slaba kvaliteta in organiziranost zdravstvene oskrbe, saj so zanj značilne dolge čakalne vrste, omejen dostop do zdravstvenih storitev v vojaških in civilnih zdravstvenih ustanovah. Ker so plače za nekatere pripadnike vojske, predvsem najnižje vojake, izjemno nizke, se njihove družine soočajo še z velikimi finančnimi problemi ter navsezadnje tudi revščino. Zaradi napetosti in izzivov vojaškega načina življenja pa se mlade vojaške družine vojakov najnižjih činov srečujejo tudi z nasiljem v družini.

Na podlagi teh dejstev lahko potrdim drugo hipotezo: *»Vojaške družine v ZDA se kljub zelo dobro urejeni družinski politiki, ugodnostim in programom danes še vedno spopadajo z različnimi težavami in problemi.«*

Nerazrešene težave in probleme imajo lahko za ameriške oborožene sile usodne posledice. Pogosto se namreč zgodi, da so pripadniki vojske, predvsem pa vojaki najnižjih činov, zaradi nerazrešenih težav in problemov, s katerimi se srečujejo njihovi družinski člani, izredno nezadovoljni. To se je izkazalo tudi v raziskavah o zadovoljstvu pripadnikov vojske in zakonskih partnerjev z vojaškim načinom življenja. Večina pripadnikov vojske kot tudi zakonskih partnerjev pripadnikov vojske se je namreč opredelila za zelo nezadovoljne z nekaterimi vidiki vojaškega načina življenja. Najbolj so bili nezadovoljni s preveliko količino časa, ki ga pripadnik vojske prebije na določeni vojaški nalogi, z vojaškimi plačami, otroškim varstvom, bivanjskimi razmerami v vojaški bazi ter

zdravstveno oskrbo. Zaradi problemov, ki se pojavljajo pri selitvah, pa so nezadovoljni tudi s slednjim. Ker pripadnik vojske in njegovi družinski člani ne morejo več vzdržati tempa, ki ga narekuje vojaški način življenja, se pogosto odloči, da zapusti ameriške oborožene sile. Največkrat se ti pripadniki za odhod iz oboroženih sil odločijo zaradi pritiska svojih zakonskih partnerjev, saj se je izkazalo, da je kar 33 % pripadnikov aktivnega sestava oboroženih sil v letu 2002 odgovorilo, da njihova življenjska sopotnica želi, da zapustijo ameriške oborožene sile. Tako je v letu 2002 zaradi nerazrešenih težav in problemov, s katerimi so se soočale družine, zapustilo ameriške oborožene sile 0,5 % pripadnikov aktivne sestave glede na celotno število pripadnikov aktivnega sestava. Za odhod zaradi istih razlogov se je odločilo tudi 9 % rezervnih pripadnikov glede na celotno število pripadnikov rezervnega dela oboroženih sil.

Na podlagi slednjih ugotovitev lahko na koncu potrdim še zadnjo hipotezo, ki se glasi: *»Nezadovoljstvo pripadnika vojske in njegove družine z vojaškim načinom življenja oz. s problemi in težavami, ki jih prinaša vojaški način življenja, posledično privede do odhoda teh pripadnikov iz ameriških oboroženih sil.«*

To pomeni, da se bo trend odhoda pripadnikov iz oboroženih sil nadaljeval tudi v bodoče, dokler ne bo obrambno ministrstvo v celoti razrešilo problemov in težav, s katerimi se soočajo sodobne vojaške družine v ZDA. Nadaljnje raziskave ter povečana pozornost na samo življenje družine v vojaški skupnosti so pri tem lahko izredno pomemben dejavnik pri iskanju ustreznih rešitev za pojavljajoče se težave in probleme.

10 VIRI IN LITERATURA

10.1 KNJIGE IN UČBENIKI

1. Cline, Sloan Lydia (1998): *Today's Military Wife – Meeting the Challenges of Service Life*. Stackpole books, 4th edition, Mechanicsburg.
2. Grizold, Anton in Ferfila Bogomil (2000): *Varnostne politike velesil*. FDV – Knjižna zbirka Profesija, Ljubljana.
3. Harrel, Margaret C. (2000): *Invisible Women. Junior Enlisted Army Wives*. RAND, Santa Monica.
4. Kaslow, Florence W. (1993): *The Military Family in Peace and War*. Springer Publishing Company, New York.
5. Kay, Ellie (2002): *Heroes at Home – Help & Hope for America's Military Families*. Bethany House Publishers, Minnesota.
6. Kotnik, Igor (1994): *Primerjalna analiza naborniškega in poklicnega popolnjevanja oboroženih sil z vojaki v Evropi in Severni Ameriki*. FDV – Magistrska naloga, Ljubljana.
7. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002): *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. FDV – Znanstvena knjižnica, Ljubljana.
8. Manos, Angela (1994): *America's Army Family – Yesterday, Today & Tomorrow*. United States Army, Annapolis.
9. Rush, Robert S. (1999): *Non-Commissioned Officer Guide*. Stackpole Books, 6th edition, Mechanicsburg.
10. Swartz, Oretha D. (1988): *Service Etiquette*. United States Naval Institute Press, 4th edition, Annapolis.
11. Švab, Alenka (2001): *Družina – od modernosti k postmodernosti*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
12. Švajncer, Janez J. (1998): *Vojna zgodovina*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

10.2 SLOVARJI

1. (1993–1997): *Angleško-slovenski slovar*. CD-ROM, DZS, Ljubljana.
2. (1993–1997): *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. CD-ROM, DZS, Ljubljana.

10.3 ČLANKI V REVIJAH IN ZBORNIKI

1. Albano, Sondra (1994): »*Military Recognition of Family Concerns: Revolutionary War To 1993*«. *Armed Forces & Society*, vol. 20, št. 2, str. 283–302.
2. Bell, Bruce D., Schumm Walter R., Knott Benjamin in Ender Morten G. (1999): »*The Desert Fax: A Research Note on Calling Home from Somalia*«. *Armed Forces & Society*, vol. 25, št. 3, str. 209–521.
3. Bourg, Chris in Segal Wechsler Mady (1999): »*The Impact of Family Supportive Policies and Practices on Organizational Commitment to the Army*«. *Armed Forces & Society*, vol. 25, št. 4, str. 633–652.
4. Lakhani, Hyder (1994): »*The Socioeconomic Benefits to Military Families of Home-Basing of Armed Forces*«. *Armed Forces & Society*, vol. 21, št. 1, str. 113–128.
5. Moelker, Rene in Kloet Irene (2003): »*Military Families and the Armed Forces – A Two-Sided Affair?*«. V: Giuseppe Caforio (ur.): *Handbook of the Sociology of the Military*. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, str. 201–223.
6. Rohall, David E., Segal Wechsler Mady in Segal David R. (1999): »*Examining the Importance of Organizational Supports on Family Adjustment to Army Life in a Period of Increasing separation*«. *Journal of Political and Military Sociology*, vol. 27, št. 1, str. 49–65.
7. Segal, Wechsler Mady in Segal David R. (2003): »*Implications for Military Families of Changes in the Armed Forces of the United States*«. V: Giuseppe Caforio (ur.): *Handbook of the Sociology of the Military*. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, str. 225–233.
8. Slokan, Alenka in Barle Andreja (1999): »*Družina*«. V: Počkar, Mirjam; Barle, Andreja (ur.): *Sociologija – gradivo za srednje šole*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str.193–208.
9. Stafford, Elisabeth M. in Grady Beth A. (2003): »*Military Family Support*«. *Pediatric Annals*, vol. 32, št. 2, str. 110–115.
10. Wood, Suzanne, Scarville Jacquelyn in Gravino Katharine S. (1995): »*Waiting Wives: Separation and Reunion among Army Wives*«. *Armed Forces & Society*, vol. 21, št. 2, str. 217–236.

11. Zellman, Gail L. in Johansen Anne S. (1995): »*Military Child Care: Toward An Integrated Delivery System*«. Armed Forces & Society, vol. 21, št. 4, str. 639–659.

10.4 INTERNETNI VIRI

1. Baker, Anni P. (2003): »*Family Strain is the Enemy for Military Dependents*«. Chicago Tribune, <http://www.wheatoncollege.edu/News/NewsAtWheaton/W2003october/baker.html> (27. 7. 2004).
2. Booth, Bradford (2003): »*Family Support During Deployment: Overview of Research*«. DACOWITS Interim Report N.1, <http://www.dtic.mil/dacowits/briefings/May2003Minutes.html> (9. 8. 2004).
3. Campbell, A. (2004) »*Child Care for U.S. Military Families*«. National Academy of Sciences, <https://www4.nationalacademies.org/onpi/webextra.nsf/web/Military?opendocument> (19. 2. 2004).
4. Carr, Richard, Orthner Dennis K. in Brown Richard J. (2002): »*Living and Family patterns in the Air Force*«. <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/aureview/1980/jan-feb/carr.html> (12. 4. 2004).
5. Hull₁, Arlene H. (2002): »*Changing Schools? Watch Out for Changing Curriculums!*«. <http://www.lifelines2000.org/services/articles/20020508/133744.asp?RootID=381> (16. 7. 2004).
6. Hull₂, Arlene H. (2002): »*Domestic Violence: How to Stop Being a Victim*«. <http://www.lifelines2000.org/services/articles/20020827/130231.asp?RootID=526> (20. 2. 2004).
7. Jowers, Karen (2003): »*Targeted pay needed for reservists, GAO says Report: Pentagon lacks data on reservists needs*«. Air Force Times, http://www.tricare.osd.mil/eenews/index_archive.cfm?Update_date=09/23/2003 (9. 8. 2004).
8. Kirwan, Kelli (2002): »*Tell The Kids: Don't Be Afraid of Relocation*«. http://www.lifelines2000.org/services/relocation/move_family/schools/kids_afraid.asp?RootID=381 (16. 7. 2004).
9. Kozaryn, Linda D. (1997): »*DoD Addresses Combating Domestic Violence*«. American Forces Press Service, http://www.defenselink.mil/news/Feb1997/n02141997_9702142.html (20. 2. 2004).

10. Mann, Bryan (2003): »Thousands of US Military Families Live In Poverty«. Voice of America, <http://www.globalpolicy.org/soecon/inequal/2003/0115military> (8. 11. 2003).
11. Matthews, Mike (1999): »Why are Captains leaving the Army: Captain Attrition at Fort Benning«. Army Research Institute, Fort Benning, http://www.d-n-i.net/fcs/pdf/344_capt_attrition-Army.pdf (19. 2. 2004).
12. Moore, Deborah (2003): »Relocation Schock: It can happen to anyone«. <http://www.militarystudent.org> (16. 7. 2004).
13. Orthner₁, Dennis K. (2002): »SAF IV Survey Report – ACS Programs and Adjustment among Army Non-military Spouses«. The University of North Carolina At Chapel Hill. <http://www.armymwr.com/corporate/docs/planning/SAFIVMWRAdjustments.pdf> (1. 4. 2004).
14. Orthner₂, Dennis K. (2002): »SAF IV Survey Report – Deployment and Separation Adjustment among Army Civilian Spouses«. The University of North Carolina At Chapel Hill. <http://www.armymwr.com/corporate/docs/planning/SAFIVSeparation.pdf> (1. 4. 2004).
15. Orthner₃, Dennis K. (2002): »SAF IV Survey Report – Housing and Personal Adjustment among Army Civilian Spouses«. The University of North Carolina At Chapel Hill. <http://www.armymwr.com/corporate/docs/planning/SAFIVHousing.pdf> (1. 4. 2004).
16. Orthner₄, Dennis K. (2002): »SAF IV Survey Report – Impact of PCS Moves on High School Students in Army Families«. The University of North Carolina At Chapel Hill. <http://www.armymwr.com/corporate/docs/planning/SAFIVPSCSchoolsSummary.pdf> (1. 4. 2004).
17. Orthner₅, Dennis K. (2002): »SAF IV Survey Report – Relocation Adjustment among Army Civilian Spouses«. The University of North Carolina At Chapel Hill. <http://www.armymwr.com/corporate/docs/planning/SAFIVRelocation.pdf> (1. 4. 2004).
18. Peterson, Morris (2002): »Survey of Army Families IV – Final Executive Summary Spring 2001«. U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences,

- <http://www.armymvr.com/corporate/docs/planning/SAFIVExecutiveSummary.pdf>
(28. 3. 2004).
19. Philpott, Tom (2004): *»Help for military families has cracks«*. The Herald, http://www.heraldnet.com/stories/04/07/17/bus_philpott001.cfm (27. 7. 2004).
  20. Pincus, Simon H., House Robert, Christenson Robert in Adler Lawrence E. (2001): *»The Emotional Cycle of Deployment: A Military Family Perspective«*. <http://hooah4health.com/deployment/familymatters/emotionalcycle.htm> (7. 4. 2004).
  21. Scott James in Ferguson Ian (2003): *»Reserve Personnel Center Commanders/IRR Conference«*. Assistant Secretary of Defense for Reserve Affairs <http://mcrsc.mfr.usmc.mil/IRRConf/Afteraction/03%20NtlCallSvc.ppt> (9. 8. 2004).
  22. Smrekar, Claire, Guthrie James W., Owens Debra E. in Sims Pearl G. (2001): *»March Toward Excellence – School Success and Minority Student Achievement in Department of Defense School. A Report to the National Education Goals Panel«*. Peabody Center for Educational Policy, Peabody College, Stanford, <http://www.odedodea.edu/communication/news/negp/negp0109.pdf> (20. 2. 2004).
  23. Zamichow Nora in Perry Tony (2003): *»Home Is Where The Hurt Is«*. Times, <http://www.latimes.com/news/printedition/la-me-homecoming25jun25235424,1,5015318.story> (21. 2. 2004).
  24. *»Coming Home – A Guide for Service Members Returning from Mobilization/Deployment«*. Department of Defense, http://hooah4health.com/deployment/familymatters/SERVICE_MEMBER.doc (7. 4. 2004).
  25. *»Coming Home – A Guide for Spouses of Service Members Returning from Mobilization/Deployment«*. Department of Defense, <http://hooah4health.com/deployment/familymatters/SPOUSES.doc> (7. 4. 2004).
  26. *»Deployment Guide – For Families of Deploying Soldiers«*. U.S. Army, <http://hooah4health.com/deployment/familymatters/separation.htm> (7. 4. 2004).
  27. *»Getting Ready To Move«*. OSD Staff, <http://www.militarystudent.org/portal> (20. 7. 2004).
  28. *»Guard and Reserve Family Readiness for the 21st Century«*. Military Family resource Center, <http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/reserve.PDF> (4. 8. 2004).
  29. *»How does relocation affect the military family?«*. Healthy Parenting Initiative, <http://www.mfrc-dodqol.org/healthyparenting/rb/rb3.cfm#2> (20. 7. 2004).

30. (1996): *»Trends in Marital Status Among Active Component Soldiers«*. U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, <http://www-ari.army.mil/trends.htm> (2. 11. 2003).
31. (1999) *»Profile of the Military Community – 1999 Demographics Report«*. Department of Defense, Military Family Resource Center, http://www.mfrc-dodqol.org/wordfiles/Demographics_1999_2.doc (15. 4. 2004).
32. (1999): *»Research Brief - Why Do Military Families Live in On-Base Housing?«*. RAND, <http://www.rand.org/publications/RB/RB7527> (20. 2. 2004).
33. (2000) *»Profile of the Military Community – 2000 Demographics Report«*. Department of Defense, Military Family Resource Center, http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/Section_5_Reserve_and_Guard_Families.pdf (15. 4. 2004).
34. (2002): *»A New Social Compact – A reciprocal partnership between the department of defense, service members and families«*. Deputy Assistant Secretary of Defense <http://www.mfrc-dodqol.org/socialcompact/pdfs> (28. 3. 2004).
35. (2002): *»Active Duty Families: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report«*. Office of the Deputy Under Secretary of Defense http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Section-3_Active-Duty-Families.pdf (28. 4. 2004).
36. (2002): *»Active Duty Members: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report«*. Office of the Deputy Under Secretary of Defense, http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Section-2_Active-Duty-Members.pdf (28. 4. 2004).
37. (2002): *»Annual Report to the President and the Congress«* <http://www.theundergroundfiles.com/foia/Government/Other/Annual%20Report%20to%20the%20President%20and%20Congress.pdf> (20. 2. 2004).
38. (2002): *»DoD Total Force: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report«*. Office of the Deputy Under Secretary of Defense, http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Section-1_DoD-Total-Force.pdf (28. 4. 2004).
39. (2002): *»Executive Summary: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report«*. Office of the Deputy Under Secretary of Defense, <http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Intro-Materials.pdf> (28. 4. 2004).

40. (2002): »*Family Advocacy Program - Child and Spouse Abuse Data*«. Department of Defense, http://www.mfrc-dodqol.org/domestic_violence/word/fapannualreport01.doc, (1. 4. 2004).
41. (2002): »*Marital Status 1952 – 2002 – Active Component Army*«. Army Personnel Survey Office, U.S. Army Research Institute, <http://www.army.mil/cfsc/documents/research> (19. 2. 2004).
42. (2002): »*Military spouses – A Workforce in Waiting*«. Training Conference, New Orleans, LA, Department of Defense, http://www.dodtransportal.org/.../LSN/dodtransportal/conf_readaheads/Military_Spouses_--_A_Workforce_in_Waiting.pdf (9. 8. 2004).
43. (2002): »*Reserve and Guard Families: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report*«. Office of the Deputy Under Secretary of Defense http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Families.pdf (28. 4. 2004).
44. (2002): »*Reserve and Guard Members: Profile of the Military Community – 2002 Demographics Report*«. Office of the Deputy Under Secretary of Defense http://www.mfrc-dodqol.org/pdffiles/demo2002/Section-4_Reserve-and-Guard-Members.pdf (28. 4. 2004).
45. (2003): »*2002 Active Duty Status of Forces Survey – Overview Briefing*«. Defense Manpower Data Center, https://www.dmdc.osd.mil/psape/sofa0207_overview_briefing.pdf (19. 2. 2004).
46. (2004): »*Serving The Home Front: An Analysis of military Support from september 11, 2001 through March 31, 2004*«. National Military Family Association, <http://www.nmfa.org/programs/familysupportanalysis/index.php> (28. 7. 2004).